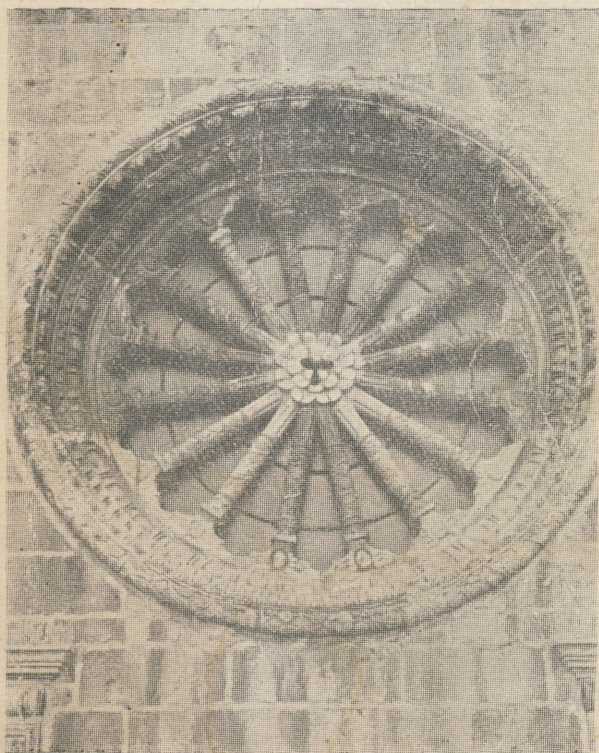

Don NIKO LUKOVIĆ

BLAŽENA OZANA KOTORKA

JUBILARNO IZDANJE POVODOM 400. GODIŠNJICE SMRTI

«1565-1965»

KOTOR 1965.

8306

Don NIKO LUKOVIĆ

BLAŽENA OZANA KOTORKA

JUBILARNO IZDAJE POVODOM 400. GODIŠNJICE SMRTI

(1565-1965)

Slika na korici:

Rozeta na pročelju katedrale: sv. Tripuna
(XIV v., obnovljena oko 1680)

KOTOR 1965.

NIHIL OBSTAT

Cenzor Don Gracija Brajković s. r.

IMPRIMATUR

Kotor, 10. XII 1964.

Apostolski administrator

Msgr. Gracija Ivanović s. r.

(M. P.)

Izdaje i odgovara : Biskupski Ordinarijat u Kotoru

JEDINSTVU CRKAVA
MIRU LJUBAVI BRATSTVU
NAŠEGA NARODA

Pisac

BLAŽENA OZANA KOTORKA
(XVIII v.)

PAPA PAVAO VI O BLAŽENOJ OZANI

Na slijedećoj strani se nalazi fotokopija pisma vaticanskog državnog sekretara, kardinala Hamleta J. Cicognani-a, upravljenog apostolskom administratoru Kotorske biskupije mons. Graciji Ivanoviću. U pismu se kaže, da je Njegova Svetost Papa Pavao VI rado primio obavještenje, da će Kotorska biskupija ove godine svečano proslaviti četiristogodišnjicu smrti blažene Ozane, čije se tijelo čuva i štuje u crkvi sv. Marije od rijeke u Kotoru. Papa se duhovno pridružuje jubilarnim svečanostima. U daljnjem tekstu pisma ističe se Papino čvrsto uvjerenje, da će svećenstvo i vjernici iz ove proslave crpiti primjer i pobudu za sve bujniji kršćanski život. Ukazuje se na Ozanin neprolazni značaj: da je ona uzor kreposti i današnjem naraštaju. Na poseban način se govori o njeoj misiji u zbliženju i sjedinjenju kršćana. Papa se očinskim osjećanjem obraća vjernicima Kotorske biskupije, da po primjeru ove dominikanske djevice, čuvaju svetu baštinu otaca i prarotaca: vjeru i da je neprestano obogaćuju kršćanskim krepostima. Na kraju izražava želju da proslava urodi u duhovnom pogledu punim uspjehom i udjeljuje Apostolski blagoslov.

SECRETARIA DI STATO
DI SUA SANTITÀ

N. 38811

DAL VATICANO 28 Januarii 1905

Ill. me ac Rev. me Domine,

Augustus Pontifex libenter nuntium accepit Catharensem dioecesim hoc anno quartum exactum saeculum celebraturam esse a piissimo obitu Beatae Hosannae Virginis, cuius corpus in templo S. Mariae a Flumine in ista urbe magno cum honore servatur et colitur.

Beatissimus Pater minime dubitat quin huiusmodi celebrationes spirituum fructum edant uberrimum; ac fore confidit, ut sacerdotes et christifideles salutaria inde exempla et subsidia hauriant ad christianae vitae semitam incensiore usque studio pergendam. Nam Beata Hosanna, quae maiorem vitae partem istic transivit et religiosae perfectionis laude floruit, etiam hominibus huius aetatis solidissima virtutis specimina praebere potest, praesertim quod attinet ad unionem christianorum orientalium cum Catholica Ecclesia provehendam ac precibus invocandam, quam ipsa instanter ac sedulo fovit, viam ostendendo, quae ad hanc unionem assequendam perducit.

Hac igitur oblata occasione, Christi Vicarius dilectos istos filios benigne hortatur, ut illius Dominicanae Virginis exemplo atque auspicio, fidem quam a patribus et avibus acceperunt, quasi sacram hereditatem tueantur atque magis magisque permaneant in ea fundati et stabiles et immobiles a spe Evangelii (cfr. Col. 1, 23).

Dum vero flagrantia nuncupat vota, ut suscipienda incepta optatum consequantur exitum, Sanctitas Sua Deum suppliciter orat, ut ea omnia, quae

Ill. mo ac Rev. mo Domino

D. no GRACIJA IVANOVIC

Administratori Apostolico Catharensi

vestrae salutis vestroque profectui conducunt, cumulate in vos effundat, vosque fido communiat tutamine et integro virtutum decore exornet.

Horum autem donorum conciliatricem, Suaeque praecipuae benevolentiae testem, Summus Pontifex tibi cunctoque gregi, vigilantiae tuae concredito, expetitam Apostolicam Benedictionem peramanter impertit.

Quibus tecum communicatis, ea quae par est aestimatione me profiteri gaudeo.

Tibi addictissimum

M. J. Card. Cicognani

UZ OVO JUBILARNO IZDANJE

Iduće 1965. godine svečano će se proslaviti četiristogodišnjica smrti blažene Ozane Kotorke. Tom prilikom, budući je iscrpljen prvi pištev životopis Blaženice iz 1929. godine, povjerio mi je presvijetli Apostolski administrator Kotorske biskupije mons. Gracija Ivanović, da pripravim ovo prošireno izdanje. Rado sam se odazvao tome pozivu.

Smatram potrebnim ukazati na vrijeme, prilike i sredinu, u kojima je Blaženica živjela. Njen život je pobudio interesovanje književnika i umjetnika. Unio sam nove priloge: Blažena Ozana u književnosti i Blažena Ozana u likovnim umjetnostima i muzici.

Na čast naše Blaženice i ponos ovom kraju.

Prćanj, o Božiću 1964.

Don Niko Luković.

Započeti pisati život jednoga sveca ili svetice uobičajenim formama o danu, godini i mjestu rođenja i o roditeljima, izgleda mi rad marljivog hroničara, ili prepisivača, a ništa više.

Duša iznimna, kao što je duša jednoga sveca ili svetice, remek-djelo je Providnosti, tako da i u pojedinostima vidimo mudru ruku, viši um, koji sve određuje i predodređuje u svojim tajanstvenim i uzvišenim ciljevima. To je harmonija boja, koja često bježi našem pogledu, obuzetom tolikim ljudskim slikama, onemogućenom da gleda i uživa one pritajene harmonije.

Što je duša više pozvana da približi nebesko zemlji, to su dublje i zadivljujuće te harmonije. To važi i za blaženu Ozanu. Njen posebni poziv, nov u dominikanskom redu, koji se u Crkvi tek kroz vjekove javlja, vodi nas na izvore ove rijeke — posao težak i pun opasnosti. Ali što je rijeka bujnija, izvori su manji, jer se gube i sakrivaju u ponorima visoravni.

Ozana je rođena pri kraju XV vijeka, u jednom od najljepših, ali ujedno najopasnijih trenutaka za društvo i Crkvu.

Teško je moći obuhvatiti sa jednim pogledom ukupnost one slike pune suprotnosti, različitih svjetlosti, izmjeničnih glasova mržnje, krvi, začuđujućih himni i smrti, koji uobli-

čavaju renesansu. Smatram, da je ovakva podjela životopisa, bolja¹⁾).

Stoga će ovaj rad prikazati sliku Blaženice u prostoru i vremenu, uz posebni osvrt na njen zavičaj. Tako, uostalom možemo sveobuhvatno prikazati eminentne istorijske ličnosti.

¹⁾ Innocenzo Taurisano: Beata Osanna da Cattaro, str. 1, Roma 1929.

DOMOVINA — ZETA

Samostalnost Zetske države — uslijed prodiranja Turaka sa istoka — bila je sužena na Gornju Zetu (Katunska, Riječka, Lješanska i djelimično Crmnička nahija). Obuhvatala je planinske predjele između Boke Kotorske i Skadarskog jezera i nije imala više od nekih 4000 km². Narod je bio podijeljen u rodove, bratstva i plemena. U plemenima je postojao sloj feudalaca, među kojima su najmoćniji bili Crnojevići. Uglavnom, jedino narodno bogatstvo bilo je u stoci, koja je pasla po bogatim pasištima Lovćena, Stavora i Garča. Poljoprivreda je bila oskudna. Od žitarica se najviše sijala raž. Gajilo se povrće, koje može da uspijeva u planinskim krajevima. Glavna hrana naroda bio je raženi hljeb, meso, kupus, ponešto riba iz Skadarskog jezera i mliječni proizvodi.

Zečani (Crnogorci) su održavali vezu s morem preko Kotora i Budve, odakle su nabavljali životne potrebe, koje im nije mogla dati njihova mala, krševita zemlja. Trgovina je bila zamrla. Narod se počeo služiti trampom, neposrednom razmjenom upotrebnih vrijednosti, koje je sam proizvodio. Zanati su se još održavali u malom obimu i to najviše za potrebe dvora Crnojevića i njegovih najbližih ljudi.²⁾

²⁾ Jagoš Jovanović: Stvaranje crnogorske države i razvoj crnogorske nacionalnosti. Istorija Crne Gore od početka VIII vijeka do 1918. godine. Narodna knjiga, Cetinje, str. 49. — Enciklopedija Jugoslavije, 2, str. 416, Zagreb 1956. — Riječ Zeta je po Jirečku ilirskog porijekla. — Ime »Lješanske« nahije došlo je vjerovatno od muškog imena Lješ, Lješko (Aleksa). Tu je, po svoj prilici

Krajem XV vijeka stanovništvo Zete je bilo pretežno pravoslavno, dok je u Duklji (kako se ranije zvala Zeta) do XIII vijeka preovlađivala katolička vjeroispovjest i latinski element.³⁾ Stoga je shvatljivo zašto je Stevan Nemanja bio kršten u Ribnici (Podgorica, Titograd) po rimskom obredu. Ljetopis popa Dukljanina (II pol. XII v.) dopro je do nas na latinskom jeziku, iako je original bio napisan slovenskim jezikom. Život prvog poznatog dukljanskog (zetskog) kneza Vladimira (koji je vladao u drugoj polovini X vijeka i poginuo 1016) sačuvan je također na latinskom jeziku. Po dolasku Slovena, u staroj Duklji su se protezala dva jaka kulturna uticaja, istočni (grčki) i zapadni (latinski).

Od početka XI v. Duklja se naziva Zetom. U njoj je osnovano prvo kraljevstvo. Zetski knez Vojislav (1017 — 50) izvojevao je pobjedu nad bizantijskom vojskom kod Bara (1036). Mihailo Vojislavljević (1050 — 82) prvi kralj, dobio je krunu od pape sv. Grgura VII (1077). Imao je dvor u Kotoru. Za vladavine njegovog sina Bodina (umro 1101) Barska biskupija, nasljednica Dioklejske (koja je postojala do VI v.), podignuta je 1089. godine na arcibiskupiju kao duhovni centar Zete. Arcibiskup barski nosi — od XVI v.

imao imanja i Lješ Crnojević (umro 1425), sahranjen u manastiru Komu, na ostrvu u Skadarskom jezeru, između Zabljaka i Vranjine. — Nije poznato koliko je stanovnika imala Zeta za doba blažene Ozane. Crna Gora je imala 1523. godine u 7 nahija 3151 kuću, ali nije označeno koliko je imala stanovnika. U Letopisu Matice srpske za 1846. godinu stoji, da je Crna Gora imala u XVII vijeku 20 do 30 hiljada stanovnika. Popisi stanovništva Nikole Erizza i Marijana Bolica nijesu mjerodavni. Ako Bolica kaže, da je Crna Gora 1614. godine imala 66,241 stanovnika, to bi bilo pretjerano, jer po podacima iz 1781/2 godine Crna Gora je imala oko 40,000 stanovnika (uporedi »Zapisi«, knj. XXI, str. 208).

³⁾ St. Stanojević: Narodna Enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka, IV, str. 1262, Zagreb 1929. — Sveznanje, enciklopedijski leksikon. Narodno delo, Institut za narodni publicitet u Beogradu. Zagreb 1937, knjiga 1, strana 794. — Demetrio Milaković: Storia del Montenero (prevod G. Augusta Kaznačića) Dubrovnik, 1877 str. 14. — Konstantin Jireček: Istorija Srba I knjiga (preveo J. Radonić), Beograd, 1929, str. 189.

stalno, a po svoj prilici i ranije — naslov »primas Serbiae« ili »totius regni Serbiae primas«.

Pomenuti vladari bili su potpuno orijentisani prema Zapadu sa jakim osloncem na Katoličku Crkvu. »Svi dukljanski vladari do godine 1180. bili su rimokatoličkog zakona«, kaže dr. Ivan Marković.⁴⁾ Tome su išli u prilog i politički razlozi, da se otmu bizantijskom uticaju.

Te okolnosti — poslije rascjepa Kršćanske Crkve (1054) — prouzrokovale su širenje Katoličanstva u Zeti. U tom pogledu prilike su bile povoljne i u doba Vukana Nemanjića »gospodara Kotora i Bara«, koji je kao suvladar upravljao Zetom i Primorjem (1186 — 1208). Isto tako su bile povoljne prilike za Katoličku Crkvu u doba vladavine Uroša I i njegove žene Jelene (Francuskinje), koja je umrla 1314. Ona je u Kotoru (na Gurdiću) 1288. osnovala franjevački samostan sv. Frana. Povoljne prilike za širenje Katoličanstva u Zeti bile su i za vladavine prvih Balšića (1360 — 85).

Kraj XV v. je sudbonosan u istoriji Zete (Crne Gore). Posljednji nezavisni gospodar Zete bio je Đurađ Crnojević (1490 — 1496), sin slavnoga Ivana Crnojevića (1465 — 90). Pod Đurđem Crnojevićem je rođena blažena Ozana (1493). Ivan Crnojević je, poslije pada Zabljaka (na Skadarskom jezeru) pod tursku vlast (1478), prijestolnicu prenio na Obod, pa na Cetinje, gdje je 1484. osnovao pravoslavni manastir na čast Rođenja Bogorodice kao sjedište zetskog metropolita, koji je do tada boravio na Vranjini, ostrvu na Skadarskom jezeru. Zetski metropoliti su bili crkveni poglavari Zete, a kasnije i politički Crne Gore. Oko njih se odvijala novija istorija ove zemlje.

Đurađ Crnojević se oslanjao na Mletke, tim više što mu je druga žena Elizabeta bila kći mletačkog patricija Marka Antonija Erizzo. No, Mlečani ga nijesu podržavali u njegovoj očajnoj borbi da spasi nezavisnost Zete od Turaka. Stoga se on povezao sa francuskim kraljem Karlom VIII i papom Aleksandrom VI za organizovanje križarskog rata protiv Turaka. Njegov brat Stevan obavijestio je Tur-

⁴⁾ Dukljansko-barska nadbiskupija, str. 56, Zagreb 1902.

ke o pripremama za taj poduhvat, pa je Đurađ bio prisiljen, a i po nagovoru žene, da napusti svoju zemlju (1496) i da se skloni u tazbinu, u Mletke. Vlast u Zeti je preuzeo Stevan kao turski vazal (1497 — 1499).

Kada Đurađ nije uspio da dobije pomoć ni kod francuskog kralja, tajno se vratio u Zetu (iskrcao se između Grblja i Budve) i pokušao da ponovno uzme vlast u svoje ruke i da se sam bori protiv Turaka uz podršku naroda, koji ga je radosno primio. Međutim, namamljen u Skadar laskavim obećanjima i pismenim garantijama tamošnjeg sultanovog predstavnika, bio je okovan i poslat u Carigrad. Sultan ga je pomilovao i dao mu jedno imanje u Anadoliji, gdje je, pod turskom prismotrom, umro prvih godina XVI v. Žena mu je sa djecom ostala u Mlecima, gdje je njegovih potomaka bilo još do polovine XVII v.

Turci su oduzeli Stevanu upravu u Zeti (1499) i docnije je predali njegovom poturčenom bratu Stanku (Staniši), koji je upravljao — protiv volje naroda — crnogorskim sandžakatom od 1513. do 1529. Potom je Zeta bila priključena skadarskom sandžakatu.

U tim tragičnim danima zrači kao svjetionik u mračnoj oluji jedan znameniti događaj u kulturnoj istoriji našega naroda. Ivan i Đurađ Crnojević između 1485. i 1492. uspjeli su da na Obodu, pa na Cetinju, osnuju prvu štampariju na slovenskom jugu. Iste 1493. godine, kada je rođena blažena Ozana, jeromonah Makarije, koji je iz Mletaka prenio ručnu spravu (tisak), počeo je štampati prvu našu ilustrovanu inkunabulu i završio ju je 4. januara 1494. To je Oktoih ili Osmoglasnik (knjiga u kojoj su pjesme za večernju i jutrenju u Pravoslavnoj Crkvi, razdijeljene u 8 glasova, koju je sastavio sv. Ivan Damašćanin).

Đurađ, kao naš prvi izdavač, a Makarije kao prvi naš štampar, ovjekovječili su time malu Zetu u njenim najtežim danima i otvorili jednu novu kulturnu epohu u narodu našem. (Bilo je to samo 37 godina poslije epohalnog Guttembergovog pronalaska, godinu dana od početka Novog vijeka (otkrića Amerike), 21 godinu poslije prve štampane knjige u Mlecima, gdje je radio jedan od prvih štam-

para na svijetu, Andrija Jakoba Paltašić, Kotoranin, 50 godina prije osnivanja prve štamparije u Berlinu, 70 godina prije štamparije u Beogradu i Moskvi, preko 140 godina prije prve štamparije u Kembridžu, a 200 godina prije pojave prve tiskane knjige u Njujorku).

Oktoihom, Psaltinom i Molitvenikom Đurađ Crnojević i jeromonah Makarije dali su narodu svom, ne samo u Zeti, nego i u drugim oblastima pod turskom vlašću, duhovnu hranu, da ne klone pod udarcima vremena i događaja koji su slijedili. Tim je Crkva vječno zadužila narod.

Istorija Zete s konca XV vijeka zabilježila je, pored nedaća, ovu sjajnu pojavu u kulturnom životu naroda; dodao bih i drugu: rođenje prve južnoslovenske katoličke svetice — blažene Ozane Kotorke.

SELO RELEZA

Kada sam 1928. godine počeo da pišem životopis naše Blaženice, osjetio sam pobudu da posjetim mjesto, gdje je ona ugledala svijetlo Božje, provela prvu mladost i, promatrajući prirodu, došla do spoznanja Boga i čula Njegov poziv. To sam smatrao za potrebno tim više, što niko od pisaca njenog života nije tamo bio, niti je mislio da je važno da upozna njeno porijeklo, koje je više puta presudno u životu ljudi uopće, a u životu svetaca napose. Jedino za čim su išli stari pisci bilo je to da doznaju na koji način je Božja ugodnica postigla svetost, a sve ostalo što nas danas zanima, bilo je s njihove strane zanemareno. Drugim riječima, oni su voljeli sintezu, koja prelazi preko pojedinosti, a mi, danas, volimo analizu sa kritičkim metodama. To je osobito važno u pitanju obitelji, jer je obitelj svetište, u kojemu, na neki način, roditelji zamjenjuju svećenike i gdje nevine duše sišu, malo po malo, kao cvijeće, vlagu iz zemljišta koje ih okružuje, tj. dobru i zlu baštinu roditelja i predaka. Osvjedočeni o svemu tome, mi želimo da upoznamo deblo, da vidimo kako je na tom ljudskom osnovu radila Božja Providnost. Ove misli su i mene rukovodile na putu u zabitno seoce naših brda, gdje je istekla zvijezda Kotorske Crkve. Taj moj put imao je i stvarnog uspjeha, pored ostalog, u tome što sam ustanovio, da je mjesto rođenja blažene Ozane, Releza u Lješanskoj nahiji, a ne Komani u Katunskoj, kako su do tada tvrdili svi pisci, ne poznavajući lokalne prilike u Crnoj Gori. Komani su znatno veće naselje, koje se proteže nekoliko kilometara u dužini i širini, udaljeno od Releze

preko dva sata hoda. Graniči sa Lješanskom nahijom. Te su okolnosti, valjda, dale povoda starim piscima da navode Komane kao rodno mjesto blažene Ozane. Značajno je da u Komanima nema predanja o njoj, tj. da je rođena u tom naselju.

Sreća me namjerila na Boška Dumovića, ondašnjeg školskog nadzornika na Cetinju, uvaženog prosvjetnog radnika, koji je rodom iz Releze i jedan od potomaka porodice blažene Ozane. Bio mi je pratilac na putu.

U prvoj polovini mjeseca juna 1928. godine krenuli smo pješke sa Cetinja u Relezu, koja je udaljena od ondašnjeg glavnog grada Crne Gore 16 km. u istočnom pravcu. Put je bio naporan, na nekim mjestima jedva prohodan, a k tome nas je morila vrućina i žeđ. Sveti cilj, za kojim sam išao i ljubav prema Božjoj ugodnici, naše gore listu, zaslđivali su mi teškoće. Inače put je zanimljiv zbog lijepih vidika i mjesta, važnih po istorijskim događajima, koji su se u tom kraju odigravali, naročito od kada je turska sila zaprijetila slovenskoj Sparti. Sada nam pogled privlače vrletna brda, sada gledamo Zetsku nizinu i prostrano Skadarsko jezero, a iz daljine nam prijetu neprohodne albanske Prokletije. Tu su Štitari, Progonovići, Lješkopolje, a daleko pred nama Sedmorobrda (Komani, Zagarač, Bjelopavlić, Rovci itd.), mjesta opjevana u Gorskom vijencu i u Mažuranićevoj Četi. Visoko nad nama strše ruševine Ivanbegovog tvrdog grada »Soko«, koji su — po predanju — pomogli zidati pretci blažene Ozane. U Gornjim Kokotima gledamo Velju Goru, na koju se pela, čuvajući stado, Blaženica i sa koje je uživala prirodne ljepote prostranog područja do Skadra i drevne Duklje. Na najvišem vrhu Velje Gore bijeli se crkvice, spomenik vjere, rodoljublja i patnje.⁵⁾ Susrećemo ljude i žene kako

⁵⁾ Vuksan Bulatović, rovački vojvoda, crnogorski junak XVIII v. pade u tursko ropstvo skupa sa vojvodama: piperskim i vasojevićkim. Bio je zatvoren u skadarskoj tvrđavi. Na njegovoj čeliji je bio prozorčić, kroz koji je ulazilo malo svjetlosti. Vuksan je prilazio otvoru, kroz koji je nazirao obrise Velje Gore. To mu je bio dnevni pozdrav dragoj domovini i utjeha. Promatranje toga vrha toliko ga je moralno krijepilo, da se zavjetovao Bogu,

opterećeni idu na Cetinje, da zavrijede dnevni hljeb. Pro-lazeći mimo nas, učtivo pozdravljaju lijepim crnogorskim narodnim pozdravom »Pomaga Bog.«

Idemo tragom srednjevjekovnog puta, kojim su u srednjem vijeku išli kotorski trgovci, zbog čega se saču-vala uspomena na Kotor u nazivu jednog klanca. Da mi put bude lakši, moj saputnik mi je pripovijedao zanimljivo narodno predanje o našoj Blaženici, koje se u Relezi, i bližoj okolini, predaje od koljena na koljeno, tako da je i danas živa među tamošnjim seljacima uspomena na nju, kao da je njihova savremenica.⁶⁾

Tako razgovarajući stigli smo u srce Lješanske nahije, u planinski predio Zete, nekadašnje kneževine Ivana Cr-nojevića. U tom predjelu do Lovćena Ivan je — poslije pada Žabljaka u turske ruke — savio kao orao vrh timora novo gnijezdo slobode i državne misli. Njegova istorija će postati zlatni majdan primjera čojstva i viteštva narodu svome za sve vijeke i predmet udivljenja čitavom civi-lizovanom svijetu, tako da je veliki engleski pjesnik XIX vijeka Alfred Tennyson s pravom mogao da reče: »O naj-manji među narodima! hrapavi, kameni prijestole slobode! Ratnici koji ste pet vjekova odbijali silne rulje turske, velika Crna Goro! Nikada, odkako tvoji suri vrhovi paraju oblake i lome olujine, nikada nije disalo pleme gorštaka moćnijih od tvojih!«

Lješanska nahija nekada je bila pod velikom šumom; tekla je duž nje rijeka, koja je usahla, kako narod misli, sa nestankom šuma. U kraju današnje Lješanske nahije živ-

ako mu udijeli milost da se oslobodi turskog ropstva, da će na njemu sagraditi crkvu. Dok su ga Turci vodili, sa dvojicom sa-patnika, na gubilište, da mu odrube glavu, viteštvom i nevje-rovatnom vještinom uspije da se oslobodi sužanjstva. Na sam Ilijindan nađe se na dominantnom vrhu iznad Gradca (Lješanska nahija), gdje spokojno odahne dušom. Odmah po povratku iz Rovaca, vojvoda Vuksan ostvaruje svoje zavještenje i na vrhu Velje Gore, zvanom Ilijino Brdo, podiže crkvicu sa puškarnicama i posvećuje je sv. Iliji proroku. I pored gromova i ratničkih okršaja sve do narodnooslobodilačkog rata, crkvice je, uglavnom, i danas sačuvana. (Njegoš: Ogledalo serbsko 1845).

⁶⁾ Objavio sam ga u »Glasu Boke« 24. februara 1940. i dalje.

jelo je staroslovensko pleme, koje je asimiliralo staro ro-mansko naselje (Vlahe). Releza, Kornet, Kruse i neki drugi topografski nazivi opominju na Romane (Vlahe).

Releza, rodno mjesto svete Pastirice, nalazilo se u blizini glavnog zetskog puta Kotor — Žabljak — Podgorica — Peć — Prizren — Trepča — Novo Brdo. To je bila živa trgovačka arterija srednjeg vijeka. Zetska naselja oko toga puta bila su okrenuta ka Kotoru. Taj put je doveo u Kotor i buduću sveticu, kao i mnoge mlade Crnogorke u doba turske najezde.

Na ulazu u selo naišli smo na časnog i ponosnog starca Maša Đukanova Markovića, najstarijeg živog potomka bla-žene Ozane, koji je sa ponosom govorio, da je u rodu sa »Svetom Odivom«. Ovim nazivom seljaci u Relezi zovu svo-ju svetiteljku. Istakao se hrabrošću u svim ratovima s Turcima od Grahovca (1858) do Skadra (1912). Začudio se kada sam mu kazao ko sam, da sam iz Boke i zašto dolazim, jer nije nikada vidio katoličkog svećenika, a rijetko je ko iz Primorja zalazio u njegov kraj. Milina ga je bilo slušati kako priča lijepim narodnim jezikom i bistrinom uma. Raz-govor se najviše kretao oko »svetiteljke«. Umro je počet-kom 1940. godine skoro stogodišnjak. Oporukom je ostavio jedno zemljište kraj svoje kuće i vodu, da se tu napravi počivalo sa kamenim križem na čast blažene Ozane i da se ta njegova zadužbina nazove njenim imenom. Neka mu je trajan pomen i zahvalnost!

Selo Releza lijepo leži u jednoj planinskoj uvali. Go-dine 1928. brojilo je oko 100 stanovnika. Bave se stočar-stvom i poljoprivredom, kao u doba blažene Ozane. Kuće, potleušice, raštrkane su tamo-amoo. Naselje se sastoji od porodica Dumovića, Đurovića, Kojovića i Markovića. Prema seoskom predanju, sve su te porodice rodbina Blaženice. U selu je pravoslavna parohijska crkva sv. Nikole. Ima i osnovnu školu. Bio sam gost u kući Jovana Đurovića i sestre mu Marije. Otac im je pao pod Skadrom 1912 godine. I oni su rođ Blažene Ozane. Ne mogu da iskažem radost i sreću tih dobrih duša što su me imali kao gosta. Tu su se okupili oko nas na razgovor i ostali seljani. U toj atmo-

sferi jednostavnosti, ljubaznosti i iskrenosti činilo mi se, da nad nama lebdi duh Blaženice. Vladalo je neko pobožno raspoloženje kada se govorilo o njoj. Pričali su mi, da narod gaji toliku ljubav i štovanje prema svetici, da niko od seljana neće da stane nogom na jednu kamenu ploču, koja se nalazi u blizini sela, na položaju zvanom »Kun«, jer da se na tom kamenu »svetiteljka« odmarala.

Odveli su me na mjesto, gdje se nalazila potleušica Blaženice. Tu se još i danas vidi kućište-suhomeđa. Bio sam duboko ganut gledajući siromašne ostatke stana, u kojemu je ugledala svijetlo dana jedna od značajnijih svetica Katoličke Crkve u XVI vijeku, sjećajući se njenog slavnog groba na oltaru u Kotoru. Vječni Bože, kako su veličanstvena djela tvoja! (Ps. CIII. 24).

Sutradan, oprostivši se sa rodbinom Božje ugodnice, duhovno okrijepljen kao nakon svetog hodočašća, uputio sam se, sa svojim pratiocem, kroz kameno more put Cetinja. Neću nikada zaboraviti utisak koji sam primio, kada sam u sumraku ugledao rasvijetljenu oazu, koja je u dugim vjekovima svijetlila slovenskom svijetu kao simbol slobode.

PASTIRICA

Blažena Ozana je kćerka kršne Crne Gore, koja je krvlju svojih sinova, prolivenom za Krst časni i slobodu zlatnu, napisala istoriju koju vrijeme neće izbrisati, kao ni uspomenu maratonskih i termopilskih heroja. To plemenito stijenje koje nam je dalo Njegoša, odnjihalo je i nju, veličinu ne na bojnem, ni književnom polju, nego u kršćanskim krepostima i požrtvovanju. Ona je opjevano fizičko junaštvo svojih zemljaka pretvorila u jedno drugo, po kojemu je ona pobjeda najveća kada je izvojevana nad samim sobom. Nepogriješive su riječi Svetoga Pisma: »Ko savlada samoga sebe, veći je nego osvojitelj gradova«. (Priče, 16, 32).

Rođena je 25 novembra 1493. godine u selu Relezi (Lješanska nahija). Kćerka je čestitih, pobožnih kršćanskih roditelja. Florentinac O. Serafin Razzi, dominikanac, koji je napisao životopis blažene Ozane 24 godine poslije njene smrti, na osnovu pripovijedanja živih svjedoka koji su Blaženicu poznavali i jedne njene manastirske sestre, koja je imala 110 godina, a zvala se Dominika, piše: »I parenti suoi furono cristiani, ma però dei Greci Rasciani i quali in molte cose discordano dalla Chiesa Romana (njeni roditelji bili su kršćani, ali raški (srpski) pravoslavci, koji se u mnogim stvarima ne saglašavaju sa Rimskom Crkvom). O njenom pravoslavnom porijeklu piše i anonimni životopisac, savremenik blažene Ozane, čiji je životopis sa talijanskog jezika preveo na latinski Dubrovčanin O. Serafin Cerva (Crijević) u prvoj polovini XVIII vijeka. No, sa sigurnošću ne može se tvrditi da su joj roditelji bili pravoslavci u

današnjem smislu. Imamo dokaza da u to doba u Zeti još nije bila naglašena razlika između katolika i pravoslavne braće. Npr. godine 1459. u Čeklićima, plemenu udaljenom 6 km. od Cetinja prema sjeveru, obavljalo se katoličko bogoslužje staroslovenskim jezikom, koje je vršio katolički svećenik iz Kotora Matej »ćurilica« (glagoljaš) sa službom u pomenutom plemenu »in Thieclichis beneficiatus.«⁷⁾ Stari biografi kažu, da je djevojčici na krštenju dato ime Katarina (Kate), a da se prezimenom zvala Kosić. U Relezi je zovu »sveta Jovana Đujović«. Njeno ime poklapa se sa danom rođenja, kada se slavi sv. Katarina, aleksandrijska mučenica. U Crnoj Gori ima i danas imena Katarina (Kate, Kata), ali rjeđe. Ime Jovana je običnije. Kosića ima danas u Drobnjacima i u Nikšiću. U Lješaškoj nahiji se u to doba, istina, javljaju prezimena, ali preovlađavaju prezimena po ocu (patronimici). U susjednim nahijama, u Bjelicama, Komanima i Cetinju ima više prezimena u to vrijeme nego u Lješaškoj nahiji. Prezime Đujović je, navodno, dobila po pradjedu Đuju, zvanom »Komanin« (po »Komu«, planini u Kučima, odakle su po narodnom kazivanju došli prvi naseljenici »Komanskog brda« u blizini Releze). Životopisci i narodno predanje pominju joj oca Pera, dočim ime Perove žene, Katarinine majke, u narodu je zaboravljeno.

Roditelji su joj bili siromašni seljaci, kojima je malo stado ovaca bila sva imovina. O Katarininom djetinjstvu malo znamo. Bog ju je obdario jedinstvenom tjelesnom

⁷⁾ Risto Kovijanić: Pomeni crnogorskih plemena u kotorskim spomenicima (XIV—XVI vijek), I, str. 197 i 200. Cetinje 1963. — Mihailo J. Dinić: Chiuriliza slovenskih popova dubrovačke građe, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, sv. 3-4, str. 274—279, Beograd 1960. — Godine 1450. svećenik Matej »Ćurilica« preuzeo je upravu crkve sv. Trojstva u Škaljarima (Farlati »Illyricum Sacrum« VI, 4659). — Presbiter Matheo, capellano S. Trinitatis BAK, III, 244. — Paulus de Montelbaro oporučuje sva svoja dobra, da se dovede glagoljaš na Trojicu (I. Stjepčević: Prevlaka, str. 8. bilješka 27. Podatak je iz DAK, SN, CXLIX, 316).

ljepotom,⁸⁾ a još ljepšom dušom. Rasta je bila manje od srednjega. Resila ju je blaga čud, združena sa vanrednom prijaznošću. Rasla je nevina i čedna, kao cvijet u kršu, na radost i utjehu ubogih roditelja. I ona je postala za rana pastirica, kao i sve njene vršnjakinje. Dok su se ove bavljale i vesele pjesme pjevale, ona je svoje dane provodila u zasebnom svijetu. Čuvajući svoje stado po planinama i uvalama svog zavičaja, osjetila je u prvoj mladosti, da je pozvana na nešto više. Božja priroda ju je očaravala, zanosila. Imala je pjesničku dušu i sav njen život postao je pjesma Bogu. Svaka biljka, svaki cvijetak mirisao joj je veličinom, dobrotom i ljepotom Tvorčevom. Žubor potočića, pjev ptica, zavijanje vuka, lomnjava groma, huka oluje — sve joj je to govorilo o Višnjem Biću. Svaki vis na koji se uspinjala, ima svoj vidik u Božji svijet i svaki je približava k nebu. Amo joj puca pogled na kameno more i gorske kotline s rijetkim zelenilom; tamo na pitomu Zet-sku ravnicu, zasađenu vinovom lozom i južnim voćkama. U daljini je gledala albanske Prokletije i prostrano Skadarsko jezero. Danju sunce, koje obasjava snijegom osuto stijenje, a noću bajni mjesec s tajanstvenim sjenama i zvijezde — to su bile maloj pastirci kao nekada patrijarhu Jakovu andeoske stepenice, po kojima se njena nevina duša uzdizala k Onomu, koji je sve te krasote stvorio. On ju je privlačio, da Ga zavoli prije nego li Ga je upoznala. Tako je i njoj bilo, kao starcu svećeniku nekoliko stoljeća kasnije:

»Crkva mu je divno podnebesje,

Oltar častni brdo i dolina

Tamjan miris, što se k nebu diže

Iz cvijeta i iz bijela svijeta« (Mažuranić: Četa)

U ovoj mladoj duši, čistoj kao izvor u njenom selu, milost nebeska, zraka božanska razvija, kao sunce i vlaga

⁸⁾ O tome govore savremenici: ».....singolare bellezza e statura meno del mediocre« (Rukopis nepoznatog savremenika među spisima procesa za potvrdu štovanja u BA u Kotoru). — P. Serafino Razzi: Vita della Reverenda Serva di Dio, la Madre Suor Osanna da Cattaro, Firenze 1595.

u proljeću, sjeme posijano na dan krštenja. Mala Katarina, slijedeći svoje stado ili sjedeći na nekom uzvišenju, gleda znatiželjno oko sebe i čita divnu knjigu prirode. Providnost više puta na čudnovat način vodi duše k Bogu. Svemir je velika knjiga, u kojoj čovjek može da jasno čita slavu Tvorčevu. Psalmist pjeva: »Nebesa kazuju slavu Božju, i djela ruku Njegovih glasi svod nebeski.« (Ps. XVIII, 2). Ova draga djevojčica, koja razmišlja i promatra kroz cijeli dan i čita u knjizi prirode, da se uzdigne k Bogu, vraćajući se pred večer kući salijeće majku pitanjima: ko je stvorio tolike ljepote. Čestita joj Crnogorka odgovara, da je Bog začetnik i gospodar svega u prirodi. »Ali ko je, majko, Bog i gdje stanuje?«, »Gospod Bog, dijete moje, koji se rodio od Djevice i koji je umro na križu zbog naših grijeha. Njega slave kršćani. Slika mu se nalazi u Kotoru, i to jedna u spodobi djetesca, a druga kao odrasla čovjeka, pribivena na križu. Ja sam obje te slike gledala i njima se klanjala.« Lijep primjer roditeljima kako treba odgajati djecu u kršćanskom duhu, za dobro crkve i domovine. To priprosto majčino objašnjenje još većma usplamti srce pobožne pastirice ljubavlju prema Nevidljivomu te neprestano govoraše: »Ko će mi pokazati, gdje stanuje moj Bog? Da bih Ga mogla naći, kako bih Ga zagrlila i rekla Mu, da Ga ljubim! Drage volje bih se pela uz te strme vrleti i silazila niz vratolomne provalije, samo da znam da ću se na Njega namjeriti! Zaklinjem vas goro i dole, bilje, životinje i ljudi, da mi kažete gdje je Bog srca moga. Ukaži mi se moj Gospode! Kako mi za Tobom duša vene! Zašto se kriješ od mene, koja hoću da budem samo Tvoja, Učini me dostojnom, da Te upoznam, da Ti sve dane vjerno služim! Kada si umro i za mene, kako mi je majka pripovijedala, onda, jamačno i mene ljubiš. Ako me ljubiš, kako može da podnosi Tvoje milostivo srce, da za Tobom ginem? Ded ukaži mi svoje milo, sveto lice, pa ću srećna umrijeti!«

Ko je tvorac prirode? Bog — odgovara neuka majka Pastirici. To potvrđuju veleumi i savjest ljudskog roda. Dokazuje savremena nauka od atoma do svemira. Bog, koji je stvorio sve i upravlja svijetom, koji je životodavac i zakonodavac, tvorac čudoređa, utjeha i nagrada za sva-

kog čovjeka, kako nas uči Onaj koji je rekao: »Nebo i zemlja će proći, a riječi moje neće proći.« (Mat. XXIV, 35).

»Velji jesi Tvorče i Gospode!

I čudna su tvorenija tvoja!

Veličestvu tvome kraja nema. . .

Dan ti svjetlost krune pokazuje,

Noć porfire tvoje tainstvene,

Neponjatno čudestvo divotah,

Tvor ti slabi djela ne postiže

Samo što se t'bom ushićava«

— — — — —

— — — — —

Cijeli ovi besporetci

Po poretku nekome sljeduju

Nad svom ovom grdnom mješavinom

Opet umna sila toržestvuje.« (Njegoš)

PRVA VIDENJA I ČEŽNJA ZA KOTOROM DOLAZAK U KOTOR

Tako je mlada pastirica izlivala svoje srce pred svjedocim planinam visocim i kao zaručnica Pjesme nad pjesmama neprestano ponavljala svoju himnu ljubavi i bola, dok nije napokon sklonila Nebeskog Zaručnika, da joj udovolji molbi.

Nekog dana, dok je njeno stado mirno paslo, zanesena u božanskoj ljubavi, ugleda između grmena krasno djetesce, koje je izgledalo upravo onako, kako joj ga je majka opisala. Srce je povuče k njemu, da ga zagrlji. obaspe poljupcima i da mu otkrije svoju ljubav. Nu gle žalosti! U času, kada je htjela da ga se dohvati, uzleti djetesce u zrak, pa iščeznu. Ko bi mogao da opiše Katarinin bol za tolikim gubitkom? Ko ranjena košuta nema više mira ni pokoja. Moli, plače, nariče, zaklinje, dok joj se ponovno ne smilova dobar Bog. Drugog dana ukaže joj se Isus, ali ne više kao djetesce, nego kao čovjek bola, viseći na križu. Djevojčica upozna u raspetom Boga-čovjeka, koji je umro za spas svijeta, kako joj je majka pripovijedala. Na taj prizor pade u nesvijest od žalosti. Kada se povрати k sebi, pokloni Mu se kao svom Bogu i od tada Mu se sasvim posveti. Ova su viđenja ostavila duboke tragove u njenoj duši.

Sada je počeo želja vući k našem čarobnom Primorju, da dođe u duhovno središte, u Kotor, gdje će moći lakše da upozna svoga Boga, gdje će se izučiti u kršćanskom nauku i u vršenju kršćanskih dužnosti. Osjećala je da njen Božanski Zaručnik želi, da se preseli u Kotor, gdje će se s

Njim združiti u otajstvenom jedinstvu, za čim je od mladih dana čeznula. Nije prestala moliti roditelje, da joj dozvole da se nastani u našem gradu.

»Moja, reče, majko mila,
zaklinjem te Višnjim zgora,
povedi me do Kotora,
kako ti sam govorila« (Vicko Bolica)

Kotor će postati njen drugi zavičaj, tu će ona razliti mioniris svojih kreposti, koji će opojiti čitavu okolinu. Iz Kotora će se proćuti glas o njenoj svetosti po svoj Crkvi Božjoj, pa će je za to istorija s pravom nazvati »Kotorom.«

U prvi mah roditelji nijesu htjeli ni da čuju, da im dijete ostavi očinski dom. Kako će da dozvole, da im čedo pođe u nepoznat grad! Ali pored svih poteškoća, koje su joj roditelji predstavljali, Katarina se ne odriče svoje želje. Kao što su sinovi naroda izabranoga u sužanjstvu uzdisali za dalekom domovinom i svetim gradom, tako je ovo crnogorsko djevojčice čeznulo za gradom Kotorom. Poslije očeve smrti napokon popusti majka, nadahnuta Božjom milošću, koja je htjela da spasi ovu nevinu dušu te da jednom njom uresi Svoj Dom. Bilo je 1507. godine, kada djevojčica u četrnaestoj godini života ostavi za uvijek roditeljsku kuću.

Teška li rastanka! Majka žalosno gleda svoju miljenicu, a kćerka majku. U Katarininu dušu miješa se dvosruki osjećaj: žalost zbog rastanka s majkom milom i veselje što će ispuniti Božji poziv. »Zbogom rodna brda i doline. Zahvaljujem vam, što ste me vi prvi potakli da ljubim Tvorca Višnjega. Zbogom, majko, koja si mi dala prvu vijest o Njemu, koga ljubi duša moja. Zbogom stado moje mileno, jedina zabavo mojih mladih dana.«

Skupivši siromašnu prtljagu, uputi se djevojka put pitomoga Primorja. Majka je prati. Prolaze brdskim stazama, teško prohodnim klancima. Eto ih pod Lovćenom, koji će u vjekovnoj borbi naroda njenog k nebu dizati kao simbol slobode Krst slavni, nepobijeđen igda. Sa tih visova puca joj pred očima neviđen u svijetu prizor.

Nepregledno Jadransko more uvuklo se kroz vijugasti Bokotorski zaliv do podno Lovčena, tvoreći manje zalive i drage zaobilazeći zelena poluostrva, rtove i ostrvca. Svukud u naokolo bijela sela i varošice što se u kolo uhvatile s drevnim Kotorom, čežnjom njene duše. Kao da se ruka Svevišnjeg Umjetnika pri stvaranju svijeta ovdje dulje zadržala! Nevina joj duša, navikla da u ljepotama prirode promatra veličinu i ljepotu Tvorčevu, zanese se ljubavlju prema Bogu. Zahvaljuje Mu na dogled cilja svoga. »Tražio sam jednu stvar od Gospoda i tu ću postići: da boravim u domu Gospodnjem kroz sve dane života moga.« (Ps. XXVI, 4).

Mladana pastirica ulazi u grad kroz sjeverna gradska vrata (Škurda), dok ulicama jure trgovci i poslovni ljudi, a plemići održavaju skupove, razmatrajući svoja staleška pitanja. Ne privlači nju bogatstvo, ni ljudi različitih nazora, ni ljepota grada. Privlači je zabit i samoća, gdje bi mogla da razgovara sa svojim Nebeskim Zaručnikom. Još je jednom obuzima prigušena sjeta za ostavljenim selom, malim stadom, njenom srcu priraslom, i što se mora za uvijek oprostiti s majkom. To ubrzo iščezava u ushićenju što joj se ispunja životna čežnja.

Njena prva svetačka formacija bila je u Božjoj prirodi, druga, potpuna biva u Kotoru. I gle! To neznano crnogorsko pastirče postaje sada najuglednija kotorska građanka. Nestali su gospodski dvorovi, vlastela, grobovi mnogih kotorskih odličnika pali su u zaborav, dok groh male pastirice ostaje utočište uglednih i neuglednih, središte bratske ljubavi među građanima, sveta veza pripadnika jedne i druge crkve naroda našeg. Hrist je vječan i sve što je povezano s Njim.

»Divan je Bog u svetima svojim« (Ps. 67, 36).

GRAD KOTOR ZA ŽIVOTA BLAŽENE OZANE

Život blažene Ozane pada u vrijeme najzanimljivije u političkom, nacionalnom, privrednom, kulturnom i vjersko-moralnom pogledu Kotora (druga polovina XV vijeka i čitav XVI v.). Svestranu sliku grada toga doba pružaju pismeni spomenici Državnog arhiva u Kotoru, kojima sam se koristio u radu.

Političke prilike. Poslije propasti srednjovjekovnih narodnih država u zaleđu Boke i tridesetogodišnje Kotorske Republike, ugrožen od Turaka, Kotor se sam 1420. godine stavio pod okrilje Mletačke Republike, uz uslov, da mu ona čuva stare privilegije, stečene pod Nemanjićima i neka autonomna prava, koja je tuđinska republika sve više stezala. Glavni tokovi života bili su, još od srednjega vijeka, uređeni pravnim običajima i odredbama Statuta, koji je, štampan u Mlecima tek 1616. godine. Kao autonomna općina Kotor je imao pravo da kuje svoj novac (perpere) sa likom gradskog zaštitnika sv. Tripuna. Ta privilegija trajala je do polovine XVII v.

Rektor i providur (obje funkcije sjedinjene u istoj osobi), koji se redovno mijenjao svake treće godine, kao predstavnik Venecije, bio je nosilac najviše državne vlasti. Vanredni providur je bio ujedno i vojni zapovjednik. Rektor je stajao na čelu suda i Malog vijeća. Postojali su tzv. slovenski kneževi (comites sclavorum), koji su se brinuli o poretku na selima i tri člana Saniteta.

Krajem XV v. Kotor i Boka dolaze prvi put u neposredni doticaj s Turcima, koji su 1482. zauzeli Herceg-Novi i čitavu sjevernu stranu Boke do Risna i držali ih u svojoj

vlasti sve do 1687. Godine 1496. Turci su zauzeli Grbalj. Ovo je bilo najteže razdoblje u historiji Boke, u kome su Peraštani odigrali najvažniju ulogu kao branioci ulaza u Kotorski zaliv.

Socijalne prilike. Kotor je brojio 3500 stanovnika slovenskog porijekla uz neznatnu primjesu roman-skog življa. Društveno uređenje imalo je klasni karakter. Prilike u gradu bile su teške, što je opća karakteristika feudalnog doba. Stanovništvo se dijelilo na plemiće i pučane, među kojima je bilo ljutih sukoba, jer je od XIV v. plemstvo svu vlast uzelo u svoje ruke (Veliko vijeće). To se stanje dolaskom Mlečana pogoršalo, jer je mletačka vlast uvijek bila na strani plemstva, da pomoću njega drži narod u potčinjenosti. Vidjećemo kako je blažena Ozana imala prilike da u tim sukobima miroljubivo posreduje.

Postojalo je više humanitarnih ustanova (dom za siromahe, nahodište, bolnica za gubavce). U gradu je bilo i robova.

Privredne prilike. U XV v. zbog pojave Turaka, kopnena trgovina, ranije bujna, u velikom je opadanju. Padom Zete skoro je uništena. Tokom XVI—XVII v. održavaju se povremene veze s obližnjim crnogorskim plemenima, koja kupuju žito, so, tkanine i oružje. Sada Kotor svu pažnju poklanja pomorskoj trgovini. Izvoze se razne sirovine, a uvoze prerađevine. Kotorski jedrenjaci zalaze u sve luke Jadranskog i Sredozemnog mora. U to vrijeme i kasnije kotorski pomorci dospijevaju do Engleske. Jeronim Bisanti, proslavljeni junak od Lepanta, savremenik blažene Ozane, jednim ugovorom 1564. god. predviđa put u Indiju (oko rta Dobre Nade). U Kotoru postoji Pomorski arsenal (gradile su se tartane, fregaduni i po koja nava). Kotorska, kasnije nazvana Bokeljska mornarica (confraternitas nautarum), najuglednije i najstarije naše pomorsko udruženje (bratovština), po predanju još iz početka IX v. ima pisani statut iz 1463. godine. Osnovano je radi međusobnog pomaganja i unapređenja pomorstva. Bilo je organizirano vojnički, jer je u ratu učestvovalo kao pomoćna ratna mornarica pod zapovjedništvom svog admirala. Imalo je za pokrovitelja sv. Nikolu, a redovito je pod

oružjem i svečanom nošnjom nastupalo u tripundanskim svečanostima, kada je simbolički preuzimalo trodnevnu vlast nad gradom.

U Kotoru se izrađuju mnogi industrijski predmeti, posebno oružje. Brojne su zanatlije kao: kovači, sabljari, kožari, užetari, krojači, obučari i drugi. Svi imaju svoje bratovštine (cehove) i patrone (svece zaštitnike). Naročito su se isticali zlatari (kujundžije), na daleko poznati inven-cijom i kvalitetom svojih radova (Zadar, Mleci i Moskva). Njihovo je djelo znamenita srebrno-pozlaćena oltarska pala (ikonostas) u katedrali sv. Tripuna, danas jedina svoje vrste u Jugoslaviji (pol. XV v.). Kotorani su bili zakup-nici i izvoznici zlata i srebra iz Srbije (Brskovo) i Bosne, što je doprinijelo da je u vrijeme blažene Ozane u gradu bilo jednovremeno 14 zlatarskih radionica.

Kulturne prilike. Kotor, kao i Dubrovnik, neposredni susjed Italije, bio je među prvim našim primor-skim gradovima koji su prenijeli na južnoslovenske obale tekovine humanizma i renesanse. Prosvjetni centar za naše ljude bio je univerzitet u Padovi, koji su Kotorani stalno pohađali, gdje su mnogi od njih bili profesori i rektori. U atrijumu tog glasovitog učilištva vide se i danas grbovi i spomen-ploče naših ljudi iz Kotora, kao iz ostalog našeg Primorja.

U Kotoru su postojale osnovne škole, muške i ženske, u manastirima, i to napose za pučane, a napose za plemiće. Oko 1500. godine osniva se ženski franjevački samostan »S. Mariae Angelorum«, u kojemu je bila škola za kćeri plemića, a oko 1550. ženski franjevački samostan sv. Kri-ža sa osnovnom školom za djecu pučana. Kotorska općina je plaćala učitelja, koji je održavao nastavu djeci raznog uzrasta, tako da je mogao predavati niže i srednje obra-zovanje (»Grammatica«).

Cvjetala je književnost, koja ima izvjesnu vrijednost. Značajno je, da su u jeku mletačke vladavine kotorski pis-ci i pjesnici, osim latinskim i talijanskim, pisali i svojim »slovinskim« ili »ilirskim« jezikom.

Savremenici blažene Ozane bili su pjesnici: Bernardo Pima, ovjenčan na rimskim Kapitolijuma, Lodoviko Pasquali i Ivan Bona de Boliris; čuveni teolozi, klasičari i govornici: Tripo Bisanti, kotorski biskup, učesnik V Lateranskog sabora (1513—1517), profesor grčke i latinske književnosti na univerzitetima u Padovi i Perugi, Luka Bisanti, istaknuti otac Tridentskog koncila, zaštitnik blažene Ozane, braća Dominik i Vincencije Buća, dominikanci i Albert Dujmić de Gliricis, također član dominikanskog reda. Pri kraju XV i u početku XVI v. u Kotoru rade slikari: Lovro Marinov (Dobričević), vjerovatno autor glasovite ikone Gospe od Škrpjela i njegovi sinovi Marin i Vincencije, koji se kasnije sele u Dubrovnik. Lovrov poliptih na Dančama (Dubrovnik) smatra se prvim značajnim spomenikom kvatrocentističkog duha kod nas.

Gajila se pozorišna umjetnost i muzika, ponajviše u salonima plemićkih obitelji, a i po gradskim trgovima, a na Benovu su se priređivale konjaničke igre (giostra, neka vrsta Alke), koje su plemkinje promatrale sa gradskih bedema.

Vjersko — moralne prilike. Početkom XVI v. Katolička Crkva je preživljavala burno doba, kada su humanističke nauke, krivo shvaćene, bile počele slabiti veze, koje su vjekovima spajale društveni život sa Crkvom i kršćanskim duhom. Humanizam i renesansa predstavljaju kombinaciju kršćanske svijesti i antičkog naturalizma, jednom riječju: sukob između paganskih i kršćanskih principa.

Bilo je to doba Luterove reformacije, kada su se na sjevernom obzoru Crkve gomilali crni oblaci i od Katoličanstva otpadale čitave zemlje i narodi. No, crkva Hristova, Duhom Svetim vođena, crpeći iz same sebe snagu i sredstva za svoju obnovu, suprostavljala se toj opasnosti. Ona je paganskom humanizmu i renesansi suprotstavljala kršćansku renesansu, koju je nagovijestila već Katarina Sijenska, mnogo slična blaženoj Ozani. Opći Tridentski sabor (1545—1563), utvrđuje dogmatska pitanja, učvršćuje crkvenu disciplinu, uvodi sjemeništa za odgoj sve-

ćeničkog podmlatka i, uopće, oživljava Crkvu evandeoskim duhom. Ozana upravlja molitve Bogu i prinosi pokornička djela za uspjeh Koncila. To je doba velikana svetosti i preporoditelja: Ignacija Loyole, Karla Boromejskog, Filipa Neri-a, Frana Ksaverskog, Pija V, Terezije od Avile, Ivana od Križa, Petra od Alcantare i kršćansko — socijalnog reformatora Tomasa More-a, mučenika.

Humanizam i renesansa i u Kotoru imaju odraza na način života građana. Javljaju se ekscesi, osobito u višim društvenim slojevima, među feudalnom aristokracijom. Inteligencija, pomalo, poprima paganski duh.

Unatoč tome snaži se vjerski život. Predstavnik duhovne vlasti je kotorski biskup, apostolski propovjednik Evandolja, prvi promotor kršćanskog života u biskupiji i provodilac odredaba Tridentskog sabora. Moći sv. Tripuna žarište su duhovnog života. Građanima su, bez razlike, najveća svetinja, na kojoj se nadahnjuje i blažena Ozana. U gradu je bilo tridesetak većih i manjih crkava, bogatih moćima svetaca i umjetničkim djelima. Relikvijar sv. Tripuna je jedan od najbogatijih u Dalmaciji. Postojala su tri muška (dva franjevačka i jedan dominikanski) i četiri ženska samostana (tri franjevačka i jedan dominikanski). U neposrednoj blizini grada bilo je još dvadesetak manjih crkava. U gradu su bile brojne pobožne bratovštine, među kojima je najstarija sv. Križa sa statutom iz 1298. godine.

Zanimljiva su pojava ovoga vremena tzv. »virgines muratae« (zazidane djevice). Djevojke, koje su se odricale svijeta, htijući da provode pokornički život u herojskom stepenu, živjele su zasebno u prizemnim isposnicama, koje su se nalazile uz crkvu. Bile su vrlo tijesne: 2 m. visoke, 2,50 do 3 m. široke i dugačke. Jedan otvor sa pogledom u svetište, propuštao je svjetlost i vazduh. Do danas se u Kotoru nije sačuvala nijedna takva isposnica. »Muratae« su se izdržavale milostinjom građana, a i same su zarađivale sebi hranu ženskim ručnim radom. Nijesu nikada izlazile, a ključ isposnice se čuvao kod biskupa ili njegovog vikara. Imale su svoga prokuratora, koji se brinuo za njihovu opskrbu i zastupao ih pred vlastima. U spisima Dr-

žavnog arhiva nalazimo imena i kćeri plemićkih obitelji, koje su tako isposnički živjele. Iz oporuke Jeronima Buća 1560. g. znamo, da je te godine bilo devet zazidanih djevica pri raznim kotorskim crkvama. Pokornica Bernardina bila je zazidana čak uz crkvu Gospe od Zdravlja (na gradskoj tvrđavi). Najpoznatija među njima bila je Ozana. Postojale su i trećoretkinje franjevačke i dominikanske, koje su živjele u svojim domovima (picokare), među kojima je bilo i Crnogorki.

Ljudi koji su željeli da provode strog pokornički život, povukli bi se na samotna mjesta. Takva mjesta pustinja u početku XVI v. bila su Verige i Trojica (»eremita ad S. Mariam de Catenis« i »eremita« SSmae Trinitatis«).

Kotorski građani su hodočastili na Trojicu, gdje se nalazila crkva Svetoga Trojstva, u svetišće Majke Božje na Otoku i u crkvu sv. Anastazija, koja se, po svoj prilici, nalazila na mjestu današnje crkve sv. Eustahija (Stasija) u Dobroti. Imućniji, a osobito trgovci, išli su na daleka hodočašća: na grob sv. Jakoba apostola, u Campostella (Španija), na grobove apostola Petra i Pavla u Rimu i u proštenije Majke Božje u Loreto. U vrijeme blažene Ozane počinje se razvijati štovanje Gospe od Škrpjela, gdje građani također hodočaste.

U oporukama odražavaju se raspoloženja i osjećanja ovoga doba. U njima se redovno zavještava, osim manastirima i crkvama, siromasima. Mnogi građani žele da budu sahranjeni u habitima redovnika sv. Frana i sv. Dominika.

Vanjski izgled grada. Sa urbanističkog gledišta Kotor je u XVI v. izgledao, uglavnom, kao i danas. Tipičan mediteranski grad. Uske krivudave ulice, nepravilni veći ili manji trgovi. Pravi grad - muzej romansko-gotskih građevina uz primjese renesanse. Nad gradom se ističe sa svojim romanskim zvonnicima i kupolom katedrale sv. Tripuna, podignuta polovinom XII v., poslije bazilike u Poreču (VI v.) najstarija katedralna crkva u našoj zemlji. Zvonici i pročelje su srušeni u potresu 1667. god., a današnje pročelje sa zvonnicima obnovljeno je oko 1680. god. (zvonici u renesans-baroknom stilu). Kupola je

uklonjena poslije zemljotresa 1563. god. U ovo doba je u jeku izgradnja jedinstvenog fortifikacionog sistema, kojega sv. Ivana. Monumentalna gradska vrata na obali podižu se 1555. god u stilu renesanse, po svoj prilici po projektu znamenitog vojnog arhitekta Michel-a Sanmicheli-a (1489—1559). Polovinom XVI v. Kotor je već imao palače: kneževu (trg od oružja) i Drago (trg sv. Tripuna) u stilu renesanse, koje su uz ranije gotske, krasile njegov arhitektonski ambijent.

Teški događaji. Kotor je za života blažene Ozane doživio nekoliko iskušenja. Turci su — kao što je rečeno — 1496. godine zauzeli plodnu župu Grbalj, gdje su kotorska vlastela imala svoje feudalne posjede. Godine 1503. harala je u gradu i okolini kuga. 1525. izbio je u gradu sukob između plemića Nikole Drago i Nikole Buća, kojom prilikom je pala krv. — 1537. jak potres je uzdrmao grad, a 1539. Hajrudin Barbarosa ugrožava Kotor. — 1563. grad je postradao od žestokog udara zemljotresa, uslijed čega se srušilo 168 kuća, među njima i providurova palača, koja se nalazila na trgu sv. Tripuna, preko puta Katedrale, podignuta na arkadama po uzoru duždeve palače u Mlecima. Tom prilikom je poginulo 150 građana.

To je bio Kotor za života blažene Ozane, grad kontrasta, čim se odlikovalo ono doba. Nedokučivom Božjom Promišlju, Ozana treba da djeluje u toj sredini i utiče na nju.

KOD PORODICE BUČA (BUCHIA)

Padom Zete (Crne Gore) 1499. Lješańska nahija, otvorena prema Žabljaku i Podgorici, gdje se utvrdiše Turci, bila je izložena neprijateljskoj najezi. Zato je ona i najviše stradala u početku XVI v. Uslijed toga se staro stanovništvo jednim dijelom razbježalo, ponajviše u Primorje.⁹⁾ Crnogorci, pritisnuti stalnim borbama s Turcima, ekonomski slabi, sa brojnom djecom, koju su jedva mogli prehraniti, davali su svoje kćeri u službu bogatijim ljudima u Primorju. Ove, služeći ponajviše u vlasteoskim porodicama, uzgajale su se u njihovom religioznom duhu. To je bio slučaj i mlade Katarine.

Crnogorske djevojke su bile u Kotoru mnogo cijenjene zbog svoje prirodne skromnosti, privrženosti gospodarima, oštroumnosti i radinosti.

Već od kraja XV v. nalazimo u spisima Državnog arhiva u Kotoru ugovore, sklopljene pred kotorskim sudijom o stupanju u službu mladih Crnogorki kod mletačkih plemića u Kotoru. Živko Brajković iz Njeguša (»Zivichus Braichovich da Negussis«) dao je 23. februara 1488. »uvaženom gospodinu« Giovanni-u Francescu Venio, blagajniku Kotora i njegovoj »uzvišenoj« majci svoju desetogodišnju kćer Lenu za sluškinju (»Lenam filiam suam etatis annorum decem pro pedissequa et famula sua«), da služi osam

⁹⁾ Početkom XVI v. iselili su iz Crne Gore (Vrba blizu Njeguša) i nastanili se u Boki (Kotor i Perast) i naši Zmajevići, kako tvrdi arcibiskup barski — primas Andrija Zmajević u svom djelu: Država Slavna Sveta i kreporna ličopisa carkovnoga, str. 817—818 (rukopis u Arheološkom muzeju u Splitu).

godina i bude nagrađena kao druge sluškinje u Mlecima, — davaće joj hranu, odjeću i platu (Risto Kovijanić: Pomeni crnogorskih plemena u kotorskim spomenicima (XIV — XVI vijek), knjiga I, Cetinje 1963. str. 63). Još je zanimljiviji slijedeći podatak zbog uslova služenja. Mil Božidarević iz Njeguša dao je svoju kćer Stanu (»Mil Bosidarevich de Gnegussi accordavit filiam suam Stanam«) 15. oktobra 1537. da stanuje i radi osam godina u kući »uglednog i svijetlog gospodina« Melhiora Michaela, kotorskog providura, da joj obezbijedi hranu i odijelo prema uslovima za sluškinje (iuxta conditionem similium anzillarum«) i da joj na kraju službe isplati 11 dukata, računajući dukat po 6 lira i 4 solda. (R. Kovijanić, o. c. str. 48). Raosav Drugović iz sela Zalaza, (»Raosavus Drugovich de villa Xalasi, loco Turcarum«) dao je u službu 1. decembra 1549. Marku Antoniju Justiniani-u, blagajniku kotorske gradske komore, svoju sestričnu Teodoricu uz njen pristanak, u prisustvu i uz saglasnost svoje sestre Kate, da radi kod njega dvanaest godina kao sluškinja (»pro famula et ancilla«) za hranu, odjeću i 18 dukata, računajući dukat po 6 lira i 4 solda (R. Kovijanić, o. c. str. 98.)

Saznajemo iz ovih ugovora u kojoj su se dobi života primale u službu u Kotoru crnogorske djevojke, koliko je trajala prva ugovorena služba i kako su kroz to vrijeme bile nagrađivane, kao i to, da su služile u domovima mletačke aristokracije, pa čak i u domu providura. Rok ugovorene službe kretao se između 8 do 12 godina. Pod sličnim uslovima bila je primljena u službu i naša Katarina.

Da se siromašna djevojčica uzmogne prehraniti i da u nepoznatom gradu nađe zaštitu, dobra majka — valjda preko posrednika — namješta je kod vlasteoske porodice gradskog vijećnika Aleksandra Buća, ili »Lesa Bućinova, vijećnika i sudije od Kotora«, kako ga naziva naš prevodilac Razzieva života blažene Ozane. Ovo je bila jedna od najuglednijih kotorskih plemićkih porodica, koja je dala znamenitih ljudi Crkvi i narodu. Nekoliko dvorskih lica u vrijeme Nemanjića, koji su Kotorom vladali oko 200 godina, bilo je iz pomenute porodice. Nikola Buća (pominje se od 1323. do 1353.) bio je protovestijar (ministar fi-

nansija) i vrlo uticajna ličnost na dvoru cara Dušana. Predvođeci Kotorane kao pomoć Srbima protiv Bugara učestvovao je u bici kod Velbužda 1330. god. gdje je pobijedio srpsko oružje. Prati cara Dušana kada 1350. sa caricom posjećuje Dubrovnik i Kotor. Dušan šalje 1350. Mihaila Buća kao poslanika u Mletke. Sinovac Nikolin, Tripo Mihailov, bio je jedan od glavnih finansijskih činovnika cara Uroša. Tripo Petrov Buća bio je protovestijar bosanskog kralja Tvrtka I (oko 1387. do 1391.).

Prema konstataciji pok. kan. Iva Stjepčevića, na osnovu arhivskih podataka, kuća Buća, u kojoj je stanovala kao služavka blažena Ozana, nalazi se na trgu Oslobođenja, označena danas anagrafskim brojem 324 (Jakšić-Maluza), na kojoj se vide grbovi Buća (ljiljan), dva na počelju, a jedan na portalu. Kuća je građena od fino tesanog bijelog kamena (sada oblijepljena žbukom) sa prozorima, koji imaju renesansne okvire. Ima i unutrašnji balkon renesansno-baroknog stila. Na pročelju je uzidan jedan fragment romanske arhitekture (donji prag prozora na drugom spratu). Teško je reći kako je kuća izgledala u XVI v. kad se ima u vidu da je Kotor dosta stradao od zemljotresa.

Predstavimo u mašti unutrašnjost kuće Buća u doba renesanse prema interijerima palača Bisanti i Vrachien (Protić), koji su se sačuvali do naših dana. U sredini salon, urešen umjetničkim štukaturama, a četiri sobe sa strana. U naokolo slike biblijskog sadržaja umjetničke ruke, pozlaćena venecijanska ogledala, fotelje, obložene crvenim baršunom sa pozlaćenim okvirima. Pod od mletačkog mozaika. Vrata od soba ukrašena orahovim intarsijama. Ras-košna večernja rasvjeta: kristalni lampadariji sa voštanim svijećama, srebrni svijećnjaci, uljane »fiorentine« miješaju svoja trepereća svijetla i dočaravaju blještavi sjaj tog renesansnog ambijenta. Muzika i pjesma. Čašćenje. Plemići u bogatim nošnjama, a plemkinje u svilu i brokatu dolaze na razgovor sa domaćinom, uglednim vijećnikom Aleksandrom Buća.

Taj sjaj ne utiče na pobožnu dušu mlade služavke, koja obavlja svoju dužnost, a u duhu vidi Raspetog Spasitelja.

razmišljajući o Njegovim riječima: »Što bi čovjeku koristilo kada bi i cijeli svijet dobio, a dušu svoju upropastio?« (Mat. XVI, 26). Zna, da je sve to ispraznost i prolazno, a da prvenstveno treba tražiti kraljevstvo Božje i njegovu pravdu.

Pored takvog blistavog života, u tom čestitom domu vladao je kršćanski duh. Bio je uprav Providnošću predodređeno prvo zaklonište pobožnoj brđanki. Prema arhivskim podacima supruga Aleksandra Buća zvala se Marina, rođena Bisanti. Bilo bi važno znati nešto više o toj plemenitoj ženi koja je malu pastiricu izučila kušćanskim istinama. Stupivši u ovaj plemićki dom, Katarina sobom donosi, osim siromašne prtljage, dobru volju da vjerno služi svoje gospodare, poniznost, dobrotu i fizičko zdravlje. Osim toga unosi najveće blago: dušu, urešenu posvećujućom milošću, koja nalazi sebi dostojan stan samo u nevinom srcu.

Kršćanske pouke, koje je mladoj Crnogorki davala gazdarica, padale su na tlo od Providnosti divno pripravljeno od nazad više godina, dok se još nalazila u roditeljskoj kući. Kontakt sa gradskim svećenicima, prisustvovanje Službi Božjoj i propovjedima razvili su prirodenu inteligenciju djevojke i brzo je vodili putovima savršenstva. Svoju je službu vršila savjesno, na udivljenje gospodara. Ukućani su je zavoljeli. Bilo da je radila u kuhinji, bilo da je uređivala kućne prostorije, ili posluživala ugledne goste, ili se bavila na pazaru, ritam njenog srca bio je uvijek isti, dapače se svaki dan sve više ubrzavao u koliko je većma shvaćala i jasnije gledala put koji joj je Bog naznačio.

U vrijeme slobodno od službe učila se pisanju i čitanju. Bistra od prirode brzo je napredovala u nauci i kršćanskom znanju. Obavila je svoju prvu ispovjed i prvi put pristupila k Stolu Gospodnjem, da se u svetom Pričešćenju združi sa svojim Spasiteljem, koga je priželjkivala čuvajući stado na crnogorskim planinama. Stari biografi pripovijedaju kako je nekog dana, slušajući sv. Misu u katedralnoj crkvi, za vrijeme Posvećenja, vidjela, umjesto prilike hljeba, lik Raspetoga, onakav, kakav je gledala

u zavičaju kraj stada. U gradu gdje je cvao duhovni život, gdje se često i učeno tumačila Božja riječ, gdje su se obavljali velebitni crkveni obredi, gdje se nalazi grob velikomučenika svetoga Tripuna i druge svetinje, nalazila je u punoj mjeri duhovnu hranu, koju joj nijesu mogla dati njena brda.

Osjećala je osobitu ljubav prema siromasima. U vezi s tim u njenom rodnom selu pripovjedaču ovu dražesnu priču. Jednom je gazda zatekao na vratima kuće dok je nosila u pregači ostatke jela, spremljene na odmet, da ih podijeli gradskoj sirotinji. Ukori je i naredi da otkrije pregaču. Ona poslušala, a u pregači se našla ruže. Nešto slično čitamo u životu svete Elizabete Turingijske. Bilo to istina ili priča, kojom su dobri seljani htjeli da uveličaju svoju svetiteljku, u njoj se krije duboka misao. Svako dobro djelo koje se čini bližnjemu u nevolji, pretvara se u cvijeće, kojim će splesti vijenac za dobročinitelja Gospod, koji je rekao, da ni čaša hladne vode, pružena žednom u Njegovo ime, neće ostati nenaplaćena. Čuo sam u Relezi i ovu priču iz vremena Katarinine službe u porodici Buća. Gazda, iznenađen čudesnom pojavom ruža, naumi djevojku staviti na kušnju. Jedne večeri skine prsten s ruke, metne ga na neki ormar i reče djevojci: »Čuvaj ovaj prsten do sutra, pa ćeš mi ga predati kada ti ga zatražim.« Djevojka pođe na počinak, a gazda kradomice noću uzme prsten i baci ga u more. Jutrom rano pođe služavka da kupi ribe na pazaru ukućanima za ručak. Stade ih čistiti. Rastvorivši jednu ribu, našla u njoj gazdin prsten, koji spremi na isto mjesto, gdje ga bješe on postavio. Kada Buća zatraži prsten, služavka mu ga preda. To zaprepasti vlastelina, koji reče svojoj supruzi: »Ova djevojka ne treba da nas služi nego mi nju.« Ove priče i druge dokazuju u kolikom je štovanju Blaženica u Crnoj Gori, kada je narod tako lijepim predanjem iskitio njen život.

Dozvolom gospodara pohađa bolesnike, dvori ih i tješi. »Ko ne ljubi ne poznaje Boga, jer je Bog ljubav« (Iv. I, IV, 8). U istom smislu govori i latinska krilatica: »dolorem sedare opus divinum est« (ublažiti bol — djelo je božansko). Takvim svojim ponašanjem postala je za građane

uzor kršćanka, milje i omilje porodice Buća. Kao što je Kovčeg Zavjeta bio povod što su nebeske blagodati rosile nad domom Obededovim, tako je naša Katarina bila pravi Božji blagoslov u domu svojih gospodara. Božanski Zaručnik obdario je Svoju miljenicu novim krepostima i toliko ju je prosvijetlio, da je upoznala, da je Njegova želja, da Mu se potpuno posveti u samoći. Glas Gospodnji je progovorio njenoj duši po ustima Njegovog svećenika. Poslije potresne pripovjedi na Veliki Petak godine 1513. koju je slušala u katedrali sv. Tripuna, Katarina čvrsto odlučila ostaviti svijet. Gospodari su poštovali njenu odluku. Vlasteoska kuća, iako skroz kršćanska, nije više odgovarala duhovnim potrebama Božje ugodnice. Vukla je samoća, da živi povučena u razgovoru s Bogom. I premda je već davno za nju umro svijet, smatrala je, da se njen dosadašnji položaj ne slaže sa svetim pozivom. Neprestano je Boga molila, da je nadahne, što da čini i da joj naznači put k najoštrijoj pokori i samoodricanju. Možda je pomišljala na crnogorske špilje ili na ono nezaboravno mjesto među grmljem, gdje joj se prvi put otvorio raj na zemlji, kada je ugledala Nebesko Djetešce i Božanskog Mučenika.

Eto nadahnuća! Čula je neki unutarnji glas, da posjeti kotorsku plemkinju Slavušu, koja će joj pomoći da dođe do cilja. Ishodivši dozvolu od svojih gospodara, pođe k pobožnoj ženi, koja je primi vrlo ljubazno. Kada je doznala za djevojčinu želju, zauzela se kod franjevca o. Tome Grubonja i dominikanca o. Vincencija Buća, da joj se čežnja ostvari. Ovi su joj pribavili dozvolu kotorskog biskupa Tripa Bisanti-a da može odabrati sebi u gradu malen pokornički stan, gdje će moći, daleko od svijeta, da bude bolje povezana s Bogom.

Netom su joj majka i rodbina u Crnoj Gori doznali, da hoće da ostavi svijet i pođe u kaluderice, upotrebili su sva sredstva, da je odvrate od toga nauma i sklone, da se vrati kući, gdje su je htjeli lijepo udati. Odgovarala je: »Ja sam već davno svoje srce poklonila Nebeskom Odbraniku od koga me neće odijeliti nevolja, ni tuga, ni gonjenje, ni glad, ni golotinja, ni strah, ni mač. Njemu sam doživotno posvetila cvijet svoga djevičanstva«. Kolikogod

je ljubila majku i poštovala rodbinu, ipak nije mogla da tu ljubav pretpostavi Onomu, koji je rekao: »Ko oca ili majku ljubi više nego mene, nije mene dostojan«. (Mat. X, 37). Nebeski Zaručnik joj je pomogao da izdrži tu tešku borbu i da postigne životni cilj. Kada majka uvidi, da joj je kćerka pozvana na nešto više, popusti. Djevojka sa suzama u očima oprosti se s domom Buća poslije sedam godina vjerne službe.

POKORNICA KRAJ SV. BARTOLOMEJA STUPANJE U III RED SVETOGA DOMINIK

Katarina se najprije nastanila u malenoj ćeliji u blizini crkve sv. Bartolomeja, apostola, u Kotoru. Ta se crkva nalazila u vrtu današnjeg franjevačkog samostana sv. Klare. Danas joj nema traga, osim nekoliko arhitektonskih i ornamentalnih fragmenata romanskog stila u pomenutom vrtu.

Anonimni životopisac, savremenik blažene Ozane, piše (na talijanskom jeziku): »Kada je prvi put došla Ozana (to ime joj je dato od redovnika sv. Dominika, koji su vodili brigu o njoj, netom je ušla u redovnički život, a ranije se zvala Katarina), kada je dakle sestra Ozana prvi put bila zatvorena u blizini sv. Bartolomeja, nije imala nego 21 godinu, koje je godine provela u potpunoj nevinosti.«

Na dan Obraćanja sv. Pavla, apostola, 25. januara 1515. prigrlila je treći red sv. Dominika. Nije teško odgovoriti na pitanje zašto je odabrala treći dominikanski red za svoju kontemplaciju. Sedam godina je živjela u porodici Buća, gdje su dominikanci bili osobito poštovani. Iz te porodice bilo je u njeno doba šest članova dominikanskog reda, od kojih su četvorica bila na glasu, ne samo u domovini, nego i inostranstvu, kako svjedoče dokumenti arhiva vrhovnog starješinstva reda u Rimu.¹⁰⁾ To su fra Vincencije i fra Dominik Buća, braća njenog gazde Aleksandra Buća, zatim fra Jeronim i fra Eugenije.

¹⁰⁾ Innocenzo Taurisano, o. c. str. 87—90.

Budući je fra Vincencije Buća bio višegodišnji ispovjednik blažene Ozane, potrebno je da se njim поближе pozabavimo. Bio je na glasu teolog-humanist u XVI v. Napisao je sedam rasprava o Svetom Pismu, tumačenje poslanica sv. Pavla i knjigu o Salamunovoj »Pjesmi nad pjesmama« te više korizmenih propovjedi. Godine 1542. izdao je knjigu »Opus de conciliis.« Petnaest godina je bio provincijal dalmatinskih dominikanaca. K njemu su dolazili na savjetovanje teolozi i naučnici iz cijele Dalmacije, kao u Apolonovo proročište, kako emfatično kaže o njemu brat Dominik u jednom pismu. Svojom svetošću i znanjem vršio je jak uticaj na pobožnu mladu Crnogorku. Drugi je brat fra Dominik, također u svoje doba čuveni teolog i pisac i provincijal dominikanaca. Pjesnik Marko Marulić posvetio mu je jedan latinski spis, a Lodoviko Pasquali nekoliko pjesama. Obojicu braće ističe njihov savremenik, dominikanac fra Vincencije Pribojević, Hvaranin, da su »svojim spisima i neumornim propovijedanjem puku svoj rodni grad Kotor proslavili«. Eugenije, redovnik velike svetosti, znanja i široke kulture, bio je savjetnik Ozanin u duhovnim stvarima, a fra Jeronim je uživao glas svetog i učenog provincijala dalmatinskih dominikanaca. Katarina se, dakle, od svog prvog ulaska u porodicu Buća nalazila u dominikanskom ambijentu. Iako ponizna i jednostavna slušala je razgovore ovih svetih i učenih redovnika i to u zlatnom vijeku dominikanskog reda, pa nije čudo da je za svoje duhovno usavršavanje odabrala njihovo redovničko pravilo.

Prilikom kanonskog odijevanja Katarina je položila zavjete siromaštva, čistoće i poslušnosti te je promijenila — kako je rečeno — svoje kršteno ime u *O z a n a*, na uspomenu bl. Ozane iz Mantove, preminule na glasu svetosti 1505., koju je uzela za uzor. Pošto je primila na sebe redovničko odijelo, izgledalo joj je, da život, što ga je do tada provodila, nije bio uredan, premda je, u istinu, njeno žiće bilo uvijek neporočno i sveto. Sve je njeno nastojanje težilo k tome, da joj srce i duša budu čisti i bez ljage, kao što joj je bez ljage bijela dominikanska haljina. Ostavivši svijet, prva joj je misao bila, da od svega srca načini Bogu

oltar, na kojemu će paliti samo tamjan kreposna života. Bila je osvjedočena da sve za čim svijet hlepi, nije drugo nego cvijet, koji zorom cvjeta, a pred večer uvene. Prgnula je stoga svim silama da postigne blago koje crv ne toči, ni moljac nagriza, niti može ljudska ruka da otme. Svaki je dan bivala revnija u vršenju svojih dužnosti, ustrajnija u djelima pobožnosti, sve savršenija u duhovnom životu, jer je znala da ko u krepovima ne napreduje nazaduje, kako kaže sv. Augustin. Postajala je zbog toga i sve ugodnija Nebeskom Zaručniku, koji ju je zavolio još kao nevinu pastiricu.

U prizemnoj čeliji je mlada pokornica provela u molitvi, postu i pokori baveći se ženskim ručnim radom, punih sedam godina, od kada je napustila porodicu Buća. Izlazila je samo u nedjelje i praznike, da prisustvuje sv. Misi u obližnjoj crkvi. Savremeni životopisac veli, da su se kotorski građani divili svetoj djevici, koja je znala da nađe pustinju i usred grada.

Ozana je zahvaljivala Bogu što joj je udijelio milost da postane redovnica dominikanskog reda, toliko zaslužnog za Crkvu, nauku, umjetnost i za grad Kotor.

»Ponizna kćeri svetoga Dominika — rodu si dika« (iz himne).

DOMINIKANCI U KOTORU

Pozvani iz Dubrovnika, dominikanci dolaze u Kotor 1236. godine. Smjestili su se u nekoj zgradi, preuređenoj za samostan iza katedrale sv. Tripuna, koju im je poklonio kotorski plemić Pavao Bari i njegova supruga Dobra, koji sagradiše sa zapadne strane te zgrade — samostana 1263. g. crkvu na čast sv. apostola Pavla, u romanskom stilu. Na njoj se nalazi natpis, sastavljen leoninskim heksametrima, koji glasi:

ANNO TRIGENO BIS TERNO MILE DVCENO
QVI FVIT VRBANVS VICE QVARTVS PAPA ROMANVS
OROSIO DANTE DOMINO REGNVN MODERANTE
ECCLESIAE CHRISTI CVM MARCVS PRAEFVIT ISTI
VIR GENERIS CLARI PAVLVS COGNOMINE BARI
NOBILIBVS NATA CVM CONIVGE DOBRE VOCATA
ISTVD FVNDAVIT TEMPLVM GENTISQVE DICAVIT
DOCTORI SAVLO MVTATO NOMINE PAVLO
PRO QVIBVS EXORES QVISQVIS VENIS HVC VT ADORES
QVOD COELOS OPERE TALI MEREANTVR HABERE

(Ljeta 1263. za pape Urbana četvrtog, kraljevanja Uroša, biskupa Marka, Pavao Bari, plemenitog roda čovjek, sa ženom Dobrom, također porijekla plemenitog, sagradi hram ovaj i Pavlu, zvanom nekoć Saul, učitelju naroda posveti — kada prideš ovdje moliti, njih se spomeni, da djelom ovim nebo zasluže).

Francuzi su crkvu 1807. pretvorili u vojničko skladište a samostan ukinuli. Samostan je srušen 1840. godine. Ostao je još mali dio, koji se drži bivše crkve. Ova postoji i danas, iako u unutrašnjosti potpuno pregrađena. Sreća je da se iznutra, uglavnom, očuvala originalna romanska arhitektura (krstasti svodovi i kapiteli). Ne zna se kako su izgledala ulazna vrata, koja su danas izrađena, vjerovatno u XVII v., u baroknom stilu. Nekadašnji romanski prozori su zamijenjeni u XIX v. neukusnim modernim. U predvorje bivše crkve ulazi se kroz romanski portal, potpuno očuvan, koji ima rubove okvira u obliku konopa, karakteristične za XIII vijek. Bivša crkva sv. Pavla predstavlja važan spomenik kulture grada Kotora, koji bi trebalo restaurirati.¹¹⁾

To je bila prva crkva i samostan dominikanaca u Kotoru. Tu su oni ostali do godine 1344. kada im pomenuti Nikola Buća podiže veliki manastir i crkvu sv. Nikole pored rijeke, sjeverno od grada, na mjestu zvanom »Pacijana« (danas »Tabačina«), blizu bivšeg mosta. Crkva u dokumentima nosi ime »ecclesia sci Nicolai de flumine« ili »ad pontem sci Nicolai«. Predviđajući napad Hajrudina Barbarose sa te strane na Kotor, crkva i manastir na žtetu istorije, bili su 1538. godine, po naređenju mletačkih vlasti, porušeni, da se u njima ne bi Turci utvrdili, a materijal tog velikog zdanja bio je upotrebljen za učvršćivanje gradskih bedema. Tada su dominikanci, privremeno, prešli u samostan sv. Pavla u gradu. Zadužbina Nikole Buća, kao i dva franjevačka manastira, jedan porušen istim povodom, a drugi 100 godina kasnije, bili su veličanstvene građevine, jer kotorski hroničar XVI v. kaže »tragovi istih vide se još na preveliku žalost svih nas, koji pamtimo duboki utisak, koji su oni ostavljali na građane, kada su nekada velelijepo resili oba kraja našega grada«. (»Rosario«, p. 531).

¹¹⁾ Vojislav Korać: O monumentalnoj arhitekturi srednjovjekovnog Kotora, SAN, Spomenik CV, str. 159. Beograd 1956, podnaslov: Crkva sv. Pavla (sa fotografijom i crtežima). — Dr. Antun Dabinović: Dominikanci u Kotoru (Kalendar Gospine Krunice za godinu 1938, Zagreb).

Dominikanci, kojima je boravak u samostanu sv. Pavla bio nezgodan zbog tjesnoće stambenog prostora, novcem primljenim od strane vlade Mletačke Republike (dviije hiljade zlatnih dukata godišnje kroz 20 godina) i uz dobrovoljne priloge građana podigoše 1545. g. novu lijepu crkvu sv. Nikole i samostan pored samih gradskih bedema u sjevernom dijelu grada. Tu se usele iste, ili slijedeće godine, nastavljajući svoj apostolski i kulturni rad. Iz stare crkve sv. Nikole su prenijeli u novu sve što je bilo dragocjenije, a u samostan biblioteku i arhiv. Ovaj samostan, u kojemu se nalazila škola za sinove kotorskih plemića, uz samostan sv. Frana na Gurdiću, bio je središte gradske kulture sve do kraja XVIII v. te se ubrajao među najvažnije kulturno-istorijske spomenike grada Kotora.

Crkva je bila jednobrodna-pravougaona građevina sa jednostavnom arhitektonskom dekoracijom. Taj je stil najbolje odgovarao duhu dominikanskog reda i potrebama crkve, namijenjene, prvenstveno, propovijedanju. Bila je slična crkvi sv. Klare, ali veća i ljepša od nje. Poslije katedrale sv. Tripuna bila je najbogatija kotorska crkva umjetničkim djelima. Pročelje je bilo urešeno rozetom, kružnim prozorom, sa dva prozora romanskog oblika sa strane i portalom u sredini. Na arhitravu portala nalazio se natpis: HAEC EST DOMUS DEI ET PORTA COELI (ovo je kuća Božja i vrata nebeska). Pročelje je bilo izrađeno od fino tesanog korčulanskog kamena. Crkva se arhitektonski lijepo uklapala u stari kotorski ambijent.

Prema hronici fr. Vincencija Marije Babića (iz 1716 g.) u unutrašnjosti crkve bilo je osam oltara sa palama glasovitih majstora: na glavnom oltaru slika sv. Nikole, platno Tiziana Vecelli-a, a na oltaru sv. Katarine Sienske slika Jacopa Palme, na oltaru sv. Vincencija Ferreri-a slika Jacopa Robusti-a, zvanog Tintoretto, na oltaru sv. Barbare također slika Tintorettova, na oltaru sv. Bartolomeja slika na dasci Gerolama da Santa Croce (danas u Relikvijaru sv. Tripuna), a na oltaru sv. Hijacinta slika mletačkog slikara, našega porijekla (Zadar ili Šibenik), zvanog Schiavone (Andrija Medulić). I Ivan Kukuljević kaže, da je slika sv. Hijacinta u

dom. crkvi sv. Nikole u Kotoru bila djelo Andrije Medulića. U crkvi se nalazila i jedna slika Paola Veronese-a, koja je predstavljala Boga Oca. Slika sv. Bartolomeja je potpisana, što dokazuje, da su i ostale Babićeve indikacije potpuno ili približno tačne.

Osim pomenutih postojali su još oltari sv. Dominika i Gospe od Rozarija. Na posljednjem oltaru nalazila se slika Gospe od Rozarija na dasci, obložena srebrom, izrađena rukom kotorskog slikara, kojega Babić zove Tryphon de Cattaro (Tripo Kotoranin XV v.), danas u zbornoj crkvi sv. Marije u Kotoru. Babićeva hronika pominje drveni kip sv. Vincencija Ferreri-a, koji je 1490. dao izraditi u Dubrovniku kotorski građanin Ioannes de Polo (Paoli) troškom od 100 perpera (u ono doba vrijednost od 8 do 10 volova). Bio je izložen na oltaru sv. Vincencija, a nad njim pomenuta Tintorettova slika. Moje je mišljenje, da je to onaj kip, koji se danas nalazi u crkvi sv. Vincencija u Škaljarima, tim više što je izrađen u prelaznom gotsko-renesansnom stilu krajem XV vijeka. Ovo je važno umjetničko djelo, vjerovatno domaće škole, koje se ovdje prvi put objavljuje (vidi »Prilozi«).

Čitava desna strana crkve — navodi hroničar — bila je urešena umjetničkim slikama na platnu, koje su prikazivale čuda Gospe od Rozarija i sv. Vincencija (»multae imagines ac picturae totam fere partem dexteram Templi exornantes, praesertim Miraculis SS Rosarii — et S. Vincentii Ferreri expressis. . .«). Slike na zidu postojale su do naših dana, kako mi je kazivao blagopok. proto Jovan Bućin i prof. Josip Djelčić (Gelcich). Izgorele su u požaru 1896.

Babić, zatim, detaljno opisuje i relikvijar crkve sv. Nikole, bogat moćima raznih svetaca, koje su se čuvala u srebrnim, umjetničkim pokaznicama, među kojima se nalazila moćnica u obliku križa, sedam palaca visoka, a četiri široka, u kojoj se čuvala čestica Križa Spasiteljevog, poklon poznatog teologa Alberta Duimića, Kotoranina, biskupa krčkog, ranije kotorskog dominikanca. Pominje relikviju, u kojoj se nalazi čestica Stuba Bičevanja, dar Jeronima Bisanti-a, doktora teologije, prisnog

prijatelja pape Pavla III i moćnica sa dračom Spasi-
teljeve Trnove Krune, koju je 1557. također po-
klonio crkvi sv. Nikole Alberto Duimić, krčki biskup. Sma-
tram da se jedan dio pomenutog relikvijara danas nalazi u
katedrali sv. Tripuna.

U pločniku crkve nalazile su se brojne nadgrobne
ploče sa grbovima i natpisima kotorskih plemićkih poro-
dica: Buća, Bisanti, Pasquali, Glavati, Grubonja, Bolica,
Zaguri (Zagurović), Basca, Biste i drugih. U ovoj crkvi je
bio sahranjen znameniti kotorski biskup Jeronim Buća (u-
mro 1604), ranije opat benediktinskog samostana sv. Ni-
kole blizu Šibenika, autor lekcija II noćnice jutrenje na
blagdan sv. Tripuna, čije zasluge ističe papa Klement VIII
u apostolskom pismu »Cum nonnulli« od 12 maja 1592. Tu
su bili sahranjeni i mnogi drugi odlični svećenici i građani
kotorski.

U samostanu sv. Nikole nalazila se — kaže Babić —
znamenita biblioteka i arhiv, koji su, nažalost, dobrim di-
jelom uništeni požarom, koji je 1622. izbio u samostanu
(... incendio imane, quos (?) anno 1622 consumpsit in
magna parte Conventum et Bibliothecam insignem totam
innumerabilibus pene Voluminibus repletam, cancellis
identidem particulari sera obductis stipatam, in quibus...
non vulgare Archivium monasterii servabatur, quod ve-
tustum, verum, quod carum, quodque toti Civitati ad mo-
dum erat Laudi...). Ostatak toga blaga sa onim što su
dominikanci prikupljali tokom daljnjih 180 godina, uni-
šteno je u požaru 1896. Samostan je stradao u potresu
1563. i 1667.

U ovoj hronici se govori i o blaženoj Ozani: »Facta
ergo a Deo revelatione B. Osannae quod in Societate reclu-
dandarum suos vitae esset ibi complectura dies, illico Fra-
tres.... obtemperantes voluntati locum ressignarunt. Sic
Osanna habitu Ordinis inducta (?) aetatis 21... apostolica
auctoritate clausa fuit et in senectute bona opinione....
relicta aetatis anno Domini vero 1565. obiit, die 27. aprilis.
Ejus Corpus ad haec usque tempora incorruptum osservatur,
ita populo... et a Rascianis Schismaticis, a quibus ortum
duxerat, pia veneratione colitur. Quare (?) Veneto Senatu:

Suplex petitio per Oratores e Communitate et Universitate
Catharensi anno 1685. axposita fuit, ut ipso pro illius
beatificatione precesim (?) Curia Romana per Legatum
Sui (?) apud Sanctissimum Pontificem Innocentium XI
interponeret. Sponderat enim (?) D. Melchior Eques dicta
omnia qua Superoganda occurrerint, ad votum se comple-
tendum«. Prepis ove hronike na više mjesta je pogrešan
jezično i stilistički. Pokušaću ovaj navod prevesti po smi-
slu: »Pošto je dakle od Boga bilo objavljeno blaženoj Ozani,
da će u zadrugi zatvorenih svoje dane završiti, braća (re-
dovnici) pokoravajući se volji Božjoj prepustiše to mjesto
(samostan sv. Pavla). Tako Ozaña obučena u odijelu Reda
u dobi od 21 godine (?) dozvolom apostolskom tu se za-
tvorila i u starosti umrla na glasu svetosti 1565. godine.
Umrla je dana 27. aprila. Njeno tijelo do danas se neras-
padnuto vidi, i štuje se od strane naroda i pravoslavnih,
od kojih je potekla. Zbog toga upravljena je molba
preko izaslanika od strane općine i naroda kotorskog Mle-
tačkom Senatu godine 1685. da bi se on (Senat) zauzeo kod
Rimske Kurije preko svog legata kod svetoga pape Inocen-
cija XI. Gospodin Melchior vitez obećao je da će sve što
je rečeno izvršiti.« (Dugujem zahvalnost prof. Miroslavu
Montani-u, direktoru Akademijine gliptoteke u Zagrebu,
Peraštaninu, koji mi je hroniku od riječi do riječi prepisao
i dostavio).

U samostanu sv. Nikole živjeli su mnogi znameniti
redovnici, koji su svetošću života i znanjem proslavili do-
minikanski red i grad Kotor. Osim pomenute braće Buća
(Vincencija i Dominika), pripadali su mu: fr. Jeronim i
Eugenije Buća, u svoje doba poznati učenošću i apostolskim
radom. Sabrat ovoga samostana bio je i već pomenuti fr.
Alberto Dujmić de Gliricis (Duimius de Cattaro), o kome
je potrebno reći nešto više, jer spada u crkvene veličine
svoga vremena. Predavao je teologiju na rimskom uni-
verzitetu (Sapienza). Papa Pavao III toliko ga je uvažavao
kao stručnjaka u teološkim pitanjima i kao redovnika sveta
života, da je njemu povjerovao revidiranje akta Triden-
tinskog sabora, koji bi stizali iz Trenta u Rim, prije pot-
vrde i objavljivanja istih. Bio je imenovan biskupom mod-

ruškim 1548. i poslije dvije godine krčkim. Kao takav je učestvovao na Koncilu, gdje je uživao veliki ugled i svojim znanjem bio zapažen među saborskim ocima. Istakao se osobito u 21. sesiji Sabora, kada se radilo o obredu pričešćivanja svjetovnjaka pod obim prilikama. Za nas je važno, da je na istom Saboru zagovarao upotrebu glagoljice u Službi Božjoj. Pripisuje mu se autorstvo djela »De gratia Christi«, koje su teolozi onoga vremena mnogo cijenili. O njemu pišu: Farlati u »Illyricum Sacrum«, (t. VI, p. 487 i dalje), Sforza Pallavicino u svojoj istoriji Tridentinskog koncila (Istoria del Concilio di Trento) i o. Antonin Zaninović u »Pogled na apostolsko-znanstveni rad Dominikana u hrvatskim zemljama« (Bogoslovska smotra 1917). U ovom samostanu je živio fr. Dominik Ceci (Kotoranin), koji je u drugoj pol. XVII i u početku XVIII v. pjevao našim jezikom, o čemu će kosnije biti govora i fr. Vincencije Marija Babić, koji je 1716. napisao pomenutu hroniku: »Status tam antiqui quam moderni Conventus Catharensis Ordinis Praedicatorum auctore P. Babich res inedita« (prepis u biblioteci JAZU u Zagrebu, sign. III d. 88). Babić je bio dobar istoričar, kako tvrdi Serafin Crijević (Cerva.¹²)

U spisima Biskupskog arhiva u Kotoru nailazimo, da su mletačke vlasti 1781. god. donijele odluku o ukidanju samostana sv. Nikole. Od toga se privremeno odustalo uslijed molbe kotorskih građana. Donosim izvadak iz dokumenta, koji je pronašao don Gracija Brajković, biskupski generalni vikar. Spis nema naslova, potpisa ni datuma. Ovako glasi: »Prorogato l'esaudimento da particolari circostanze e manifestazioni in progresso il generale concordie desiderio per la sussistenza del primo dei suddetti due ospizi si per le memorie preziose, che nella chiesa predetta di S. Nicolò si conservano, come per il zelo e pietà religiosa di chi con edificante fervore ad esso

¹²) Babići su bili kotorska pučanska porodica. Godine 1923. pronađena je grobnica te porodice iz kraja XV v. u neposrednoj blizini temelja crkve i samostana sv. Frana na Gurdiću. U popisu jedrenjaka prve pol. XVIII vijeka nailazimo na ime Ivana Babića iz Kotora, zapovjednika jedne plovne jedinice obalne plovidbe (Milivoj Milošević: Bokeljski jedrenjaci od 1710 do 1730 »Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, XII, str. 103—166, 1964).

presiede, nasce un ragionevole appoggio per sospendere ogni ulteriore istanza e desiderare anzi, ch'abbia a rimanere e sussistere l'ospizio medesimo. L'andrà perciò parte posta per S. E. Rettor e Provveditor e magnifici signori giudici, che sia data ed impartita ampla ed estesa facoltà al nunzio di questa Magnifica Comunità Conte Giovanni Battista Medin, per poter annotare l'atto occorrente di rimozione d'ogni e qualunque istanza prodotta in dipendenza della parte sudetta 11 Luglio 1781, e d'ogni altra relativa, e manifestando l'universale brama della sussistenza dell'ospizio e chiesa sudetta di San Nicolo, togliere ogni ostacolo, che potesse contrariare l'effetto generalmente desiderato.« (Biskupski arhiv Miscellanea — samostan sv. Nikole, 62, 72, 78, 90, 92; DAK 1798, otkupi: 33,34). Iz ovoga se vidi koliki je ugled u Kotoru uživao dominikanski samostan sv. Nikole.

Austrija je također 1798. godine bila odlučila da ukine ovaj samostan i da ga upotrebi u vojne svrhe. Fakat da se posljednjih decenija XVIII v. smanjivao broj redovnika ovoga samostana zbog teškoća uzdržavanja uslovio je donošenje takvih odluka. Izgleda da su i ranije dominikanci u Kotoru živjeli u oskudici, jer — kako navodi I. Taurisano o. c. p. 118 — general reda 1548. dozvoljava prioru samostana sv. Nikole, da »propter inopiam« doprinosi dalmatinskom provincijalu samo jedan škud godišnje itd. To se može shvatiti obzirom da je tada u Kotoru bilo nekoliko samostana, koje je grad uzdržavao, a Kotor je počevši od XVII v. doživljavao ekonomsku dekadenciju, osobito pri kraju mletačke vladavine, kada je bilo osiromašilo i plemstvo.

Posljednji dominikanski prior u Kotoru bio je fr Vincencije Miloš (umro 1807.), koji je bijedno živio, tako da je u Budvi vršio službu učitelja da se uzmogne održati. S njim se pominje u početku XIX v. još jedan redovnik samostana sv. Nikole (Antonio Nalis).

Godine 1807. kotorski biskup Marko Antonije Gregorina imenovao je kanonika Petra Sporeni-a za komesara samostana, a Nikolu Lukina Raffaelli-a i Tripa Franova Ziffra za prokuratore. Iste su godine Francuzi samostansku

zgradu upotrebili za vojne svrhe (kasarnu). Austrija je 1814. preuzela samostan kao kasarnu pod imenom »Doménico Kaserne«, čim je sjećanje na dominikance i dalje ostalo.

Marmontovim dekretom 1810. god. crkva sv. Nikole je ustupljena pravoslavnim građanima za obavljanje Službe Božje, jer je crkva sv. Luke postala malena za rastući broj vjernika. Pravoslavni su parohijani crkvu iznutra obnovili, uresili zidnim slikama, opskrbili lijepim ikonostasom i ostalim liturgijskim potrepštinama, od kojih su mnoge bile srebrne. Godine 1835. podigli su iza crkve s lijeve strane visoki zvonik. Ne znamo kako je izgledao prvobitni zvonik dominikanske crkve.

1870. godine osnovana je Eparhija bokokotorsko-dubrovačka sa sjedištem u Kotoru. Dolaskom prvog episkopa blagopokojnog Gerasima Petranovića 1874. crkva sv. Nikole postaje pravoslavna katedrala.

Noću između pravoslavnog Badnjeg dana i Božića 1896. god. požar je uništio crkvu i samostan. Tada su propale sve znamenitosti, koje su se u njima nalazile.¹³⁾

Od pomenutog zdanja sačuvala se do danas bivša kapela Gospe od Rozarija sa jugozapadne strane (sada skladište), podignuta 1621. koja je bila vezana hodnikom sa bivšom crkvom. Nad ulazom (na ulici) čita se natpis: AVE MARIA. Iznutra je prilično dobro očuvana. Ima svod sa polukružnim slijepim nišama. Mislím, da je ovoj kapeli pripadao drveni oltar, na kome se nalazi slika Tripa Korkolje, koja prikazuje Bogorodicu sa djetetom u gornjem planu, a u donjem sv. Dominika u pejsažu. Oltar se sada

¹³⁾ Za daljnja obavještenja o crkvi i samostanu sv. Nikole u Kotoru vidi: dott. Urbano Raffaelli, Chiesa e convento di S. Nicolo a Cattaro »Gazzeta di Zara«, Zadar 1845, br. 14 i 15 — Antonin Zaninović: Pogled na apostolsko-znanstveni rad dominikanaca u hrvatskim zemljama, »Bogoslovska Smotra« 1917. — Jovan Bućin: Katedralna crkva sv. Nikole u Kotoru u »Spomenici Manastira Savine«. Uredio o. Jerotej Petković, str. 51—58, Kotor, 1930. — Pavao Butorac: Boka Kotorska nakon pada Mletačke republike do Bečkog kongresa (1797—1815), Rad JAZU, knj. 265, str. 52, Zagreb 1938.

nalazi u crkvi Gospe od vrta (Gospa od snijega) u Dobroti a slika u Relikvijaru sv. Tripuna. Nad kapelom je mala stambena prostorija, koja je nekada pripadala bivšem samostanu sv. Nikole. Ulazna vrata u ovoj prostoriji imaju krasne renesansne okvire (XVI v.) od korčulanskog kamena. U pozadini ove vide se ruševine bivšeg samostana. Još se očuvalo jedno krilo četverougaonog samostanskog klaustrura, u sredini kojega se nalazio bunar sa kamenim grlom.

Na mjestu bivše crkve 1902. je započeta, a 1909. dovršena današnja monumentalna pravoslavna crkva sv. Nikole.

Tako od bogatog nasljeđa kotorskih dominikanaca ostaje kao neprolazno vrijedno: blažena Ozana Kotorka.

U ISPOSNICI SV. PAVLA

Ozanina ćelija kraj sv. Bartolomeja bila je oštećena zemljotresom. Stoga se ona 1521. god. preselila u isposnicu kraj crkve sv. Pavla. U tom skloništu, koje se nalazilo s lijeve strane crkve na podanku brijega sv. Ivana, počeo njen pravi pokornički život. Na žalost ni toj isposnici, koja je bila, poslije smrti Blaženice, preudešena u kapelu, nema danas traga. Porušena je u francuskim ratovima na početku XIX vijeka. Tu je provela 44 godine — do smrti — u vanrednoj strogosti. U toj se isposnici preko svih stepena mistike popela do savršenstva, kušajući bol i radost pokorničkog života. To će mjestance Ozana zamijeniti s rajskim dvorovima. Ulazeći u taj isposnički stan klicala je s psalmistom: »Ovo je počivalište moje uvijek vjekova; ovdje ću stanovati, jer sam ga odabrala« (Ps. CXXXI, 14). To je bilo najjedostavnije obitavalište koje čovjek može da zamisli. Kroz maleni prozor s rešetkama, koji je gledao u crkvu sv. Pavla sa strane poslanice, prodirala je u vlažnu prizemlje slaba svjetlost. Klečeći pri tom prozorčiću, svakodan je slušala sv. Misu i prisustvovala molitvama i crkvenim obredima. Krevet su joj bile drvene ljestve od pet stepenica na uspomenu pet Rana Spasiteljevih, a za uzglavlje joj je služio komad neotesana drveta.

Iz ovog pokorničkog stana nije izlazila, dok nije postala starješina samostana dominikanskih trećoretkinja, koji se nalazio u produženju crkve prema istoku, a svaki jevremeno su ga napustili dominikanci, kada je trebalo da se presele u samostan sv. Nikole u gradu. Pričešćivala

se tri puta na sedmicu, a pripravljala se na Pričest strogim postom. Slijedila je siromaštvo apostola, jakost mučenika, vjeru priznavalaca, revnost i prijaznost svetih djevice, pokoru anahoreta prvih vjekova kršćanstva. Živjela je u milostinji građana, ali nije nikada prosjačila. Građani su joj donosili hranu toliko da je mogla preživjeti od dana do dana. Od toga je najmanje i najgore pridržavala za sebe, a ostalo je dijelila siromasima. Hranila se klečeći položivši jelo na tle. Od blagdana Uzvišenja svetoga Križa (14 septembra) sve do Uskrsa postila je četiri dana na sedmicu o samom hljebu i vodi, a tako isto češće i tokom ostale godine. Na dan Pričešćenja — kaže savremeni životopisac — nije osjećala potrebu da uzme hranu. Toliko je krijepio Hljev Andeoski, da se toga dana osjećala svježijom i jačom, nego li obično. Slično čitamo i u životu sv. Katarine Sienske.

Djevičanska čistoća i pokora bile su njene glavne kreposti. Nastojala je svim svojim silama da rajski dar čistoće sačuva. Znajući da je tijelo vrelo napasti za dušu, trpila se sve do smrti najtežom pokorom. Pod haljinom na golom tijelu je nosila bodljivavu košulju od sukna i kostrijeti, a oko pasa željezni pojas, koji joj je zadavao ljute bolove i prouzrokovao rane. Rijetko je kada spavala dulje od četiri sata. Prije nego bi izmučeno tijelo spustila na počinak, po više sati se na golim koljenima usrdno Bogu molila za sebe, da ustraje u pokori i za svoje sugrađane. Molila je i za sve one koji to nijesu činili. Poslije večernje molitve bičevala je nedužno tijelo zauzlanim konopcima ili verižicama. Ti se konopci danas čuvaju u crkvi sv. Marije u Donjem Stolivu, gdje ih je — po predanju — donijela iz Kotora Jacinta Milatović, dominikanska trećoretkinja, poslije ukidanja samostana sv. Pavla, skupa sa još nekim bogoslužbenim predmetima, koji su pripadali toj crkvi (vidi »Prilozi«). Više puta bi joj za vrijeme bičevanja koža pukla i krv curila, čemu su bili svjedoci zidovi i pod isposnice. Stari pisci kažu, da su se krvave mrlje na zidovima i podu vidjele još poslije dva vijeka od smrti Blaženice. Udarala se kamenom u prsa po uzoru sv. Jeronima. Isposnica kraj crkve sv. Pavla u Kotoru ne zaostaje za Jeronimovom u

Betlehemu, Pohomijevom ili Antonijevom u Egiptu, a patnje Ozanine nijesu manje od stradanja mučenika prvih kršćanskih vjekova. Ako su njena stradanja lakša od stradanja svetih mučenika obzirom na žestinu, tim su ljuća glede trajanja. Može li da bude težega mučeništva od života, kojemu je za pola vijeka post sve stroži, uvijek dulja bdijenja, sve okrutnija bičevanja? Biti zatvoren u vlažnom prizemlju bez svježeg vazduha i dovoljne svjetlosti za četrdeset i četiri godine, zar nije to herojstvo? Pa još za jedno nježno žensko biće! Ovo je, zaista, mučeništvo, o kojemu govori prorok, da se s dana u dan pooštrava, gdje pokornik ne odlaže noža niti žrtvi daje mira. No, i mučeništvo, u kojemu je Bogu jednako ugodan krvnik i žrtva, gdje Višnji jednom rukom drži žrtvu, a drugom vjenča krunom slave svećenika, koji je prenosi, kako lijepo kaže o. Gioacchino Ventura u panegiriku o sv. Franu Paulskom.

— — — — —
 »Prekaljena iskušenjem duša
 Rani tijelo ognjem elektrizma
 A nadažda veže dušu s nebom
 Kako luča sa suncem kapljicu« (Njegoš)

Stradanje je potrebno u svakom staležu, na svim područjima ljudske djelatnosti, a osobito u duhovnom životu. Stradanje — to i jest onaj blagoslovljeni udar, koji kreše plamen vjere u duši. Stradanje je najkraći put k vjeri, umovanje čini taj put dužim, a materijalno blagostanje i tjelesni užici produžuju ga u nedogled. Vjera u Boga i besmrtnost duše jest dragocjenost, koja, kao i svaka dragocjenost, ne zadobija se lako.

To je trnovit put, put Golgote, koji je prevalio Hrist. Nastavljati Njegovu Muku, spašavati druge duše svojim vlastitim stradanjem, koje se sjedinjuje sa stradanjem Spasiteljevim — to je sveti zadatak, koji je sebi postavila Ozana. Shvaćala je koliki je pad prouzrokovao grijeh i da je Hrist u Gestmanskome vrtu trpio bolove svih pravednika — stradalaca kroz vjekove. Uviđala je, da je dužnost sljedbenicima Spasiteljevim da i oni, na svoj način, sudjeluju u

spašavanju ljudi, da se tako suprotstave napastima zla. Istinski kršćanin treba da bude nastavak Raspetog Spasitelja — to je smisao i sadržaj Ozaninog života. Odatle njena ljubav prema pokori. Problemi koji toliko zaokupljaju generacije i pojedince, neprestani upit: zašto bol, zašto smrt, zašto na zemlji triumfuju zli — sve to iščezava u njenoj kontemplaciji kao snijeg na suncu. Njen horizont se sve većma širi i prelazi u beskrajno vječno.

Bilo bi očekivati, da će takav pokornički život shrvati organizam i nju prije vremena baciti u grob, međutim je naša Blaženica doživjela lijepu starost od 72 godine. Stari pustinjaci, koji su umrli u dubokoj starosti, svjedoče nam da isposnički način života ne škodi zdravlju niti uništava organizam koliko strasti i razuzdanost, kako nas iskustvo uči.

Pokora koja muči tijelo, a zanemaruje duh, nije istinska. Mogla bi se nazvati samozadovoljstvom, kojim čovjek hoće da istakne svoju bolju stranu (duhovnu), pa se naslađuje nekom pobožnom ohološću. Nije bila takva Ozanina pokora. Ona je ne samo upokorila tijelo, nego je svoju dušu ispunila Hristom. Htjela je, kao sv. Frano Asiški, da osjeti dušom bol križa. Željela je da obujmi slatku i mukotrpnu čovječnost Isusovu, Njegovu ljubav i Njegovu žrtvu.

Nijesmo svi pozvani na takvu pokoru. To spada u posebna Božja zvanja. Sveći su činili pokoru i za one, kojima je potrebna, a ne čine je. Ali svi treba da imamo duh pokore, da se pokoravamo volji Božjoj u trpjenju, u protivštinama i da obuzdajemo zle sklonosti. »Koji su Hristovi, razapeše tijelo svoje sa strastima i požudama« (Gal. 5, 24). Kršćanin može da se posveti u svakom staležu, samo ako živi po načelu: ljubi Boga vrhu svega, a bližnjega svoga kao samoga sebe.

Ogroman je bio uticaj pokorničkog života blažene Ozane na njene savremenike. Pored ostalog, to se vidi iz činjenice, da su je slijedile u takvom načinu života i mnoge kćeri plemićkih obitelji, navikle na udobnosti, koje im je pružalo doba renesanse. Već je rečeno, da je u vrijeme

Blaženice bilo devet zazidanih djevice. Spisi Drž. arhiva u Kotoru sačuvali su nam i imena mnogih plemkinja — pokornica (Bolica, Buća, Drago, Bisanti).

Ozana je posjedovala sve kršćanske vrline, pred njom trepti porok, miruje vrlina. Primjer njenog života je građanima govorio o prolaznosti zemaljskih stvari i o vječnim neprolaznim dobrima i u njihovim srcima palio oganj kršćanske ljubavi, koja nas primorava da opraštamo uvrede, koje nam ljudi nanose. Da je ona bila postala popularna i van grada Kotora, svjedoči nam i ovaj podatak iz Drž. arhiva (SN XXXIX, str. 749: testamentum quondam Domine Mariae uxori Damiani Glegia de Lastua 5 nov. 1535... item reliquit ypperperum unum illi mulieri muratae in ecclesiam sancti Pauli amore Dei (isto tako je ostavila jedan perper onoj ženi zazidanoj u crkvi svetoga Pavla iz ljubavi prema Bogu). Moje je mišljenje, da se to odnosi na Ozanu, jer je tada samo ona bila poznata pokornica (zazidana) u crkvi sv. Pavla. Marija, žena Damjana Gleda iz Lastve njoj oporukom ostavlja jedan perper.

Blaženica nije koristila bližnjemu samo svojim primjerom, tj. konteplativnim životom, nego mu je bila od koristi i svojim radom — bila je u punom smislu riječi žena od akcije. Pazila je da ne izgubi ni časak vremena, jer je vrijeme najveća dragocjenost, a besposlenost je leglo grijeha. »Ko neće da radi nije vrijedan ni da jede« (Sol. II, 3, 10).

Bila je vješta vezilja. Što bi zaslužila ručnim radom, dijelila bi gradskoj sirotinji. Mnogo je radila za crkveni nakit sjećajući se riječi okrunjenog proroka: »Gospode, ljubio sam ukras doma Tvojega« (Ps. 25). Do danas se sačuvao u Relikvijaru sv. Tripuna jedan tjelesnik (corpore), koji je ona umjetnički izvezla. Na finom platnu je izradila bijelom svilom u sredini križ sa znakovima Muke Isusove, a naokolo pri rubu čipke s natpisom, uzetim iz Apokalipse (II. 10) i Ivanovog Evanđelja (XXI, 22): »Esto fidelis usque ad mortem et dabo tibi coronam vitae; quoniam ego elegi te, dicit Dominus. Hic discipulus meus est, sic eum volo manere«. (Budi vjeran do smrti i daću ti

krunu života, jer sam te ja odabrao, govori Gospod. Ovaj je moj učenik, hoću da on takav ostane). Zaista je u tim riječima sinteza Ozaninog života.

Koliko je otvrdnulih grešnika na pokajanje privela, koliko je suza osušila, koliko utjehe i nade u ojađena srca ulila! »Ko je po milosti pozvan, da se posveti Božjim stvarima, ne smije prezirati zemaljske zadatke čovječanstva, nije oslobođen dužnosti da priteče u pomoć braći u nevolji« (iz nacрта šeme 13. o prisutnosti Crkve u modernom svijetu, na Vatikanskom saboru II). Puna osjećanja za ljudske brige i bolove, uvijek je nalazila pravu riječ, prožetu živom vjerom u Božju Providnost i ljubavlju prema bližnjemu. Kogod bi k njoj došao ranjene duše, od nje bi otišao utješeno, pun svetog optimizma.

Iako povučena, učestvovala je u javnom životu grada Kotora. Kasnije ćemo vidjeti kako su se njeni savjeti s uspjehom slušali u upravi grada, u opasnostima koje su mu prijetile i kako je mudro rješavala stranačke sporove. Punim pravom je možemo nazvati dobročiniteljicom našega grada. Slijedimo je i mi u djelima milosrđa. »Gdjegod nađeš zgodno mjesto, tu drvo posadi, a drvo je blagorodno, pa će da nagradi« (Zmaj Jovan Jovanović). Evangelizacija ljubavi je u svako doba potrebna.

Među zaslužnim djelima blažene Ozane treba pomenuti osnivanje samostana dominikanskih trećoretkinja uz crkvu sv. Pavla. I prije nje postojale su — kako je ranije rečeno — u Kotoru dominikanske trećoretkinje, koje su zasebno živjele u svojim domovima. Ozana je, dozvolom crkvene vlasti, osnovala posebnu samostansku zadrugu. Mnoge djevojke iz grada i okoline pristupile su toj zadrugi pod duhovnim vodstvom Blaženice. Ta je ustanova bila znatna i mnogo cijenjena od strane građanske i crkvene vlasti.

O ugledu koji je uživao samostan dominikanskih trećoretkinja u Kotoru i kod vrhovnog starješinstva dominikanskog reda u Rimu, govore nam dva slijedeća do-

kumenta iz regesta generala reda fra Francesca Romea da Castiglione, koja objavljuje In. Taurisano (o. c. str. 129-131).

Prvi od 20 decembra 1547. glasi:

»Sororibus Vincentia, Jeronima cum altera socia de Belliciis (Bolica) de Catharo tertii habitus, per patentes concessum fuit ut a priore Cathari seu altero ex duobus magistris possint suscipere scapulare benedictum ab uno eorum, ipsumque deferre usque ad mortem, et gaudere privilegiis tam in vita quam in morte, precise ac si essent moniales claustrales« (Sestrama Vincenciji, Jeronimi i njihovoj drugarici de Belliciis (Bolica) iz Kotora trećega reda, bilo je dozvoljeno dekretom, da od priora kotorskog ili od drugoga od dvojice magistara mogu primiti blagoslovljeni škapular i nositi ga do smrti i da uživaju privilegije kao u životu tako i u smrti jednako kao da su manastirske sestre). Dva magistra teologije, ovdje pomenuta, jesu: fra Vincencije i fra Dominik Buća, pokrovitelji Ozane i njenog djela.

Drugi dokumenat od 1. maja 1548. još je dragocjeniji jer se tiče izričito blažene Ozane:

»Sorori Osanne de Catharo monasterii S. Pauli de Catharo concenditur speciali commissione Revmi posse deferre scapulare album secundum concessionem per Revmm Generalem aliis sororibus dicti monasterii factam. Esto quod cum aliis monasterii monialibus non fuerit adscripta in cedula per P. Generalem, quod ex inadvertentia fuit factum«. (Regest. IV-29, f. 155). Ovo glasi u prevodu: »Sestri Ozani iz Kotora manastira sv. Pavla u Kotoru dozvoljava se po naročitom ovlaštenju mnogopoštovanoga, da može nositi bijeli naplećak, kao što je od strane istoga mnogopoštovanoga generala dozvoljeno drugim sestrama spomenutog manastira. Naime, budući da ona nije bila pribilježena sa ostalim u spisku oca generala, što je izostalo iz nepažnje:« Ovo je najstariji, do sada poznati, pisani spomenik o blaženoj Ozani. Innocenzo Taurisano nastavlja: »Odišlo dominikanskih trećoretkinja, koje su živjele u svojim obiteljima ili u zajednici,

sastojalo se od jedne bijele tunike sa pojasom, crnog ogrtača i vela, koji je pokrивao glavu. Ovo je bilo odijelo, koje je nosila sv. Katarina Sienska i ostale trećoretkinje. Redovnice pak imale su jedan bijeli naplećak povrh tunike kao što ga nose dominikanski svećenici. Prema tome, dobiti privilegiju od strane o. generala da se može nositi bijeli naplećak, bila je osobita povlastica, koja se u ono doba mnogo cijenila, a o. general je u iznimnim slučajevima i zbog osobitih zasluga podjeljivao. Činjenica da je tom povlasticom bila obdarena blažena Ozana i tri njene manastirske sestre, dokaz je siguran da imena i kreposti kotorskih dominikanskih redovnica nijesu bili nepoznati u Rimu, gdje su o njima govorili fra Vincencije, fra Dominik i fra Jeronim Buća, koji su pričali »mirabilia« o Ozani i sestrama...«

Samostan dominikanskih trećoretkinja sv. Pavla postojao je do početka XIX v. kao što je već rečeno. Posljednje trećoretkinje ovoga samostana bile su: Arhanda Bolica, Luigia Antonia Radovani, Jacinta Milatović i Rosa Maria Lorenzini. Poslije ukidanja samostana živjele su zasebno. Jacinta Milatović je živjela u svojoj kući u Donjem Stolivu, gdje je umrla 29. VIII 1854. kao posljednja duhovna kći blažene Ozane.

POBOŽNOST PREMA MUCI HRISTOVOJ

Dok paganski Rim, gospodar svijeta, nije za drugim težio, nego kako će da učvrsti svoju moć i poveća slavu imperije, dok se Grčka duhovno hranila naukom Epikura i Zenona, na Golgotskom brijegu se otvorila čovječanstvu velika knjiga stradanja, ljubavi, nade, utjehe i spasa, na koju, ni danas, u doba razvikanog napretka, nije pao prah vjekova. Ta istinska knjiga, koja obnavlja lice zemlje, koja je čovjeka naučila da shvati problem žrtve i bola, Raspeti je Spasitelj. Koliko je ljudi iz te knjige crpilo utjehu, srčanost, znanje i nadahnuće, što biva sa sadašnjom generacijom, što će biti sa budućim naraštajima do kraja svijeta!

Pobožnost prema križu najstarija je i najljepša kršćanska pobožnost. Bila je to bitna pobožnost i blažene Ozane, koju možemo stoga nazvati vanrednim poklonikom Muke Gospodnje. Njeno tijelo postavljeno pod velikim Raspećem zborne crkve sv. Marije zorno ukazuje na stremljenje Ozane prema Raspetom Hristu. Od onoga dana, kada je kao pastirica u planini gledala Raspetoga Spasitelja, pa sve do smrti lebdio joj je pred očima lik Sina Božjega, za naše spasenje raspetog na križu. Neprestano je razmišljala o Muci Gospodnjoj, koja bi je do suza potresla. Iz toga razmišljanja crpila je duševnu snagu, kojom bi ovladavala srcima svih onih koji su dolazili da je slušaju. S Križa je crpila i vanredno znanje. U svakoj potrebi svojoj ili bližnjega uticala se Spasiteljevim Ranama, gdje je nalazila utjehu za sebe i za drugoga. Bila je to i za nju uvijek otvo-

rena knjiga. Često bi znala reći, misleći na ljudsku oholost i svjetsku taštinu: »Je li moguće, da kršćanin podigne bahu glavu, svrne li samo pogled na Slavno Čelo, zbog naše oholosti trnjem okrunjeno? Što ćeš se ispraznim opravama odijevati, umjesto da krepostima uljepšaš dušu, koju, da otkupi od vječne propasti, tolike je Isus modrice i rane na Svom Tijelu pretrpio? Nek ne mine ni jedan dan u životu, a da ne pomisliš, da je zbog nas Sin Božji s neba sašao i nebesko veličanstvo s obličjem sluga zamijenio, muku i smrt primio. Mi, kada griješimo, dajemo ponovno prilike, da se obnavlja misterij Golgote.«

Za vrijeme jedne njene teške bolesti nagovarali su je, ispovjednik i građani, da popusti malo u bičevanju i postu, da se bar privremeno preseli u udobniji stan, dok se ne oporavi. Kolebajući u odluci, zanese se u duhu i ugleda Raspetoga, koji joj reče: »Pogledaj na moje stradanje i lakše ćeš podnositi svoje bolove.« Ona se, na to, tako gane, da je za tri dana, zaboravivši na sebe, neprestano ponavljala: »O stradanja Isusova! O, koliko je pretrpio na križu viseći, moj Spasitelj!« Željela je od tada, da je tište još teži bolovi, samo da bude i ona uz Njega raspeta na križu. Dovoljna je bila ta vizija, da je podsjeti njenog zavjeta, zašto se nalazi u isposnici, zašto trpi, da duh ponovno zavlađa slabim tijelom i da ona uzmogne osmjehom na licu reći »fiat« kao njen Spasitelj u Getsemanskom vrtu. To je bio odgovor onima, koji su je dobronamjerno savjetovali da popusti u strogosti pokorničkog života. Isus, kao što je, boraveći na zemlji, ozdravljao bolesnike kuda bi prolazio, ozdravi i Ozanu od tjelesne bolesti.

Serafin Razzi pripovijeda jedan interesantan detalj iz njenog pokorničkog života u vezi sa štovanjem Raspetog Spasitelja. »Od dužeg vremena trpjela je veliku žeđ i da je ne smanji, kada bi se umivala, nikada se vodom nije dotakla ustiju. Tu je žrtvu odabrala, kako je sama govorila, da briše grijehe sa duše svoje. Tvrdila je, da zaslužno i svjesno mora da trpi žeđ sjećajući se, da se je Spasitelj Isus Hrist na križu viseći, udostojio za našu ljubav ne samo podnositi žeđ nego i primiti ocat i žuč.«

Ljubav ujednačava, traži sličnost, sjedinjuje duše. Ko može dakle da spriječi Ozanu, a da ne slijedi svog Božanskog Učitelja i da poput Njega ne trpi, strada i da se ne žrtvuje za grijehe ljudi? Postojana kao sunčeva zraka, nadlijeta sve teškoće i zavjetuje se, da će cijelog života slijediti Božanskog Mučenika u toj mjeri da joj Crkva daje liturgijski naziv »virgo poenitens« (djeвица — pokornica).

Kao prirodna posljedica pobožnosti prema Muci Isusovoj bila je njena ljubav prema svetim dušama, koje trpe u Čistilištu. Jednom je u zanosu vidjela dubok mračan ponor, u kojemu trpe — razdijeljene od Boga — duše pokojnika, koji nijesu za života ispaštali svoje greške. Taj joj se potresni prizor duboko usjekao u pameti, pa nije prošlo dana, a da se u molitvama nije sjećala duša, koje stradaju na drugom svijetu.

Navešću samo dva slučaja, koja je Blaženica pripovijedala svom ispovjedniku. Vincencije, čestiti sin Aleksandra Buća, preminuo je u cvijetu mladosti na Kreti. Vijest o njegovoj smrti potresla je srcem plemenite pokornice, tim više, što ju je zahvalnost iz mladih ljeta vezala s tom čestitom porodicom. Molitvom, postom i bičevanjem dnevice je preporučivala milu dušu Božjem milosrđu. Poslije godine dana, na blagdan Očišćenja Blažene Djevice Marije u praskozorje javi joj se pokojnikova duša, ovjenčana vijencem slave i srdačno joj zahvali, što je svojim dobrim djelima pospiješila čas kada je mogla da uživa Božje lice.

Neki vlastelin iz porodice Bisanti umrije u naponu snage. Ucviljena mu udovica Marija zamoli Blaženicu, da namijeni koje dobro djelo za pokoj njegove duše. Božja se ugodnica svaki dan sjećala vlastelinove duše pri molitvi i pokori. Jednom ga ugleda u plamenu. Dok je djeвица zaprepaštena gledala taj strašni prizor, duša poče da govori: »Ne čudi se, majko Ozano, što me vidiš u ovom stanju. Preselila sam se u vječnost u milosti Božjoj, ali ipak moram da u Čistilištu vršim pokoru za grijehe koju nijesam učinila za života. Bio sam trgovac i po gdješto tuđega je ostalo pri meni. Okajao sam doista svoje grijehe i učinio pobožnih zadužbina, ali to još nije dovoljno. Molim te, da

me se i dalje sjećaš i moju suprugu skloniš, da podijeli siromasima dio svoga imetka, e da se što prije oslobodim muka i uđem u carstvo vječnog veselja.« Blaženica udvostručila molitve, pooštrila post i pokoru te sklone udovicu, da ispuni muževljevu želju. Na dan Uzvišenja svetoga Križa izbavljena duša joj se ponovo javi u rajskom blaženstvu s ovim riječima: »Blagoslovljen Otac milosrđa, Bog svake utjehe, koji me od muka izbavio. Njemu čast i slava, a tebi, majko, koja zaslužuješ svako poštovanje, hvala vječna, jer sam po zaslugama Njegove Presvete Muke i po tvojim molitvama oslobođen muka Čistilišta i sada ulazim u slavu.«

POSEBNI DAROVI

Uzalud je Ozana tražila povučenost, da se svijetu što većma ukloni. Bog, koji je rekao po mudracu, da slava čeka onoga koji se ponizi, istakao je službenicu Svoju na udivljenje. Iz tihe isposnice sv. Pavla pukao je gradom i okolinom glas o Ozaninom svetom životu i eto naroda sa svih strana gdje se ljubazno natiskuje oko skromne pokornice, da ga pouči i ravna na putu kreposti, da ga savjetuje, tješi i da se preporuči njenim molitvama. Sveti Augustin kaže, da je Isusov križ ne samo krevet umirućega nego i stolica nauke i mudrosti. Bog često dariva pravедnike vanrednom bistrinom uma. Poznato je iz crkvene istorije, da su isposničke duše postajale čiste kao kristal, pa je kroz njih prosijevao kao kroz prizmu Hristov duh. Stoga se čita u korizmenom predslavlju: »Bože, koji tjelesnim postom obuzdaješ mane, duh dižeš, krepost daješ i nagrade.« Tako je bilo i sa blaženom Ozanom. Njena isposnica je bila ne samo stan pokornice, nego i škola mudrosti, koja je tekla, kao iz čistog izvora, iz ustiju ove bogougodne djevice. Nekada neuku pastiricu, zatim skromnu služavku i napokon trećoretkinju dominikanskog reda, povučenu u prizemnom skrovištu, pohađaju, da je mole za savjet, mletački providuri, kotorski biskupi, teolozi i upravniči grada. Nijedan se kotorski građanin nije latio važnijega posla, a da se prije toga nije posavjetovao s ovom divnom pokornicom. I svi su ostavljali ovaj zabitni kutić grada potpuno zadovoljni, hvaleći Boga, što je tako nagradio krepost Svoje ugodnice.

Osim svoga maternjeg jezika, govorila je talijanski i latinski, a da nije te jezike posebno izučavala. Napamet je znala mnoga poglavlja Svetoga Pisma Staroga i Novoga Zavjeta, birane rečenice svetih Otaca, crkvenih naučitelja i učenih pisaca. Rješavala je teška teološka pitanja. Ovo jednoglasno tvrde njeni savremenici i svi životopisci. Zbog znanja i mudrih savjeta nazivali su je trubljom Duha Svetoga, proročistem nebeske mudrosti i učiteljicom mistične teologije. Evo što o tome govori njen anonimni savremenik: »Neprestano su je posjećivali građani i stranci, među kojima i ljudi na najvišim društvenim položajima, potaknuti javnim mišljenjem o njenoj izvanrednoj svetosti, tako da je svak želio da je vidi i s njom razgovara. No, ona se nije nikada pustila u razgovor, a da se prije nije Gospodu pomolila, da je nadahne što će govoriti, da iz njenih ustiju ne bi izašla kakva riječ koja ne bi bila na slavu Božju i na korist bližnjega. Teško je reći, a još teže objasniti kako se visoko umno uzdizala kada bi raspravljala, i ona koja nekada nije znala drugo nego čuvati ovce, koja nije učila ni osnovna znanja o književnosti, kakvom je lakoćom i rijetkom vještinom rješavala svako nejasno pitanje koje bi joj se postavilo. Što se pak mene tiče, ja ne bih mogao izraziti snagu njenih riječi i prikazati žar kojim bi zagrijevala božanskom ljubavlju i najhladnije srce, tako da, iako je bilo kolikogod hoćeš tvrdo, umekšalo bi se slušajući je. Kogod bi joj se približio otišao bi smirena i zadovoljna srca. Ako bi joj se izložila kakva sumnja u vezi Svetoga Pisma, odgovarala bi takvom razboritošću, da se slušalac morao diviti. Izgledalo je, da je bila izučena u kakvom naučnom zavodu, ili da je provodila svoje dane u neprekidnim diskusijama sa najmudrijim i najučenijim teolozima, tako je učeno raspravljala o svakom pitanju. Posjećivali su je također pobožni i učenici duhovnici. Njihovim se mnijenjima služila kao mišljenjima svojih učitelja u tumačenju smisla Svetoga Pisma. Kada je trebalo da to objašnjava drugima, rekla bi uvijek od koga je to čula.

čapače je svoja mišljenja pripisivala drugima, sjećajući se riječi sv. Pavla, koji je ženama zabranjivao da tumače svete knjige, da se ne bi izazivala osjetljivost ljudi. (In Taurisano, o. c. p. 121—122).

Svevišnji je obdario osobitim darom, da miri zavađene i stišava neprijateljstva, zbog čega su je prozvali djevicom miriteljicom, anđelom mira i kršćanske ljubavi. Tako je npr. izmirila dvije ugledne kotorske porodice, koje su se više godina mrzile do istrage.

Bila je obdarena i proročkim duhom. Prorokla je da će biti porušena u Kotoru tri samostana. To se obistinilo kada je g. 1537. zaprijetio našem gradu Hajrudin Barbarosa. Tom prigodom Mlečani su porušili dva manastira van gradskih bedema, bojeći se, da se ne bi turske čete u njima ušančile (dominikanski sv. Nikole na Tabačini i franjevački sa crkvom sv. Bernardina u Dobroti, a više od 100 godina kasnije franjevački sv. Frana na Gurdiću, kada su g. 1657. zaprijetili Turci sa jugoistočne strane).

Prorokla je providuru Marinu Pisani-u, koji je često k njoj dolazio po savjet, da će, čim stigne u Mletke, imati neprilike. I doista bio je osumljičen kod svoje vlade, ni kriv ni dužan, da je politički nepouzdan predstavnik države. Predskazala je provincijalu dalmatinskih dominikanaca, koji je došao u Kotor da obiđe samostane svog reda, da će ga na povratku zadesiti teška nezgoda, iz koje će se ipak osloboditi. I, zaista, ulcinjski gusari napadnu kraj Cavtata lađu, na kojoj se provincijal vozio i zasužnje njega i posadu. No kasnije, kada im je zaprijetila oluja, puste njega i posadu na slobodu iskrcaвши ih na otok Mljet.

Ivan, sin Jeronima Bisanti-a, bio je zarobljen od Turaka i odveden u Carigrad, gdje je harala kuga. Protekle su dvije godine, a od Ivana ni traga ni glasa. Ucviljeni roditelji, misleći da im je sin preminuo, namijenili su zadušnice za pokoj njegove duše. Otiđu do čelije blažene Ozane i zamole je, da u svojim molitvama preporuči dušu njihovog djeteta. Blaženica se pomoli i reče: »Duša, za koju se molite, nije među mrtvima; za nekoliko mjeseci zagrličete onoga koga se nijeste nadali vidjeti.« Te iste godine povratise Ivan zdrav u zagrljaj roditelja.

Predvidjela je zemljotrese, tako npr. onaj strašni g. 1563.

Kada se sultan Sulejman spremao s velikom flotom da osvoji Maltu unaprijed je kazala, da Turci neće zauzeti to važno mediteransko ostrvo. Prorokla je, nekoliko decenija prije, pobjedu kod Lepanta 1571.g. Dok je turska moć bila još na vrhuncu, prorokla je, da će polumjesečeva zvizda poblijediti. To se obistinilo više od jednog vijeka kasnije, kada su Turci bili poraženi pod Bečom 1683. g.

Bog je, na njen zagovor, dijelio milosti i čudesno ozdravljao bolesnike. Margareta Bembo, supruga providura Paola Cappello, bila je opasno oboljela. Kada joj ljekarsko znanje nije moglo pomoći, plemeniti suprug uteče sa molitvama pokornice u isposnici sv. Pavla. Višnji usliši molitve Svoje službenice i nenadno povratu zdravlje providurovoj ženi.

Jednom dovedu Blaženici iz Perasta dijete od pet godina, slijepo u oba oka, moleći je da mu isprosi izgubljeni vid. Ponizna trećoretkinja, da ne bi pripisivali ozdravljenje njenom zagovoru, reče im, da se pomole sv. Ivanu Krstitelju, čije je ime dijete nosilo i da mu operu oči morem. Dijete namah progleda.

Nadbiskup grada Bari-a, Ivan Anton, baveći se u Kotoru zvaničnim poslom (tada je Kotorska biskupija bila pod jurisdikcijom barijskog nadbiskupa) teško oboli, da su ljekari sumljali u njegovo ozdravljenje. Ležao je bolestan u dominikanskom samostanu sv. Nikole. Već je bio primio Svetotajstva umirućih i pripravljaio se na smrt. Neki dominikanac upozori crkvenog velikodostojnika, da kraj samostana sestara trećega reda sv. Dominika živi kao pokornica sestra Ozana, pa da bi dobro bilo da se preporuči njenim molitvama. Nadbiskup pošalje svoga sekretara k Božjoj ugodnici s molbom, da ga preporuči Bogu. Blaženica reče svećeniku, da nadbiskupu pomažu noge i prsa uljem iz svjetiljke, koja gori pred oltarom sv. Vincencija Ferreri-a u crkvi sv. Nikole, pa da će ozdraviti. To učine i nadbiskup osjeti olakšanje. Sutradan ustane iz kreveta i otiđe u crkvu sv. Pavla, da služi sv. Misu i da se lično

zahvali kreposnoj trećoretkinji. Kada se vratio u Italiju, poslao je na uspomenu svog ozdravljenja nekoliko čestica kostiju svetih mučenika za crkvu sv. Pavla, a crkvi sv. Nikole zastavu sa slikom sv. Vincencija i nešto oltarskog nakita.

Tripo Buća vraćao se svojim brodom iz Italije. Na putu ga zateče strašna oluja. Blažena Ozana, koja se u tom času nalazila pri večernjoj molitvi, vidje u duhu nje-govu očajnu borbu s valovima. Preporuči Tripa i družinu Božjem milosrđu, pa pozove brata mu o. Eugenija, domi-nikanca, da se i on Bogu moli za njihov spas. Poslije do-vršene molitve javi mu, da je lađa spašena i da je srećno prispjela u luku. Kada se Tripo Buća s oštećenim brodom povratio u Kotor, ispriopovjedio je sve potankosti opasnog putovanja, koje su se potpuno slagale s onim što je Bla-ženica kazivala.

Mnogi su je pomorci osjetili kao zaštitnicu, dok je još bila u životu, a i poslije njene smrti. Zato su mornari često prilazili bosi k njenim moćima, da joj se mole i zahvale. U Kotoru su je smatrali zaštitnicom pomoraca pored sv. Nikole, sv. Spiridiona i sv. Tripuna. Za istinitost proročanstava, vanrednih događaja i ozdravljenja po njenom za-govoru koji su ovdje navedeni, svjedoči, pored ostalih, savremenik i pisac života blažene Ozane, kotorski plemić, ljekar Ivan Bolica.

ISKUŠENJA

Sveto Pismo uči da zli duhovi ljudima zasijedaju. Crkvena istorija pripovijeda, da su pravednici, koji su se savršenim kršćanskim životom toliko duhovno uzdizali, da su se na neki način odvojili od materije, jače osjećali na-srtaje zlih duhova. Bog to dopušta, da kuša vjernost i us-trajanost Svojih sluga. Sotona je zasijedao praroditeljima ljudskog roda, dok su bili nevini. Apostola Judu je naveo na izdaju i očaj, Petra na odricanje, a sveti apostol Pavao veli, da mu je dat anđeo sotonin, da ga kuša. Cemu da na-vodim druge primjere, kada nam Evanđelje kaže, da je i sam Sveti nad svetima dozvolio da i Njega đavo napastuje u pustinji? Gospod nas je htio tim poučiti, da nijedan prave-dnik ne može da bude pošteđen od napastovanja nečistog duha. Prema tome je jasno, da je vrug zavidio blaženoj Ozani sva ona dobra što ih je činila svojom naukom, iz-gledom i djelima ljubavi prema Bogu i bližnjemu. No, ne-mogavši da uspije napastovanjima, pokušao je, ne bi li Božju ugodnicu varkama zaveo. Pripovijeda se u njenom životopisu, da joj se jednom prikazao pri prozorčiću is-posnice u spodobu njenog ispovjednika. Započeo je du-hovnim razgovorima, govoreći o Bogu i o savršenstvu, ali, na kraju, izvrtačenjem i zaobilaženjem savjetovao joj je Bo-gu neugodna djela. Sveta djevica je ostala osupnuta, ne znajući što da misli o tako neočekivanim predlozima i ne htijući vjerovati, da je sluga Božji sa tolike visine savr-šenosti mogao da padne tako nisko, u tom tjeskobnom času uteče se Bogu. Višnja je svjetlost prosvijetila te ona upozna u lažnom ispovjedniku napasnika. Božjom milošću

ohrabrena, predbaci mu prevaru i naredi u Božje ime, da se udalji. Na to napasnik iščezne uz strahovit štropot i lomljavu, ostavljajući za sobom ogavan smrad.

Drugom prilikom joj zlobni duhovi vidljivo napadnu celiju u obliku velikih crnih ptica, ali bez uspjeha, jer ih Božja službenica, zazvavši nebesku pomoć, istjera šibama, kojima je svoje nevino tijelo bičevala.

Dok je nekog dana bila zauzeta šivanjem tjelesnika (corporala) za neku crkvu u gradu, zablista neobična svjetlost u isposnici. Pred njom se ukaza velebna pojava djevice sa djetetom u naručju. Zapanjena, mislila je nije li to sveti lik Bogorodice. Dok su joj se različite misli u glavi redale, ču kako utvara hvali njenu pobožnost, veliča njen kreposni život i kako je nazivlje srećnom službenicom Gospodnjom. Ponizna pokornica oborenih očiju priznavala se nedostojnom tako časna naziva, jer da ona nije drugo nego grešnica i nevrijedna službenica Božja. Zatim soton-ska sablast nastavi hvaliti njeno zalaganje i rad oko ukrasa doma Gospodnjeg i preporučaše joj, da svojski nastoji i uloži sve svoje umijeće, da tjelesnik bude ljepše izrađen, jer će se na njemu polagati presveto tijelo Hristovo. Ni najmanja misao oholosti ne preleti glavom Blaženice. Utvara se pojavi i drugoga dana i na ustima lažne bogorodice poče joj ovako govoriti: »Popusti, kćerice moja, od tolike pokore! Znaj, da se takav način života ne dopada meni ni mom dragom sinu! Ne misli, da tako spasavaš dušu i da Bogu ugadaš!« Čuvši te riječi, dosjeti se, da to nije nebeska prikaza. Bogu se preporuča, a paklena se sablast udalji.

Zli duh joj se ponekad prikazao kao anđeo svjetlosti, da ju zavede na samoljublje i oholost, ali bez uspjeha.

Što se u ovom pogledu čita u njenim životopisima, može se uporediti s patnjama i borbama pustinjača prvih vjekova kršćanstva, kako opaža njen prvi životopisac i savremenik Dubrovčanin Bazilije Gradić.

Treba da svakom kršćaninu budu na pameti riječi sv. Petra apostola: »Budite trijezni i bdite, jer protivnik vaš vrug kao lav ričući obilazi i traži koga da proguta« (1, 8). »kome se suprotstavite čvrsti u vjeri« (1 Pet. 9).

BOŽIČNO VIDENJE

Blažena Ozana je bila od Boga nagrađena nebeskim videnjima. Jednom joj se ukazao sveti apostol Pavao, sveti Tripun i sveti Vincencije Ferreri, a češće Gospod Isus, blažena Djevica Marija i anđeli.

Dirljivo je ukazanje koje je Ozana uživala na Badnju noć godine 1553. Po običaju cijelu je noć provela u molitvi. Vruće je željela da vidi novorođenog Spasitelja u ljudskom obličju. Bog joj na divan način ispuni svetu želju. Po gradskim se crkvama uprav obavljao spomen na veliko otajstvo upućenja Sina Božjega, popraćen veselim brujanjem zvona. Na jednom nebeska svjetlost obasja ubogu ćeliju. Ukaza joj se Betlehemska špilja. Vide Majku—Djevicu kako po-
laze u jasle Spasitelja svijeta, ugleda poniznoga Josipa, pastire i skup nebeskih duhova, koji pjevahu: Slava na visini Bogu, a na zemlji mir ljudima i dobra volja. Ozana među pastirima, ona nekad pastirica, klanjaše se Božanskom Djetetu. Duša joj se opajala rajskim miljem, a srce kao da će joj prepuknuti od čežnje da se s tijelom rastavi i za uvijek združi s božanskim ciljem svoje ljubavi. Nebeski Zaručnik, koji nije htio još da pozove k Sebi Svoju ugodnicu, ohrabri je milošću Svojom i utješi, predočujući joj, da je potrebno da se još u svijetu bori, dok ne bude dostojna uživati Ga u beskonačnom životu. Iako je božićno videnje nestalo, njen Božić nije nikada svršio, jer je Hrista nosila u duši. »Blago onima koji su čista srca, jer će oni Boga vidjeti« (Matej, V, 8).

Blažena Ozana je svoja viđenja u oči smrti ispriopovijedala svom ispovjedniku i to na izričitu zapovjed njegovu pod svetim posluhom i svojoj vjernoj samostanskoj sestri Vincenciji (iz Prčanja). Kako je bila ponizna, nije htjela da o ovom predmetu govori. A kada bi štogod o svojim viđenjima pripovijedala, rekla bi, po primjeru sv. Pavla: »Poznajem osobu, koja je za života to u duhu vidjela, te objave primila. Stoga je mnogo dragocjenih tajni sobom u grob odnijela.

ZAŠTITNICA KOTORA

Kotorani štiju uz svoga slavnoga pokrovitelja sv. Tripuna i blaženu Ozanu, kao svoju osobitu zaštitnicu. Zavolivši Kotor, kao svoj drugi zavičaj, nastojala je, još za života, da voljenom gradu bude od pomoći. U mnogim nezgodama isprosila je od Boga našem gradu i okolini nesekusku zaštitu.

Poznato je, da Kotor obiluje atmosferskim padavinama, osobito zimi. Jedne godine padala je kiša puna četiri mjeseca. Navriješe posvuda izvori i potoci, osobito Gurdić, a more naraste te zaprijeti gradu poplavom. U toj opasnosti utekoše se građani Božjoj ugodnici. Djevoja, uvijek spremna, da svakome u nevolji pomogne, pomoli se žarko i poostri pokoru za svoje mile sugrađane. Na jedanput presta kiša, obzorje se razvedri, dunu sjevernjak, voda poče da opada i tako bi Kotor pošteđen od nesreće.

U Ozanino doba, kako je poznato, stanovništvo se dijelilo na plemiće i pučane, među kojima je bilo oštarih sukoba. Jednom prilikom, polovinom XVI v. nastala je među građanima strašna svađa. Zavađeni plemići s jedne, a pučani s druge strane zgrabiše oružje, nastanu dva fronta tako da se svaki čas očekivao sukob i krvoproliće. Oružani pučani se utabore na trgu sv. Roka (i danas se vidi portal crkve i grb obitelji Bisanti), a vlastela sa svojim pristalicama na trgu sv. Tripuna. Predstavnici crkve, vlasti i ugledne gradske ličnosti uzalud su ulagali sav napor, da izmire građane. Glasovi o pobuni dopriješe i do isposnice Božje službenice i bolno se dojmiše plemenitog srca an-

đela grada Kotora. Velikim se pouzdanjem i toplom molitvom uteče Presvetoj Djevici, sv. Tripunu i sv. Vincenciju Ferreri-u, prema kome je gajila osobitu pobožnost, da u Boga isprosi mir i slogu među građanima. Svemogući se smilovao na molitve, postove i pokore Svoje ugodnice, kao nekad izraelskom narodu na molitvu Svoga vjernog sluga Mojsija i gradu povrati mir. Zavađene stranke odlože oružje i prije nego li se mrak spustio mirno se razidu sa odlukom, da će u naprijed svoje sporove sporazumno rješavati.

Ozana je molitvom i postom uklonila od Kotora kugu, koja je za tri godine, a osobito 1526. harala Dubrovnikom i okolinom, kao i mletačkom državom.

HAJRUDIN BARBAROSA UGROŽAVA KOTOR

Moć zagovora blažene Ozane osjetila se naročito onda, kada je Kotoru zaprijetila pogibao od Turaka sa morske strane.

Za vrijeme tursko-mletačkog rata od 1538. do 1540. vođene su borbe i na teritoriji Boke. U tom ratu učestvovali su kao saveznici, pored Mlečana, papa Pavao III i car Karlo V. Saveznici su odlučili da osvoje Herceg-Novu. Mletačko-španska flota u jesen 1538. godine osvojila je grad. Španjolci su opljačkali Herceg-Novu i u njemu smjestili posadu od 4000 ljudi. Tom prilikom je zauzet i Risan. Smjeli gusar i admiral turskog brodovlja Hajrudin Barbarosa »beglerbeg mora«, ranije vladar Alžira i Tunisa, dobio je naređenje od sultana, da osvoji Herceg-Novu. Krajem jula 1539. prispjela je velika turska flota pod zapovjedništvom Barbarose pred Herceg-Novu, dok se u pozadini grada nalazila turska vojska pod komandom nekoliko sandžak-begova. Turci su sa tri strane otvorili topovsku vatru na Novu i poslije nekoliko dana borbe, u kojoj su Španjolci pretrpjeli velike gubitke, grad se predao. Poslije pada ove važne strategijske tačke na ulazu u Bokokotorski zaliv, papa Pavao III je rekao da je kršćanstvo u opasnosti. Drugoga dana je Barbarosa zauzeo Risan, u kojemu se nalazila mletačka posada, koja se bez borbe predala.

Barbarosa opijen tim uspjesima, naumio je osvojiti i poharati čitavu Boku. Zaplovio je sa 70 galijskih i fusta i sa 30.000 momaka put Kotora harajući usput primorska naselja. Dana 11. avgusta 1539. g. došao je pred Kotor. U-

sidrio se u drazi istočno od crkvice sv. Ilije u Dobroti. Pozvao je providura Ivana Mariju Bemba, da mu preda grad, jer da će ga inače topovima spraviti sa zemljom. Bembo, koji je znao da je u gradu sve spremno za borbu, odbio je zahtjev. Desna ruka mu je bio kotorski biskup Luka Bisanti, koji je tom prilikom razvio veliku djelatnost i hrabrio građane. Otišao je sa providurom i sa predstavnicama građana k isposnici blažene Ozane, da bi ona svojim molitvama preporučila grad Bogu. Pošto se djevica — pokornica Bogu pomolila, vedra lica je uvjeravala biskupa, providura i građane, da neprijatelj neće osvojiti Kotor. Bodrila ih je: »Borite se hrabro i budite uvjereni da će grad biti spašen. Bog neće dozvoliti tome osvajaču da vam ikakvu štetu nanese. Sutra ćete se osvjedočiti o tome.« Savjetovala je građane da obave pobožnost svete krunice i da se stave pod zaštitu Bogorodice i svoga pokrovitelja sv. Tripuna. Tako su i učinili. Cjelokupno stanovništvo i vojska obave ispovijed i Pričest. Crkve su svakodnevno bile pune. Molilo se za pobjedu kršćanskog oružja. Uvjera vanje blažene Ozane o sigurnosti pobjede toliko je uticalo na stanovništvo, da se sve diglo na oružje, čak žene i starci.

Dana 14. avgusta Barbarosa je poslao jedno odjeljenje galija pod same gradske bedeme, ali su ih topovi sa zidina prisilili na uzmak. Sutradan ujutro rano primakao se gradu sa glavnom flotom sam Barbarosa. Manje jedinice uputio je u rijeku Škurdu, koja je onda bila mnogo dublja nego li danas. One su se uspjele probiti do samih sjevernih gradskih vrata. Ali topovi sa bedema i tvrđave sv. Ivana odbiju ih, poslije duže borbe, nanijevši im teške gubitke. Tada turski admiral izmijeni taktiku. Pokuša da iskrca vojsku u Dobroti i napadne grad sa kopnene strane. Topovi sa tvrđave natjeraju Turke u bijeg. Poslije toga neuspjeha Barbarosa učini posljednji pokušaj da zauzme Kotor. Iskrcao je vojsku na suprotnu stranu od Gurdića i stavivši se sam na čelo, naredio je opći juriš na grad sa kopna i mora. Ali hrabri branioci izađu iz grada, navale na neprijatelja, podpomognuti artiljerijom sa zidina, takvom snagom, da su Turci na kraju bili prisiljeni

da uzmaknu ostavivši mnogo mrtvih i ranjenih na bojištu. Za malo da i sam vođa nije izgubio glavu. Turski admiral, vidjevši da mu je i posljednji pokušaj propao, odustane od opsade Kotora.

Dana 16. avgusta ujutro tursko brodovlje je otplovalo prema Herced-Novome, gdje je Barbarosa iskrcao jaku posadu. Turci su, kao što je poznato, ostali u Herceg-Novome i cijeloj sjevernoj strani Boke do Risna sve do 1687. godine.

Hajrudin Barbarosa je dana 21. avgusta na svojim galijama napustio naš zaliv. U gradu je zavladao neopisivo veselje. Svi su se građani sa biskupom i providurom na čelu, svrstali u povorku (procesiju) i moleći krunicu izvršili ophod grada. Pri povratku je u katedrali sv. Tripuna otpjevan zahvalni »Tebe Boga hvalimo«. Na uspomenu odbrane grada svake godine je — do II svjetskog rata — prve nedelje oktobra kretala procesija iz zborne crkve sv. Marije sa slikom Majke Božje od Rozarija kroz grad.

Slijedeće 1540. godine bila su sagrađena nova sjeverna gradska vrata na Škurdi kao spomenik oslobođenja Kotora od Turaka. Vrata su jednostavna, ali ukusna, klasičnog stila. U gornjem dijelu portala prikazano je u reljefu gradsko utvrđenje, lav i tri, kasnije, otučena grba. Sa strane čitamo natpise:

DIE XV	DIE XXV
AVGVSTI	MARTII
MDXXXIX	MDXL
TVRCHARVM	CONSTRVCTA
CLASSIS	FVIT
REPVLSA FVIT	HAEC PORTA ¹⁴⁾

¹⁴⁾ Srećko Vulović: Isprave o navali Hairedin — paše (Barbarose) na Kotor god. 1539. Program gimnazije u Kotoru za škol. god. 1891—92, Zadar 1892. — Anton Milošević: »Glas Boke«, br. 104, 105, 106 iz 1934 i br. 108 iz 1935. — Dr. Gligor Stanojević: Iz istorije Crne Gore u XVI i XVII vijeku. »Istoriski zapisi«, g. XII, knj. XV, str. 327—330, 1959. Titograd.

PONIZNOST

Moralna pomoć i zagovor blažene Ozane u ovoj opasnosti umnožili su prema njoj ljubav, zahvalnost i odanost Kotorana. No, koliko je Bog vanrednim darovima veličao Svoju službenicu, tim se ona sve više ponižavala. Želeći da je samostanske sestre i narod drže za grešnicu, često se javno optuživala zbog svojih tobožnjih pomanjkanja. Noću, klečeći pred Raspećem, krupne bi suze ronila i na glas vapila, kao sv. Margareta iz Kartone: »O jadna grešnice Ozano! Što si ikada dobra učinila? Što si dobra spremila za vječni život? Koliku grešnicu Bog trpi na svijetu! O da bi mi se smilovao Gospod te odredio do svrhe svijeta najteže muke u Čistilištu, samo da iz Njegovih ustiju, na dan Strašnog suda, čujem utješljive riječi: »Dodite blagoslovljeni Oca mojega, primite kraljevstvo koje vam je pripravljeno od postanka svijeta.« (Mat. XXV, 34). Ako bi se ko usudio hvaliti je zbog sveta života, u svojoj bi poniznosti ovako odgovarala: »Koliko bi zasluga stekli i dobra uradili Kotorani, kada bi me iz svoga grada protjerali. Ja zaslužujem prezir, a ne pohvalu; zaslužujem, da se svi na mene kamenjem obore ili da me bičima izbiju.« Priznavajući se velikom grešnicom, govorila bi kao bl. Ozana iz Mantove: »Ozano, ne ljubiš Boga kako si dužna i kako On zaslužuje.« Na sva priznanja odgovara, da je ona samo bijeda i nevolja, izmet svijeta, grešnica, koju samo preveliko Božje milosrđe trpi. Sve što svijet u njoj vidi, ona sama ne vidi, sve što drugi o njoj misle, ona sama ne misli. Ozana, kojoj se redovničke sestre dive kao uzoru savršene duše, u kojoj gledaju čudo molitve, ne-

beskog Serafina ljubavi, junakinju kršćanskih kreposti, čije pokore i molitve Bog prima i na njen zagovor dijeli milosti, nazivlje se grešnicom. Dika svoga naroda, ponos Crkve, reda, udivljenje savremenika, smatra sebe nevrijednim stvorom, koji nije ništa dobra pred Bogom učinio.

Poniznost je temelj svake kreposti, svakog plemenitog djela i jaki štit protiv navala duhovnih neprijatelja. Umišljenost stvara duševne egzaltiranosti, a to diže ogradu, ne samo pred drugim ljudima, već i pred stvarnošću, čime zasljepljuje i vodi u ekscese i propast. Tašt čovjek ne može da shvati takva osjećanja i ponašanje svetaca, možda će ih nazvati pretjernošću i glupošću »jer tjelesni čovjek ne razumije što je od duha Božjega« (1. Kor. 2, 14). Kada dobro promislimo, doći ćemo do zaključka, da pred slavom stoji poniznost, kako kaže mudrac Svetoga Pisma (Priče, XV, 33). Osvjedočenom kršćaninu biće to jasno i shvatljivo, kada se sjeti Hristovih riječi: »Uzmite jaram moj na sebe i naučite se od mene, jer sam ja krotak i ponizan srcem i naći ćete pokoj dušama svojim, jer je jaram moj blag i breme moje lako.« (Mat. 11. 29-30).

LJUBAV PREMA RODNOJ GRUDI

Ljudskom srcu je prirodjena ljubav prema zemlji, na kojoj nas je prvo sunce ogrijalo, gdje smo prvi put čuli majčin glas i primili prvi blagoslov, gdje počiva prah naših milih. Ljubav prema domovini nije samo građanska, nego i kršćanska vrlina, koja se zasniva na četvrtoj Božjoj zapovjedi: »Poštuj oca i majku, ako hoćeš da budeš srećan i dugovječan na zemlji.« Kao što je ljubav prema bližnjemu nužna posljedica ljubavi prema Bogu, tako je i ljubav prema Bogu izvor ljubavi prema našoj bližnjoj braći. Među svecima Staroga Zavjeta imamo uzor-rodoljube. Ko može da se takmiči u rodoljublju sa bogougodnim kraljem-prorokom Davidom? Rijetki su u istoriji čovječanstva primjeri kao što su nesavladiva braća Makabejci. Ko je natkrilio u otadžbeničkoj ljubavi Božjega proroka, jednog od najvećih pjesnika bola za izgubljenom domovinom, Jeremiju? U Novom Zavjetu nije li sam božanski Začetnik kršćanstva i prvi učitelj svesvjetske ljubavi među ljudima plakao nad rasulom Svoje domovine? Ljubav prema svom narodu istisnula je iz Božanskog srca dirljive riječi: »Kćeri jerusalimske, ne plaćite za mnom, već plaćite za sobom i za djecom svojom!« (Luka, XXIII, 28). Kršćanstvo je oplemenilo ljubav prema otadžbini. Evandeoska nauka dokinula je staru ropsku ljubav prema domovini i tjesnogrudnost koja je prezirala sve što nije bila Atena ili Rim, pa je jednim vezom ljubavi povezala sve narode zemlje i tim udarila temelj kršćanskom svjetskom bratstvu. Sveci su se isticali i kao rodoljubi, kao npr. Frano Asiški, Katarina Sienska, Ivan Bosco, ali oni su shvaćali tu ljubav u strogo

evandeoskom smislu. Njihova ljubav nije bila ograničena međama država i naroda, jer su oni svoje blage osjećaje i dobrotvorno djelovanje širili na sve ljude, kao djecu Božju. Crkva je uzvisila na čast oltara Djevicu Orleansku dajući je cijelom svijetu kao uzor kršćanske domovinske ljubavi. Vjera i domovina se dadu složiti, a istorija našega naroda i opća svjedoči, da su narodi pod tim svetim geslom stvarali prava čuda. Fra Andrija Kačić-Miošić, svećenik Juraj Križanić (1618—1683), biskup Štrosmajer, vladika Petar II Petrović Njegoš i kanonik Franjo Rački primjerni su rodoljubi.

I naša se Blaženica isticala kršćanskim rodoljubljem. Ne bi se bila nikada oprostila s rodnom grudom, da nije osjetila Božji poziv. Cijeli je svoj svetački život i apostolski rad posvetila svome narodu. Provodeći u Kotoru svet život, nije prekidala veze sa svojim užim zavičajem, rodbinom i milim Crnogorcima, sve do posljednjega duha. Njeni životopisci pripovijedaju, kako ju je rodbina posjećivala, a svetica ju je ljubazno dočekivala. Savjetovala ih je, tješila i poučavala kako treba da svoje žiće udese prema zakonu Božjemu, da budu srećni u vremenu i vječnosti. A oni su se vraćali svojim domovima, blaženi i srećni što im je Gospod dao tako svetu tješiteljicu i zagovornicu njihove krvi. Priča se, da su, odlazeći kući, iz pobožnosti i poštovanja prema svetoj zemljakinji sobom nosili po grudu zemlje, što bi je uzeli oko Ozanine isposnice i čuvali kao amanet pod natpisom »zapis blažene Ozane« i poлагали ga na bolesnike. Njena ljubav prema otadžbini i Crnogorcima ostala je tako živa u uspomeni naroda, da se danas u njenom kraju u tom pogledu priča više zanimljivih crtica, kao npr. ona koju sam čuo u njenom rodnom selu, da se pri kraju života zaželjela rodne grude i da je otišla da se s njom oprosti. To nije istorijski utvrđeno.

U Ozanino doba veći dio našega naroda je čamio u turskom ropstvu. Žao joj je bilo naroda svoga, pa bi često Boga molila: »Daj, Gospode, smiluj se kršćanskom narodu! Zamijeni mu turski jaram kojom drugom pedepsom. Rado bih se žrtvovala za spas naroda moga!« I pokoru je namjenjivala, da od Boga isprosi oslobođenje na-

roda iz krutog ropstva. Nježno je ljubila svoj maternji jezik, kojim je uvijek izgovarala zajedničke molitve sa svojim duhovnim sestrama. Značajno je što pripovijeda njen talijenski životopisac o. Serafin Razzi: da je u Kotoru razgovarao sa savremenicom blažene Ozane, sestrom Dominikom preko tumača, što znači da su dominikanske trećoretkinje u manastiru govorile svojim jezikom, a da neke nijesu ni poznavale talijanski jezik, tada dominantan u Kotoru. Blažena Ozana je na času smrti zamolila, da joj na glas čitaju u maternjem jeziku Muku Gospodnju po Ivanu. Tako piše stari bezimeni životopisac Blaženice, čiji se rukopis čuva među spisima procesa za potvrdu štovanja. Nek nam se zasječe u srce ovaj divni primjer svetosti i kršćanskog rodoljublja.

SMRT — PUT U VJEČNOST

Od svih događaja u životu najznačajnija je smrt, konačni bilans našega boravka na zemlji, kada niti jedna nepoznanica ne ostaje neriješena. Ovaj život je samo priprema za buduću, veliku, vječnu. Taj drugi, zagrobni život može da pokaže pravi smisao našeg zemaljskog života. Pred našim očima iščezava sve ono što smo u životu cijenili, čemu smo davali mnogo više nego što smo trebali. Nestaje ono što smo brižljivo sakupljali i minuciozno čuvali. Smrt svojom nesmiljenom kosom sječe korjenje, duboko usađeno u našoj biti. Strasti prestaju, a mi se nalazimo pred svojom savješću bez branioca i ljekara. Stupamo pred Hrista sudiju, kojemu smo se zakleli, da ćemo ga vjerno slijediti. Ne ostaje nam ništa drugo u tim sudbonosnim trenucima nego da ponizno rečemo: sagriješih, Gospode, i po velikom milosrđu Tvom smiluj mi se.

Obuzeti vrtoglavom vrevom savremenog života, pri-tiješnjeni brigama obitelji i poziva, zaboravljamo na smrt. Nećemo na nju ni da mislimo. »O smrti, kako je gorka pomisao na tebe čovjeku koji bezbrižno uživa svoj imetak.« (Crkv. XLI, I). Izbjegavamo je svim mogućim sredstvima, uljepšavamo je sladunjavim frazama, a cvijećem kitimo grob — njen simbol. Smrt je stalna. »Bdijte, dakle, jer ne znate ni dana ni časa« (Mat. 25, 1-13)

Odabranici Božji drukčije postupaju. Za smrt se pripremaju cijelog života. Njihov život je na neki način iščekivanje smrti. »Svaki dan umirem« — veli apostol Pavao (Kor. I, XV, 31). Došavši kraju životnog puta smjelo gle-

daju smrti u lice. Čeznu za vječnim, neizmjernim... Stoga smrt nazivlju sestrom, kao Frano Asiški. Ona im omogućava da se sjedine sa Spasiteljem — ciljem svog života i sa obitelji blaženih u vječnoj domovini. Smrt je njima — vrata u vječni život. Smrt rastavlja — vjera povezuje.

Tako je očekivanla smrt i blažena Ozana. Sav svoj život je provela u živoj vjeri, čvrstom uhvanju i žarkoj ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Nebeski Zaručnik je napokon htio da sa svojom odabranicom, očeličenom pokorom i iskušenjima, proslavi u nebu tajanstvene, vječne zaruke i da je okruni neuvelim vijencem slave.

Zadnju je bolest podnijela besprimjermom strpljivošću i predanošću u volji Božju. Pred smrt joj je naredio ispovjednik o. Toma Baska, dominikanac (Kotoranin), da kaže ime osobe, o čijim je vanrednim milostima i viđenjima govorila u trećem licu. Roneći suze, priznala je, da je to bila ona sama. Vedra i vesela lica dala se prenijeti u crkvu sv. Pavla, gdje je pred Božjim namjesnikom u dubokoj poniznosti kroz suze ponovila sveopću ispovijed. Okrijepivši se posljednji put Presvetim Tijelom Gospodnjem i primivši zadnje Pomazanje, oprašta se sa svojim duhovnim ocem, svojim redovničkim sestrama i kotorskim građanima. U duhu šalje zadnji pozdrav rodnoj grudi, koja joj je dala kolijevku i koja ju je svojim prirodnim ljepotama prva naučila poznavati Boga. Prenijeli su je u njenu omiljenu isposnicu. Blagoslovila je svoje samostanske sestre, pošto im je uputila nekoliko riječi utjehe i pobude za sveti život. Na kraju sakuplja zadnje snage i puna neizrecive radosti govori o svom skorom sjedinjenju s Bogom, kojemu je cijelog života vjerno služila.

Divnu ljubav prema Bogu svjedoči čitav Ozanin život, ali najbolje blažena joj smrt. Dok su joj čitali Evandjelje po Ivanu, kod riječi Isusovih »žedan« (iz Muke) osjeti da se u duši njenoj budi neko neobično, blaženo raspoloženje. Zraka nebeske svjetlosti zasja joj pred očima, srce joj zaigra, duh se zanese u Božjoj ljubavi i u tom zanosu prekinе veze što su je još sa tijelom sjedinjavale, a blažena joj duša, na krilima ljubavi, odleti u vječnost.

Bilo je to dana 27. aprila ljeta Gospodnjega 1565. nje-ne sedamdeset i druge godine života, pošto je provela pedeset i dvije godine stroge pokore.

Tako umiru pravednici. »Dragocjena je pred licem Gospodnjim smrt svetih Njegovih (Ps. CXV, 15). Nek nam bude uvijek pred očima blaženi svršetak života naše zemljakinje.

Iako je tijelo Blaženice bilo izmučeno dugotrajnom pokorom i postom, ipak je ona poslije smrti, kako kažu savremenici, izgledala tako lijepo, da su je morali ostaviti izloženu za dva dana, dok se nije izredao mnogobrojni narod, koji se iz grada i okoline okupio oko crkve sv. Pavla na glas o smrti blažene Ozane, da uživa u njenom djevičanskom licu. »Nećeš dati da svetac Tvoj vidi trulost« (Ps. 15).

Tu su se našli siromasi, koji su iz njenih ruku primali hljeb, koji posta ružama njenog života, a iz ustiju slušali riječi utjehe; sirote, ucviljene majke, kojima su se — na njen zagovor — vratili sinovi u zagrljaj; udovice neutješne, koje su od nje naučile zašto trpjeti; imućni, koji su pronašli mir izgubljen mržnjom i u građanskim prepirkama. Dolaze svećenici i redovnici, da se poklone blaženom tijelu, hramu Duha Svetoga, da se preporuče molitvama njenim kako bi ustrajali u svetoj službi. Narod je već tada Ozanu nazivao blaženom i svetom i od tada, možemo reći, počinje štovanje prema njoj.

Stari životopisci kažu, da se sa blaženog tijela razlijevao ugodan miris. Tako je Bog htio da posvjedoči svetost Svoje ugodnice.

Veličanstvenim sprovodom, koji je vodio biskup Luka Bisanti, sproveli su glavnim gradskim ulicama tjelesne ostatke Blaženice u crkvu sv. Pavla. Na želju naroda tijelo je ostalo u crkvi izloženo još dva dana. Peti dan, poslije smrti, sahranili su ga u zajedničku grebnicu dominikanskih trećoretkinja u istoj crkvi.

ŠTOVANJE

Redovničke sestre i kotorski građani su možda mislili, da neće nikada više u životu gledati lik anđeoske djevice. Njeni su smrtni ostaci trebali da trunu u grobu skupa s tijelima ostalih pokojnika do dana Gospodnjega. Ali je Bog drugčije odredio. Poslije malo mjeseci, kad otvore grob da sahrane jednu drugu redovnicu, na začuđenje nađu tijelo blažene Ozane neistrunuto i svježije, a miris se iz groba razlijevao crkvom. Po naređenju biskupa Luke Bisanti-a digli su tijelo iz grobnice i u posebnom ga sanduku izložili u crkvi sv. Pavla. Tom prilikom je biskup održao pohvalno slovo u čast Blaženice na temi: »Qui non dat sanctos suos videre corruptionem«.

»Blago grobu i u tami što se sjaji,
gde kandilo pripaljuju naraštaji.

(Zmaj Jovan Jovanović)

Kada je 1589. godine došao u Kotor kao korizmeni propovjednik talijanski dominikanac Serafin Razzi, poznati pisac života blažene Ozane, zauzeo se, da građani Ozaninu čeliju pretvore u kapelu i da joj tijelo smjeste u ljepši kovčeg.

U testamentu Frana Glavati pok. Tripa od 3. maja 1613. čitamo »il corpo suo veramente ordinò che debba esser sepolito nella chiesa di San Paulo, in quella sepoltura ch'è divanti la mensa dell'altare e corpo della Beata Osanna« (Drž. arh. Kotor, SN LXXVIII, 933). Dalje na istoj strani, ...item ha ordinato, che nella sopradetta

chiesa di San Paulo, ove è l'altar et corpo della Beata Osanna sia celebrata una messa...« Ovo su vrlo važni podaci, koji dokazuju, da su kotorski građani već 48 godina poslije smrti Ozanu smatrali blaženom i častili je.

Godine 1675. bio je podignut u crkvi sv. Pavla mramorni oltar na čast Obraćanja velikog apostola. Ispod svete trpeze istoga oltara načinili su udubinu, da tu smjeste kovčeg sa tijelom blažene Ozane. Prije nego li su svete ostatke položili na određeno mjesto, obavili su s njima svečani ophod glavnim gradskim ulicama. U ophodu su učestvovala tri biskupa: Kotsorski, Ivan Anton Zborovac, korčulanski, Niko Španić i stonski Petar Luccari (Lukarević), zatim: dominikanski provincijal iz Dalmacije i mnogi drugi crkveni i svjetovni velikodostojnici. Kovčeg sa svetim moćima nosila su četiri dominikanca, a četiri kotorska vlastelina nebnicu nad blaženim tijelom. Kovčeg je slijedilo nepregledno mnoštvo naroda iz Boke i Crne Gore s voštanicama u ruci. Povorka se zaustavila pred crkvom sv. Tripuna. Tu uniše kovčeg u crkvu i položiše ga na vrhu stepeništa pred glavnim oltarom, a crkva se dupkom napunila naroda. Tada je stupio na propovjedaonicu jedan benediktinac sa Mljeta i izrekao govor (penegirik) na našem jeziku, ističući svetost i rijetke kreposti Blaženice. Poslije toga ophod je proslijedio do crkve sv. Pavla, gdje su istoga dana pod svetom trpezom apostolova oltara sahranili tijelo blažene Ozane. Sve ovo opisuje očevicad, a i benediktinac Eusebije Kaboga, Dubrovčanin, u svojoj istoriji Dubrovnika (u spisima procesa str. 145-48).

Tijelo blažene Ozane je ostalo u crkvi sv. Pavla sve do francuskih ratova g. 1807, kada je manastir trečoretkinja bio ukinut, a crkva pretvorena u vojno skladište. Tada je po naređenju kotorskog biskupa Marka Antonija Gregorine tijelo Blaženice bilo preneseno u zbornu crkvu sv. Marije u Kotoru i smješteno, privremeno, u prostoriju nad sakristijom. Kada su g. 1809. prenijeli iz crkve sv. Pavla oltar Obraćanja u crkvu sv. Marije, Ozanine ostatke su ponovo sahranili ispod svete trpeze istoga oltara. U savremenom dokumentu se kaže, da je iz crkve sv. Pavla

bila prenesena sveta trpeza sa oltarskim stepenicama, a da je gornji dio oltara popunjen mramornim stubovima bivšeg oltara sv. Barbare, koji se nalazio u dominikanskoj crkvi sv. Nikole u Kotoru (spisi procesa str. 181). Malo poslije toga postavljen je sarkofag sa svetim moćima na oltar između stubova, jer se bila pojavila vlaga u šupljim pod oltarom. Kada je g. 1815. biskup Gregorina ponovno pregledao tijelo Blaženice i izmijenio mu redovničko odijelo, a 1858. isto to učinio kotorski biskup Marko Kologera, konstatovano je, da je blaženo Tijelo čitavo i u zglobovima gibljivo. Za vrijeme procesa za potvrdu javnog i crkvenog štovanja, koji se vodio u Kotoru prije 59 godina, opet je Tijelo bilo pregledano od strane komisije sastavljene od svećenika i uglednih građana, u kojoj se nalazio i općinski ljekar dr. Adam Verona. Ustanovljeno je u zapisniku, da su ruke još uvijek gibljive i da se zglobovi ne odvajaju. To je čudnovata okolnost, kad znamo da su se raspala i tijela najvećih svetaca. Poznato je, da je Kotor uopće vlažan ambijent. Bog je, valjda, i na taj način htio da proslavi djevičansko tijelo Svoje ugodnice.

Od 1963. sarkofag sa tijelom blažene Ozane nalazi se na glavnom oltaru zborne crkve sv. Marije.

Pred sarkofagom Blaženice neprestano je vrvio narod iz grada i okoline i uticao joj se u svojim potrebama, kao što čini i danas.

Bog je na njen zagovor dijelio mnoge milosti. Navešću samo neke prema starim životopiscima.

Anđelika Bisanti bila je teško oboljela, tako da svaki čas očekivala njenu smrt. Dominikanac iz samostana sv. Nikole, koji je u bolesti tješio, donese joj kostrijež Blaženice i položi ga na nju. Poslije nekoliko trenutaka bolesnica osjeti neko olakšanje i prije noći ustane zdrava iz kreveta i nakon toga proživi mnogo godina.

Jedinica kćerka vlastelinke Marije Gozze (Gučetić) Dubrovnika bila je oslijepila u oba oka uslijed boginja. Majka je utrošila mnogo novaca, ali miljenici svojoj našla lijeka. Upozorili su je, da se uteče zagovoru blažene Ozane. Dođe sa kćerkom u Kotor. Povede dijete u crkvu

sv. Pavla i isprouzi dozvolu, da joj kćerka poljubi kostrijež i svete moći Ozanine. Netom se djevojčica dotakla blaženoga Tijela, na očigled prisutnih, progleda. Majka u znak zahvalnosti dade izraditi srebrni zavjet i objesi ga o sarkofag.

Marko Bubić iz Budve nalazio se u opasnosti da se potopi sa svojim brodom na putu za Grčku. Imao je uza se komadić koprene blažene Ozane u moćnici. U očaju priveže o konopac moćnicu i spusti je u more. Čim se moćnica dotakla mora, oluja se stiša. Na povratku u domovinu dođe u Kotor, da se lično zahvali svojoj zagovornici i priloži srebrno kandilo.

Nikola Pelješčanin zapade među razbojнике, koji su mu oružjem u ruci prijetili, ako im ne izruči zatraženu svotu novaca. U strahu za život poviče iza glasa: »Blažena Ozano, pomoz mi, izbavi me iz njihovih ruku!« Kao da je taj glas napadače porazio! Onesviješćeni padoše na zemlju, a Nikola nesmetano nastavi put. Poslao je na dar pred raku svetice šest debelih svijeća i milostinju. Navedeni događaji desili su se tokom XVII i XVIII v.

Odmah poslije smrti blažene Ozane, dozvolom Svete Stolice, počela je u Kotoru istraga o njenom životu i o milostima, isprošenim po njenom zagovoru u svrhu, da se proglasi blaženom. Na žalost izgubili su se odnosi spisi uslijed ratova, turskih provala i požara u Biskupskom arhivu.

Građanstvo kotorsko zamolilo je Svetu Stolicu 1628. godine, da se tijelo Blaženice svečano prenese na doličnije mjesto. Tome se Rim nije izričito usprotivio, ali je odgovorio, da se pitanje beatifikacije bolje pretrese. Postoji predanje, da je Sveta Stolica 1818. udijelila oprost »ad septennium« onima koji posjete crkvu sv. Marije 25. januara, 3. februara i druge nedjelje po Uskrsu, kada se otvara sarkofag Blaženice na javno štovanje. Sveta Stolica je, navodno, udijelila taj oprost na molbu opata pomenute crkve mons. Sporeni-a.

God 1665. za vrijeme biskupovanja Ivana Antona Zborovca, Kotorska općina i svećenstvo uvrstili su blaženu Ozanu među zaštitnike grada i biskupije. Ime njeno

pominjalo se u kalendarima i martirologijima dalmatinskih biskupija i dominikanskog reda i u obrednim knjigama Kotorske biskupije. Na dan njene smrti (27. aprila) i preko godine služile su se sv. Mise pred njenim moćima. Za vrijeme procesija Prosnih dana Kaptol Stolne crkve i svećenstvo svraćajući u crkvu sv. Pavla, a kasnije u crkvu sv. Marije, poslije antifone i molitve na čast svetog apostola, recitovali su retke, antifone i molitve pred tijelom Blaženice (vidi u »Prilozima«).

Časte je jednako katolici i pravoslavni u Boki, Dalmaciji i Crnoj Gori. U Crnoj Gori su zagovoru blažene Ozane pripisivali i uspjehe u bojevima s Turcima. Stanovnici njenog rodnog kraja — pred malo decenija — dolazili su u Kotor, da se pomole pred svetim ostacima svoje zemljakinje i tom prilikom prinosili darove: novac, vosak, sir i ulje. U njenom rodnom selu su mi pričali, da je to njihov vječni dug za prciju koju nije pridigla i znak zahvalnosti što je rodbinu svojim svetim životom proslavila i što se pred Bogom za njih moli.

Svjedočanstva štovanja blažene Ozane su i njene slike sa svetačkom aureolom oko glave, o čemu će kasnije biti govora, kao i komadići odjeće i drugi predmeti, koje je Blaženica za života upotrebljavala, a vjernici su ih čuvali kao svetinju. Dokaz štovanja je i činjenica, da je neko sa tijela Blaženice digao stopala, da ih, vjerovatno, čuva kao relikviju. Inače se nebi moglo protumačiti kako je cijelo tijelo očuvano, a stopala nedostaju. Čak je neki Pijo Zagurević (Zaguri) došao 1672. iz Mletaka u Kotor, da isprosi kakav predmet, kojim se Blaženica služila. Anonimni životopisac blažene Ozane XVIII v. piše, da su mu dominikanske trećoretkinje, tom prilikom, poklonile kamen, kojim se Blaženica udarala u prsa i još neke predmete, koji su se poslije njene smrti našli u isposnici; da je sve to kotorski biskup autenticirao i predao pobožnom mletačkom plemiću, koji je na odlasku poklonio prokuratoru samostana 300 dukata za novi sarkofag u koji se ima smjestiti tijelo Božje ugodnice. Pomenuti kotorski pjesnik XVII v. dominikanac Dominik Ceci u pjesmi o čudesima blažene Ozane žali što su ti predmeti nestali iz Kotora.

U spisima procesa za odobrenje štovanja čitamo i ovu zanimljivu vijest. Kada su prošlih vjekova (ili kako kaže anonimni životopisac 1619.) dominikanske trećoretkinje pobjegle od kuge ili potresa iz Kotora u Dubrovnik, odnijele su sobom tijelo blažene Ozane i odložile ga u moćnik tamošnje dominikanske crkve. Kada je trebalo da se vrate u Kotor, prior samostana nije htio da im preda svete ostatke. Na to su sestre bile primorane da se obrate vrhovnom starješinstvu dominikanskog reda u Rimu, odakle je stiglo naređenje prioru samostana, da tijelo Blaženice povрати kotorskim dominikankama. Pomenuti anonimni životopisac kaže, da su tom prilikom skinuta sa tijela Blaženice stopala i zadržana u Dubrovniku, dapače da ih je stonski biskup, koji se tada nalazio u samostanu, postavio u kutiju, obloženu srebrom i zapečatio svojim pečatom. Na povratku u Kotor, kaže dalje, da je blaženo Tijelo bilo izloženo jedan cijeli dan u dominikanskoj crkvi sv. Nikole na javno štovanje, dok nije bilo preneseno u crkvu sv. Pavla.

Naša je Blaženica bila u štovanju i u Francuskoj. Dominikanac o. Ksaverije Faucher, Francuz, stručnjak u pitanju procesa za beatifikacije i kanonizacije Božjih ugodnika, pripovijedao je u Kotoru, da su crkveni krugovi u Francuskoj pripisivali zagovoru blažene Ozane sklapanje Konkordata između bivše Crnogorske vlade i Svete Stolicе za vrijeme vladanja pape Leona XIII. i knjaza Nikole I. Postoji nekoliko životopisa Blaženice na francuskom jeziku.

Bilo je veliko zanimanje za našu Blaženicu u Italiji, Španiji, Njemačkoj i Holandiji što se vidi iz opisa njenog života na jezicima tih zemalja.

O. Faucher svjedoči u spisima procesa da se štovanje blažene Ozane može uporediti sa štovanjem koje se ukazuje sv. Genovevi u Parizu i sv. Januariju u Napulju.

God. 1930. njoj je posvećen mramorni oltar u desnoj lađi parohijske crkve Rođenja Majke Božje u Prčanju, na kojemu je Milo Milunović izradio fresco-sliku blažene Pastirice.

U prizemlju sjevernog tornja zagrebačke katedrale ove godine je uređena kapelica naših narodnih blaženika. Sredstva je u tu svrhu ostavio blagopok. mons. Juraj Lahner. Na mramornoj ploči na zidu zlatnim su slovima uklesana imena i datumi rođenja i smrti bl. Augustina Kažotića, biskupa zagrebačkog, bl. Nikole Tavilića, jerusalimskog mučenika, bl. Marka Križevčanina, mučenika, blažene Ozane i bl. Gracije.

U Brezovici kraj Zagreba, u crkvi samostana karmelićanki, nalazi se slika blažene Ozane i ostalih naših blaženika.

U Zagrebu (Trnje) kapela dominikanskog samostana posvećena je našoj Blaženici, dok se ne izgradi crkva Krista Kralja (po projektu Ivana Meštrovića).

ZVANIČNO ODOBRENJE ŠTOVANJA

Proces za odobrenje i potvrdu javnog i crkvenog štovanja blažene Ozane započeo je u Kotoru dana 29. jula 1905. godine pod predsjedanjem blagopok. Frana Uccellini-a-Tice, kotorskog biskupa. Veliku zaslugu za to ima blagopok. o. Andeo Miškov, provincijal dalmatinskih dominikanaca, koji je do smrti neumorno radio na tome da vrhovna crkvena vlast odobri i potvrdi štovanje naše Blaženice. Stručnu stranu procesa vodio je pomenuti o. Ksaverije Faucher. Rad je bio završen 1907. godine. Spisi procesa bili su upućeni Svetoj Stolici s molbom, da odobri i potvrdi javno i crkveno štovanje koje se blaženoj Ozani iskazivalo od njene smrti neprekidno do danas. Najzad Sveta Stolica, osvjedočena o vanrednoj svetosti Božje ugodnice, o jasnim dokazima štovanja, potaknuta molbama kotorskih biskupa, dominikanskog reda, crkvenih velikodostojnika i odličnika našega naroda, svečano odobrava i potvrđuje štovanje blažene Ozane Kotorke 362 godine poslije njene smrti. Kancelar Rimske crkve, kardinal Andrija Frühwirth, relator procesa, iznio je ovo pitanje na sjednici Kongregacije obreda dana 20. decembra 1927. našto je Kongregacija, po svestranom pretresu pitanja, istoga dana odgovorila potvrdnom odlukom, koju je sutradan odobrio i potvrdio vrhovni poglavar Crkve Papa Pijo XI.

Time vrhovna crkvena vlast objavljuje cijelom svijetu svetost nekadanje ponizne crnogorske pastirice, zatim ko-

torske služavke, napokon samotne pokornice — dominikanske trećoretkinje, uzdižući je na oltar! »Svijet prolazi i požuda njegova, a koji vrši volju Božju ostaje do vijeka« (Ivan I, 2, 17).

Na blaženoj Ozani ocrtavaju se nama neshvatljivi nacrti Providnosti, koja odabire i proslavlja ovu pastiricu naših brda, kao što je pozvala pastire sa betlehemskih brežuljaka da budu prvi poklonici Božanskom Djetešcu. »One koji su pred svijetom slabi, odabrao je Bog, da zasitidi jake« (Kor. I, I, 27). Nije dozvolio Bog da ova pravednica ostane sakrivena u zabitom gorskom seocu, nego je postavio kao svijetlo, da sjaji svijetu pored ostalih svetih ljudi u doba, kada su krivi nazori razdirali Isusovu zaručnicu, a paganski se duh Evropom širio. Ona je značajna svetica i za naše doba. Njena djevičanska čistoća i pokora ozbiljna je opomena egoizmu i težnji za tjelesnim zadovoljstvima savremenog čovjeka.

Molimo blaženu Ozanu, da narodu našem isprosi milost da cvjeta i napreduje u duhu evanđeoskih načela te postane moćnim faktorom u radu za mir i sreću čovječanstva. Molimo je i za naš stari grad da u novim uslovima zauzme svoje mjesto među naprednim gradovima naše obale i Jugoslavije, da njegovo ime i dalje bude cijenjeno u tuđem svijetu.

SLAVLJE U KOTORU 1930. GODINE

U vječnom gradu Rimu, središtu Kršćanstva, u dominikanskoj Bazilici S. Maria sopra Minerva obavljena je svečana trodnevnica na čast blažene Ozane Kotorke u danima: 28, 29, 30. decembra 1927. godine, povodom potvrde štovanja Blaženice od strane Svete Stolicе. Uzeli su učešća u svetim službama: o. Bonaventura Garcia de Paredes, general dominikanskog reda; kardinali: Josip Mori, Andrija Frühwirth, Aleksandar Verde, Vincencije Vannutelli, dekan Kardinalskog kolegijuma i mons. Antonio Anastasio Rossi, latinski carigradski patrijarh.

U svim dominikanskim crkvama po svijetu proslavljen je ovaj događaj osobitim pobožnostima. U tome nije mogla da izostane plemenita zemlja, koja je Božjoj ugodnici dala zemaljski život. U svim dominikanskim crkvama u Jugoslaviji obavile su se tom prilikom jubilarne svečanosti na čast velike kćerke sv. Dominika. Vrhunac slavlja doživio je Kotor, koji se pola vijeka divio njenom svetom životu i apostolskom radu.

Prenuo se iz svoje obnemoglosti stari grad pod Lovćenom. Zaodenuo se u svečano ruho. Obala je iskičena jugoslovenskim zastavama kao u predvečerje velike svečanosti. Nad glavnim gradskim vratima (na obali), urešenim lovorom, cvijećem i zastavicama čita se natpis:

DOĐITE ZAPJEVAJMO GOSPODU
SPASITELJU SVOJEMU
ŠTO POGLEDA NA PONIZNOST SLUŽBENICE SVOJE

JER EVO OD SAD ĆE ME BLAŽENOM ZVATI
SVI NARAŠTAJI

Nad južnim vratima od Gurdića stoji napisano:

BRDA ME ODNJIHAŠE
KOTOR ME UZVELIČA

Sjeverna vrata od Škurde nose natpis:

OZANO UKRASU NAŠEG KRAJA ČARNOG
PRIVINI OVAJ KUTIĆ NEBA ŠTO GA BOKOM ZOVU
NA SRCE BOŽJE
DA OSTACI VELIČINE DREVNE
NE UGINU VIJEKOM

Nad glavnim ulazom zborne crkve sv. Marije čita se:

PRIĐITE SLAVITE SVETITELJKU

a nad sporednim:

KO SE PONIZI BIĆE UZVIŠEN

Nad portalom katedrale sv. Tripuna je slika blažene Ozane, okićena lovor-vijencem i natpis:

SLAVA BLAŽENOJ OZANI KOTORKI

Iznad portala predvorja bivše crkve sv. Pavla:

OSTACI SAMOSTANA I CRKVE SVETOGA PAVLA
GDJE JE BLAŽENA OZANA POKORNIČKIM ŽIVOTOM
ZASLUŽILA VJEČNU SLAVU I GDJE SU NJEZINI
POSVEĆENI ZEMNI OSTACI POČIVALI UVIJEK
ČAŠĆENI OD GRAĐANA I NARODA
NA DALEKO OD GODINE 1565 — 1807

Prozori kuća iskićeni su cvijećem, a niz prozore su izvješene zastave i čilimi. Sa lica građana odražava se prazničko raspoloženje. Skupine ljudi sa zanimanjem čitaju proglose Odbora za proslavu.

Od 3. do 6. mjeseca jula 1930. god. proslavljena je u Kotoru do onda neviđenim slavljem potvrda i odobrenje štovanja blažene Ozane, prve južnoslovenske svete, od

strane Apostolske Stolice. Proslavu je organizovao naročiti Odbor, u koji su ušla 33 ugledna muška i ženska građanina na čelu sa mons. Franom Uccellini-Tice, biskupom kotorskim, kao predsjednikom, o. Anđelkom Orlandini, dominikanskim provincijalom, kao potpredsjednikom, Petrom Kamber, kotorskim načelnikom, kao zamjenikom predsjednika, Antunom Brajnovićem, poreskim upraviteljem, kao sekretarom i preč. Ivom Stjepčevićem, kanonikom Stolnog Kaptola sv. Tripuna, kao blagajnikom. Svi su se članovi Odbora ljubavljaju prema Blaženici i rodnom kraju založili, da izvrše svoje zadatke, a osobito kan. Ivo Stjepčević i dr. Josip Jedlowski, advokat u Zagrebu, rodom Kotoranin, sekretar bivšeg »Jugoslavenskog odbora« u Londonu (1914—1918).

Od crkvenih velikodostojnika u proslavi su sudjelovali: mons. Hermenegildo Pellegrinetti, apostolski nuncij u Beogradu, kao legat pape Pija XI, mons. dr. Antun Bauer, nadbiskup zagrebački i hrvatski metropolit, mons. dr. Nikola Dobrečić, arcibiskup barski i primas srpski, o. Petar Vlašić, franjevac, kao zastupnik nadbiskupa beogradskog mons. Rafaela Rodića, dr. Dionizije Njaradi, križevački grkokatolički vladika, mons. dr. Kvirin Klement Bonefačić, biskup splitski i makarski, nekoć solinski, mons. dr. Josip Marija Carević, biskup dubrovački, mons. Mihovil Pušić, biskup hvarski, brački i viški, mons. dr. Jeronim Mileta, biskup šibenski i o. Anđelko Orlandini, provincijal dominikanaca. Proslavu je počastio svojim prisustvom i o. Arnaldo Rigo, general franjevačkih trećoredaca, koji je u pratnji sekretara — definitora reda i člana uprave zavoda sv. Jeronima u Rimu o. dra. Žgombića, uprav tada obilazio franjevačke trećoredske samostane u Jugoslaviji (nalazio se u Herceg-Novom).

Od strane državnih i vojnih vlasti učestvovali su: general Panta Đukić, komandant Boke, kao kraljev izaslanik; general Krsta Smiljanić, ban Zetske banovine, kao predstavnik predsjednika ministarskog savjeta; dr. Augustin Čičić, načelnik katoličkog odjeljenja ministarstva pravde,

kao zastupnik ministra pravde; Petar Šerović, načelnik Sreza bokokotorskog; komandant baze Ratne mornarice i komandant mjesta u Kotoru.

Dana 24. juna 1930. poslije podne, tijelo blažene Ozane bilo je postavljeno u novi kovčeg u prisustvu kotorskog biskupa i Kaptola i ljekara dra Vicka Galvania, dra Josipa Korlaeta, i dra Filipa Lazarevića. Ustanovljeno je od strane pomenutih ljekara, da je tijelo neraspadnuto, ruke u zglobovima gibljive, dobrim dijelom sačuvana koža i da su svi zglobovi nerastavljeni. Odnosno ljekarsko uvjerenje nalazi se u »Prilozima«.

Svečanost je počela devetnicom, koju je za ovu prigodu sastavio don Niko Luković i to od dana 27. juna do 2. jula u zornoj crkvi sv. Marije, u kojoj počiva tijelo Blaženice, a od 3. do 6. jula u katedrali sv. Tripuna, u koju su 3. jula, poslije podne, svečano prenesene moći blažene Ozane. Prve večeri trodnevnice u Katedrali je govorio don Niko Luković, druge o. dr. Anđelko Rabadan, dominikanac iz Bola na Braču, a treće o. Petar Vlašić, franjevac iz Dubrovnika.

Pontifikalne sv. Mise uz asistenciju kanonika Stolnog kaptola sv. Tripuna služili su: prvog dana dr. Nikola Dobrečić, arcibiskup barski i primas srpski; drugog dana dr. Kvirin Klement Bonefačić, biskup splitski, na staroslovenskom jeziku, a trećeg dana dr. Hermenedildo Pellegrinetti, apostolski nuncij i papin legat. Pontifikalnoj Službi Božjoj trećega dana prisustvovali su svi pomenuti predstavnici državnih i vojnih vlasti. Ganutljiv je bio čas, kada je o. dr. Anđelko Radaban poslije Evandolja sa propovjedaonice pročitao dekret Svete Stolice od 20. decembra 1927. kojim se od strane vrhovnog crkvenog poglavarstva potvrđuje i odobrava štovanje, koje se od vjekova ukazivalo blaženoj Ozani, nekadanjoj crnogorskoj pastirci. Tada je četa Bokeljske mornarice, postrojena na trgu pred Katedralom, prikazala oružje i ispalila tri počasne salve, dok su sva zvona sa tornjeva katoličkih crkava u Kotoru, Boki, Crnoj Gori i Jugoslaviji svečano zvonila, a sa gradskih bedema grurali mužari. Zatim je izrekao sve-

čani govor o jedinstvu kršćanskih crkava na temi Hristovih riječi: »Ut unum sint« grkokatolički vladika dr. Dionizije Njaradi.

Za vrijeme Službe Božje svih tih dana pjevao je »Crkveni pjevački zbor sveti Tripun« pod dirigovanjem Antuna R. Homena.

Kroz cijelo vrijeme devetnice hiljade vjernika su pristupale na svete sakramente ispovjedi i Pričesti, tako da je ova proslava zaista bila prava duhovna obnova grada Kotora i Kotsorske biskupije.

Vrhunac slavlja bila je veličanstvena procesija trećega dana proslave u 18 časova, u našem čarobnom predvečerju.

Procesiju su otvarala djeca osnovnih škola iz Kotora, Škaljara, Mula, Dobrote, Prčanja, Stoliva i Perasta sa svojim učiteljima i učiteljicama, koja su pjevala himne na čast blažene Ozane od raznih kompozitora. Slijedile su grupe vjernika iz svih parohija Kotsorske biskupije sa svojim crkvenim zastavama. Učestvovala su sve bratovštine, kulturno-prosvjetne ustanove, sva gradska društva i korporacije. Svetu je povorku uljepšavala četa mornara Bokeljske mornarice sa zastavama, na čelu sa admiralom, kapetanom-komodorom Markom Dabčevićem i časništvom.

Sto svećenika iz jugoslovenskih biskupija u liturgijskim odijelima nosilo je srebrne pokaznice u obliku ruku i nogu raznih epoha od XIV — XVIII v. sa moćima svetaca. Za svećenicima su išli predstavnici muških i ženskih redova: general franj. trećoredaca mp. o. Arnaldo Rigo i provincijal dominikanaca mp. o. Anđelko Orlandini, pa dominikanci, franjevci, trećoredci sv. Frana, redovnici Družbe Isusove, č. sestre trećoretkinje sv. Dominika, sv. Frana, Družbe Svetoga Križa, sv. Vinka Paulskog i Služavki Maloga Isusa. Slijedilo je devet jugoslovenskih biskupa u pluvijalima i mitrama na glavi, koji su također nosili moći svetaca u skupocjenim pokaznicama od srebra. Jedan kanonik Stolnog kaptola sv. Tripuna, zaogrnut pluvijalom, nosio je Slavnu Glavu sv. Tripuna u umjetničkoj posudi od zlata i srebra, urešenoj emailima i dragim kamenjem, remek-djelu XV—XVII v. Za biskupima su no-

sili sarkofag sa tijelom blažene Ozane četiri svećenika dominikanskog reda, a sa strane su ga pratile četiri redovnice III reda sv. Dominika i četiri djevojke Crnogorke u narodnoj nošnji. Dok je procesija prolazila gradskim ulicama, žene su sa prozora obasipale sarkofag cvijećem. Za sarkofagom je išao pod baldahinom nadbiskup-metropolit dr. Antun Bauer, vođa procesije, u pluvijalu, mitrom na glavi uz asistenciju kanonika, noseći relikviju od planinskog kristala, optočenu pozlaćenim srebrom, djelom XVI v. u kome se čuva čestica Križa Spasiteljevog i Stuba bičevanja. Za njim je stupao apostolski nuncij, papin legat dr. Hermenegildo Pellegrinetti uz asistenciju o. Petra Vlašića, zastupnika Rafaela Ristića, nadbiskupa beogradskog, i sekretara dr. Juretića. Za ovima je išao izaslanik kraljev, general Panta Đukić; ban Zetske banovine, general Krsta Smiljanić, predstavnik predsjednika jugoslovenske vlade; dr. Augustin Čičić, izaslanik ministra pravde; Petar Šerović, načelnik Sreza bokokotorskog; komandant baze Ratne mornarice i komandant mjesta u Kotoru. Kotoru općinu je predstavljao Petar Kamber, općinski načelnik sa svim članovima Općinskog vijeća.

Posebna draž ove jedinstvene procesije bila je skup od dvadesetak seljaka, muških i ženskih u živopisnoj crnogorskoj narodnoj nošnji iz Releze, rodnog sela Blaženice, pod vodstvom školskog nadzornika Boška Dumovića, Reležanina. Dvije djevojke iz Releze su nosile uljanu sliku svoje svete zemljakinje, koju je izradila slikarica M. Bander. Šesnaest djevojaka iz Crne Gore i Boke podržavale su konop, spleten od planinskog bijelog i rumenog cvijeća, simboliku rodnog kraja nekadanje crnogorske pastirice. Osobiti ukras povorke bila je grupa od pedesetak izabranih djevojaka jednakog rasta iz Boke u ženskim narodnim nošnjama Dobrote, Lastve, Tivta i Spiča i grupa gospoda u crnoj svili. Zatim 676 dubrovačkih hodočasnika sa svojim barjacima i društvo »Anica Bošković« iz Dubrovnika. Među ovima su se zapažali Konavljani i Župljani u svojim muš-

kim i ženskim narodnim nošnjama. Za njima je išlo veliko mnoštvo ostalog naroda. Procesiju je završavala četa vojnika kotorskog garnizona pod zapovjedništvom jednog oficira u činu kapetana.

U procesiji je bilo pedeset grupa, a učestvovalo oko 5000 katolika i pravoslavnih iz Boke, Crne Gore, Dalmacije i Jugoslavije. Sa narodom koji je promatrao povorku sa strane, računa se, da je bilo ukupno oko 10.000 osoba.

Za vrijeme procesije izmijenjivalo se horsko pjevanje »Crkvenog pjevačkog zbora sv. Tripuna« i »Hrvatskog pjevačkog društva Zvonimir« iz Mula i HPD »Tomislav« iz Škaljara sa pobožnim melodijama Građanske muzike iz Kotora, Mornaričke iz Tivta, Općinske iz Tivta i Seoske iz Škaljara.

Slavljem je odjekivao naš čarobni zaliv, veselo je treperilo more, skladne zvuke zvona sa svih bokeljskih crkava raznosio je povjetarac, grmljavinom mužara i prangija odjekivala su brda.

Procesija, krenuvši iz Katedrale, izašla je kroz glavna gradska vrata, prošla obalom do gradskog kupališta i preko Crnogorskog pazara simbolički ušla u grad kroz sjeverna vrata od Škurde, na koja je prije 400 godina ušla mala pastirica, da kroz njih nikada više ne izađe.

»Bilo doba, što potakne k želji,

I baš dirne u srce mornara

Dan, kad reko: S Bogom prijatelji«

(Dante — Uccellini Tice, Čistilište, VIII pj.)

Sunce je svojim posljednjim zracima obasjavalo Lovćen i njegove kršne grane, kada je tijelo blažene Ozane bilo položeno na oltar, u njeno počivalište, u crkvi sv. Marije, da odatle i dalje širi miomiris svojih kreposti i bdije nad Kotorom, Bokom i čitavim našim narodom.

Procesija je zatim nastavila put do Katedrale, gdje su svodovi osamstogodišnjeg Božjeg hrama odjekivali pjevanjem himne »Tebe Boga hvalimo«.

Ova istorijska procesija svojom organizacijom, raznolikošću, folklornom ljepotom, impozantnošću i istinskom pobožnošću jedinstvena je u modernoj istoriji Kotora.

Rasvjeta te večeri (»bokeljska noć«) uzduž cijele obale Kotorskog zaliva, vrhova Vrmca i serpentinskog puta do Trojice pružala je rijedak prizor i uživanje. Takva može da dođe do punog izražaja samo u ovakvom geografskom sklopu kao što je naš zaliv. Tu čarobnu noć uljepšavalo je 60 ladica u obliku starinskih brodova, međusobno povezanih, iskićenih zelenilom i balonima, sa kojih su se orile pobožne pjesme i akordi tamburica, a umjetnički vatromet sa terase crkve Gospe od zdravlja i sa kotorskog pristaništa dopunjavao je jedinstvenu ljepotu one impresivne noći. Putnički parobrod »Dubrovnik«, koji je doveo hodočasnike iz Dalmacije, bio je također rasvijetljen raznobojnim električnim sijalicama, a tako isto i jedinice Jugoslovenske ratne mornarice, koje su bile za tu svrhu usidrene u luci. Do kasno u noći izvodile su koncert četiri muzike pred Gradskom kafanom i hotelom »Slavija«. Taj rijetki noćni prizor tako je oduševio komandanta jedne velike engleske jahte, usidrene pred obalom, da je i on htio sa svoje strane upotpuniti ljepotu noćnog slavlja, pa je naredio, da se osvijetle jarboli i iverice lađe električnim svjetiljkama raznih boja i da se sa komandnog mosta bacaju svakovrsne rakete.

Tako je završila ova svečanost. Cjelokupna jugoslovenska štampa obilježila je većim ili manjim napisima tu jedinstvenu proslavu. Beogradska »Politika« je u br. od 30. IX 1930. po treći put donijela članak o blaženoj Ozani, ovaj put uz reprodukciju Milunovićeve freske¹⁵⁾.

¹⁵⁾ Dana 30. juna, 1. i 2. jula 1930. god. u Relikvijaru katedrale sv. Tripuna bili su izloženi darovi štovatelja blažene Ozane: 1 uljana slika, srebrni oltarski nakiti i oko 100 ženskih ručnih radova za bogoslužbene potrebe (misnice, albe, stole, oltarnjaci i dr.), koje su izradile čč. sestre, žene i djevojke Kotora, Boke,

POSEBNE ODLIKE I ZNAČAJ POJAVE BLAŽENE OZANE

Innocenzo Taurisano, pošto je nabrojio trinaest blaženih i svetih dominikanki, kaže: »U ovom zboru glasova nedostajala je još jedna nota, i to najnježnija. Među svim ovim nabrojenim dušama i mnogim drugim, nepoznatim, postojala je crta otmenosti, izgledalo je da Red želi za uvijek da se razlikuje od drugih redova izvjesnom plemenitošću (»nobiltà«) i dostojanstvom (»signorilità«) čak i u svetosti; izgledalo je, da u ovom redu naučitelja, intelektualaca, sa kojima se susrećemo naročito u XVI vijeku, neki oblici svetosti nijesu bili prikladni, kao da je istinska duhovnost iščezla iz Reda. Ali, eto upravo dok Savonarola upućuje vatrene riječi protiv pokvarenosti krivo shvaćene renesanse i uzlazi na lomaču da svjedoči istinu, dok kardinal Gaetano prosvjetljuje kršćanski svijet snagom svoga uma, a veliki se učitelji iz Salamanke, Ovieda i Rima sa Melhiorom Cano, Carranzom, Banezom, Prierasom, pripravljaју na snažno suprotstavljanje novatorima, a sv. Pijo V se strogo uzgaja u istinskoj dominikanskoj disciplini skupa sa bl. Colombom iz Rieti-a, Lucijom iz Narni-a, Bartolomeom Bagnesi, a kasnije sa sv. Katarinom Ricci, eto

Dalmacije i Zagreba, a predstavljali su vrijednost oko 250.000 ondašnjih dinara. Dobrovoljni prilozi u novcu od strane pape Pija XI, Jugoslovenske vlade, Zetske banovine, Kotorske općine i štovatelja blažene Ozane iznosili su 250.000 dinara. Ovom svotom se popravila zborna crkva sv. Marije u Kotoru, nabavilo jedno novo zvono i podmirili svi troškovi proslave. Ovdje je ubrojen trošak oko izrade sarkofaga, nabavke jednog zvona, štampanja prvog izdanja »Života Blažene Ozane Kotorke«, koji je podmirio, kao što je rečeno, dr. Jedlowski.

napokon niče zadnja nota dominikanske game (skale) u Crnoj Gori, u seocu, zabačenom među planinama. Ozana, crnogorska pastirica, čedni je planinski cvijet, koji još nije bio procvao u vrtu sv. Dominika. (o. c. p. 24—25).

Na blaženoj Ozani, iako skromnoj trećoretkinji, otisjeva duh dominikanskog reda: intelektualnost, poznavanje Svetoga Pisma i svetih otaca. Naime, prvi od utemeljitelja redova u Katoličkoj crkvi, Dominik Guzman braći svojoj prvenstveno ističe potrebu studiuma, učenja, posebno proučavanja Svetoga Pisma i teologije. Ordo Praedicatorum (red propovjednika) po samom svom pozivu to zahtijeva.

U blaženoj Ozani Kotorki nalazimo neku podudarnost sa svetom Katarinom Sienskom.

»Njeno porijeklo, siromašnije od onoga Katarininog, nije joj bilo prepreka da se uzdigne visoko, njeno neznanje je punije od onoga sienske djevice; ali obje pod svemoćnom rukom Božjom počinju svoj uspon, vođene od Nebeskog Učitelja. Katarina ne služi u tuđoj kući, ali progonjena od svojih, služi u vlastitoj kući i najzad pobjedonosna može obući, kao Ozana, redovničku odjeću, moleći Isusa, da je nauči ljubiti i patiti. Ovdje započinje podudaran rad Ozane i Katarine.

Podjednaka mržnja sebe iste, jednaka ljubav prema Križu do skrajnosti, jednaka žed požrtvovanja da postane živa žrtva u okrilju Crkve, da obnovi u sebi Muku Spasiteljevu, da se sjedini s Isusom u djelu otkupljenja, koje nastavlja nebeskim ritmom u grešnom čovječanstvu.

Katarina izgledom i pogledom orla, usred najjače oluje, duša-voda, dolazi u najveću vezu sa svojim vremenom, uzima lično živ udio u najtragičnijim događajima i djeluje kao dominikanac dobrog starog vremena, kao sv. Dominik među Albigezima, kao sv. Petar Mučenik među Patarenima, kao kasnije, Savonarola i sv. Pijo V. Ozana, međutim, zatvara onu strašnu dominikansku vatru, koja je sažiše, sahranjuje (kako ona misli) između četiri zida, prividno zaboravlja potrebe Crkve i duša skoro ne vodeći računa o vijeku u kome živi. Ali njena duša dominikanke jača je od

njene poniznosti, od njene žeđe za skrivanjem i u njoj se pojavljuje sjenka Katarine iz Siene, i govori, propovijeda, obraća, tješi, ozdravlja; anđeo je mira među strankama, vatra je koja potiče svete reforme u manastirima i kod svoje sabraće, i ne htijući kao Katarina osnovati jedar. novi red, iako mogaše, osniva samostan u kome nas asketizam i njegova strogost zastrašuju.

U ogromnoj udaljenosti, koja odvaja Katarinu od Ozane, glavne linije su među njima iste, jer obadviije pripadaju jednom istom plemenitom korjenu, u njima kola ista krv. Kao što smo, dakle, našli Katarinu među sveticama i blaženicama dominikanskog reda, tako je nalazimo u blaženoj Ozani. (P. Innocenzo Taurisano, op. cit. str. 196-197).

S blaženom Ozanom je u vezi današnji ekumenizam i misao crkvenog jedinstva, velikog ideala, za koji su se toliko zalagali papa Leon XIII, biskupi Štrosmajer i Uccellini - Tice, a u našim danima Ivan XXIII. To je jedan od ciljeva, iako ne neposrednih, Općeg sabora Vatikanskog II. Isusova želja, da svi budu jedno, lijepo je simbolizovana u istorijskom susretu i zagrljaju pape Pavla VI sa predstavnikom Istočne Crkve, carigradskim patrijarhom Atenagorom i drugim pravoslavnim arhijerejima na mjestu posvećenom Mukom Spasiteljevom, i to poslije 900 godina od podjele Crkava, a 500 godina od pokušaja sjedinjenja na Florentinskom saboru. To je član Francuske akademije Francois Mauriac nazvao »Le miracle de l'Eglise de 1964« (Paris Match n. 770, 11 janvier 1964, Souvenir Paul VI en Terre Sainte). Ta je želja simbolički izražena i u povraćanju glave svetog apostola Andrije metropolitskoj crkvi u Patrasu, gdje je Apostol mučeničkom smrću proslavio Boga. Želja za sjedinjenjem kršćanskih crkava danas je postala općenita i na Istoku i na Zapadu. Upravo zbog toga je blažena Ozana danas savremena više nego ikada ranije. Njen grob u Kotoru, na međi Istoka i Zapada, jedinstvena je tačka, gdje se sastaju kršćanska braća, pripadnici jedne i druge Crkve. I ona se s pravom smatra — uz svetu braću Ćirila i Metodija i sv. Jozafata Kunčevića — zaštitnicom pokreta za jedinstvo kršćana. U trajnoj uspomeni Kotorana ostaće onaj lijepi 13 septembar 1963. kada su se pred

svetim zemaljskim ostacima blažene Ozane, uoči II zasjedanja Općeg sabora Vatikanskog II sastali biskupi: splitsko-makarski, nekoć solinski dr. Frano Franić, biskup Springfielda Illionis (USA) William A. O'Connor i apostolski administrator Kotorske biskupije mons. Gracija Ivanović, da se napoje duhom ekumenizma i u tom smislu održali govore. Ganutljivo je bilo slušati propovjed na čast crnogorske Pastirice, izrečenu — prvi put u Kotoru — na engleskom jeziku od biskupa iz daleke Amerike, koji je tom prilikom rekao Misu za sjedinjenje Crkava. Tada se živo osjetila univerzalnost Katoličke Crkve.

Važna je konstatacija za današnjicu, da je Ozanu Crkva uzdigla na oltaru u feudalno doba, pored hiljada kotorskih olemkinja, među kojima je neosporno bilo pobožnih i karitativnih žena iz 70 patricijskih kuća. Bog ne gleda na plemstvo roda, nego na plemstvo duše. To je najrječitiji dokaz za njenu svetost, a, istodobno i apologija Katoličke Crkve.

Neobično lijepa sjedinila je tjelesnu ljepotu sa ljepotom duše i ukazala ženi, da je prijevarena ljupkost i tašta ljepota; da žena koja se boji Gospoda zaslužuje pohvalu, kako kaže mudrac Svetoga Pisma (31, 10-31). Ona je dokaz, da je kršćanstvo uzdiglo ženu ističući Mariju Djevicu, majku Spasiteljevu i mnogobrojne žene postavljene na čast oltara. Ozana je naročito značajna za naš narod, jer je ona prva i do sada jedina katolička svetica iz naroda Jugoslavije. Ponos je Slovenstva i putokaz. U njenoj duši se odražavaju težnje Istoka i Zapada, da u Križu Hristovom nađu spas. Ona je značajna za čitavo Kršćanstvo, jer Božjim duhom vođena pronalazi zlatnu vezu ljubavi koja treba da spaja kršćanski svijet.

Kao što je blažena Ozana značajna u Katoličkoj Crkvi i u Slovenstvu, tako je ona karakteristična za Kotorsku biskupiju. Naša se biskupija, s pravom, nazivlje majkom svetaca, iako je opsegom i brojem vjernika najmanja u našoj zemji. No, blažena Ozana ima neku prednost među našim domaćim svetiteljima. Sveti franjevci Kotorani: Adam (XIV v.) i dva Marina (XIII i XV v.) razvijali su svoju

apostolsku djelatnost van Boke, po Balkanu, jedan Marin je podnio mučeničku smrt u Tatariji, a drugi čak u Perziji. Bl. Gracija (XV i početak XVI v.) svojim svetim životom i radom zadivio je Padovu i Mletke. Časni sluga Božji Leopold (Bogdan) Mandić svetački je zračio u našim danima u kulturnom centru, Padovi. Časna službenica Božja Ana Marija Marović svojim socijalno-karitativnim radom zadužila je Mletke, gdje je svijetlila i primjerom svog svetog života. (Braću-mučenike Petra, Andriju i Lovrijenca ne unosim među ove, jer nije istorijski utvrđeno kada su živjeli i podnijeli mučeničku smrt. Farlati — Coleti su mišljenja da su oni mučenici iz rimskih vremena. Najvjerojatnije je mišljenje Konstantina Jirečeka, da njihova mučenička smrt pada u vrijeme saracenskih gusarskih pohoda na Jadranu (IX v.). Međutim, blažena Ozana je u Kotoru razvijala svoj apostolski rad i pokorničkim životom uticala na naše sugrađane, i to u jedno sudbonosno doba po Crkvu i naš narod. Tim je ona svojom ličnošću i osebužnošću utkana u prilike Kotora svoga vremena. Ona je dika Kotorske biskupije, ponos Boke Kotorske i Crne Gore. Spada među velike žene Jugoslavije.

Naše udivljenje i poštovanje prema pojavi Ozanine veličine imaće najdostojniji izražaj u nasljedovanju njene apostolske ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Njegujući mi tu ljubav širimo mir u svijetu.

Štujmo svoje narodne svece. Svi su sveci, istina, Božji i naši. Ali su sveci domorotci nikli iz naših društvenih okolnosti. Naše su krvi i jezika. Neki su od njih — kao blažena Ozana — značajni uprav za naše doba. Ozana nije izvršila ulogu Djevice Orlenske, ali nju resi zastava Raspetog Spasitelja, a to je uvijek otvorena knjiga i za naš narod i za čovječanstvo. Ugledajmo se u druge narode, kako se ponose svojim svecima, npr. Francuzi, Talijani i Poljaci. Svaka beatifikacija, kvaka kanonizacija njihovih sunarodnjaka njihova je narodna slava. Zašto i mi u blaženoj Ozani i drugim narodnim svecima ne bi gledali svoje osobite zaštitnike pred Bogom?

Uostalom, svetitelji su primjer ljudima kako da stignu Bogu, vječnom i krajnjem cilju života. U tom pogledu su nam naši sveci bliži i neposredniji uzori kršćanskih kreposti, služeći Bogu samoodricanjem, molitvom i radom u svom narodu.

Stoga je i blažena Ozana najbolji putokaz nama da podesimo zemaljski život i razvijamo osjećaj ljubavi i smisao žrtve kao preduslov vječnog spasa.

BLAŽENA OZANA U KNJIŽEVNOSTI

Koliko je osebudna pojava blažene Ozane ukazuju hagiografije na našem i stranim jezicima, iz kojih donosim ovdje nekoliko izvoda. Toliko nije napisano o ma kojoj Jugoslovenki.

Prvi poznati životopis Blaženice anonimnog savremenika Kotoranina pisan je talijanskim jezikom. Preveo ga je na latinski u prvoj polovini XVIII v. dubrovački dominikanac Serafin Cerva (Crijević), o čemu će docnije biti riječi.

Dr. Ivan Bolica, kotorski plemić po zanimanju i lekar, savremenik blažene Ozane, napisao je njen životopis pod naslovom »Vita della Beata Osanna da Cattaro.«

Iz pera Bazilija Gradića, njenog savremenika, Dubrovčanina, benediktinca na Mljetu, zatim na Monte Cassino, biskupa u Stonu, poznatog teologa, pisca i osobitog poznavaoца grčkog jezika (umro 1595), imamo prvi literarni prikaz života Blaženice. Pavle Popović, profesor Beogradskog univerziteta, poznati književni historičar-esteta, govori o tome u djelu »Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, Beograd, 1925. knjiga V, str. 279-280:« Vasilije Gradić u svom u mnogom pogledu interesantnom »Libarcu od djevstva«, 1567 (predgovor 1566.), ima u poglavlju 33-em ovo: »Lanjskoga je aprila u Kotoru vele sveto s ovoga svijeta priminula i u nebesku državu vele slavno prišla blažena djevica na ime Ozana. Koja, budući prvo bila vlahinja pastirica, k Bogu se vele žudno i goruće obrati. I budući još vele mlada djevojčica na njegovu se službu

prikaza, zatvorivši se u jednu vele tijesknu ćelicu, u kojoj peset godišť do najpokonjega dne, u postieh i pokorah neizbrojnieh i vele oštarih nasledova: trpeći i pateći velike dosade i napasti od hudob, ke joj se ne inako negli svetomu Antunu aliti svetomu Ilarionu u razlicieh prilikah prikaživahu, na pet skalih drvenieh, na spomenu pet rana Isukrstovieh, počivaše, imajući pod sobom samo pò bijelja, a drugom se polovicom pokrivaše. Pod glavom drvenu uzglavnicu razdrtinom suknenom pokrivenu, držaše. Čilicio vele oštro vazda malo manje na sebi imaše. Pasom gvozdenim na голу pripasana, takoj tielo svoje pedepsaše da mnokrat sva ćelica krvava ostajaše . . . » Gradić dalje opisuje njen prestrogi post, naročito u vreme »adventa i korizmek; njen »veći duh u goveranju i veću jakost u poslovanju« u dane pričešća, njene stalne i vrlo skrušene molitve svakad o ponoći; njene »božanstvene krepости« i ipak skromnost toliku da se »većom grešnicom od svieta cijenjaše.« Ona »vazda na koljenieh klečeći jestoisku uzimaše.« »Oviem i mnoziem ovaciem svetiem djelima, kako se bolje može u nje životu vidieti, svoie dievstvo . . . cielo sačuva.« Još »manastir o dievic zatvorenieh i zazidanieh učini.« Zato je Bog »mnoziem . . . darim nadari i uresi, i još ovdje proslavi.« Dovle navod Pavla Popovića.

Ovu je knjigu Gradić preveo, kasnije, na talijanski i objavio štampom u Rimu 1584. Prevedena je i na poljski jezik. Obadvije knjige nalaze se u Biblioteci Male Braće u Dubrovniku. Signatura gornje je 30. I. 30. signatura druge (talijanskog prevoda) je 33. II. 4. Za ovo obavještenje dugujem zahvalnost mp. o. Vinku Malaj-u, franjevcu u Dubrovniku.

Prvi inostrani književnik pisac života blažene Ozane, Florentinac je P. Serafino Razzi (1531-1613), reda sv. Dominika, čuveni teolog, autor mnogih naučnih djela iz filozofije i teologije. Za nas je zaslužan i zbog toga, što je napisao istoriju Dubrovnika pod naslovom »La storia di Raugia« (Lucca 1595) i u njoj objavio opis Kotora, koji je u latinskim heksametrima ispjevao Ivan Bona de Boliris, Kotoranin, pod napisom »Descriptio Ascrivensis urbis per

D. Joannem Bonam de Boliris Nobilem Catharenssem ad Heliam Zagurium concivem suum«, gdje Bona pjeva Vergilijevom elegancijom o jedinstvenim ljepotama Kotora i Boke kao najljepšeg zaliva na svijetu.

Razzi je propovijedao korizmu u Kotoru 1589., 24 godine poslije Ozanine smrti. Tom prilikom je čuo o njoj mnogo govoriti, pa se oduševio i napisao njen životopis, koji se odlikuje pompeznim renesansnim stilom. Naslov je djela »Vita della reverenda serva di Dio, la Madre Suor Osanna da Cattaro«, Firenze 1595. Djelo ima književnu vrijednost u talijanskoj literaturi onoga vremena.

Vicko Bolica (Kokolić), kotorski plemić, prvi pjeva o Blaženici u osmercu pod naslovom »Život blažene Ozane složen po gospodinu Vićencu Bolici vlastelinu kotorskom prikazan mnogo poštovanoj gospodi Suor Katarini Bučića, priuri manastira svetoga Pavla reda svetoga Dominika. Gospodi Suor Katarini Bučića, svojoj bratučedi, Vicko Kokolić prikazuje i posvećuje.« Pjesnik je izučio prava u Padovi. Godine 1655. bio je imenovan gradskim sucem u Kotoru. Svoj grad je zastupao kao poslanik u Mletačkom senatu.

Pjesmu je objavio dr. Petar Kolendić, univerzitetski profesor, istoričar književnosti, u »Glasniku Skopskog naučnog društva«, I, 2, Skoplje 1926. str. 343-350. Naslov je njegovog rada »Boličin život Blažene Ozane.« U uvodu »daje podatke o piscu, o svetici, o literaturi o njoj, — sve po arhivu, po starim knjigama, po onom što je lično vidio u mestu (Kotoru), gdje je svetica živjela«, kaže Pavle Popović (o. c.). Kolendić veli, da je zanimljiva i simpatična pojava kako je jedno siromašno i neuko djevojčce iz crnogorskog krša uspjelo da se popne na oltar i to baš u Primorju, u kraju visoke kulture, pa da izazove brojne panegirike sebi u počast. Prve dvije Boličine strofe glase:

»Hvala t'budi, dobri Bože,
pokli iskra tve ljubavi,
ku u Ozanu slavnu stavi,
učiniti toli može,

Da nevješta Vlahinjica
i djetece nedozrelo,
koe se u tursko rodi selo,
tva se učini nasljednica!»

Bolica je pjesmu ispjevao u prvoj polovini XVII v. prema talijanskoj biografiji Serafina Razzia. Pjesma ima 188 stihova.

Miroslav Pantelić u predgovoru knjige »Iz staroga Dubrovnika« od Petra Kolendića — izdanje Srpske književne zadruge, Beograd 1964. kaže: »Na isti način Kolendiću polazi za rukom da utvrdi izvore, delimične ili potpune.....za jedan neveliki spev o blaženoj Ozani, Kotoranina Vicka Bolice (Boličin »Život blažene Ozane)«.

Dominik Ceci, dominikanac, Kotoranin (umro 1709), provincijal dalmatinske dominikanske provincije »S. Theologiae magister celeberrimus«, poznati govornik, ispjevao je našim jezikom sedamdesetih godina XVII v. pjesmu u osmercu o čudesima blažene Ozane. Prema mišljenju o. Antonina Zaninovića, ova se pjesma u Kotoru pjevala i pri pjevanju u svakoj strofi ponavljala su se dva posljednja stiha.

Radi primjera iznosim četiri strofe:

»O, kolici gori u raju
Uživaju, i još š njima
Naša Reda meu ostale
Suor Ozana Kotorkinja

A velika koliko je
Naša Joše, tko će znati
Ka čudesa ona učini
Potrebno je sad slušati

— — — — —

Sada Joše u kraljestvu
Slavi Boga i Mariju,
Ku je i na sv'jet sved hvalila

U svetomu Rozariju

Proslavimo i mi Jošu
Svi zajedno i prosimo,
Da moli se i izmoli,
Da se i mi sahranimo.«

Pjesma sadrži 60 strofa. Samo je hulturno-istorijske vrijednosti. Dokazuje, da se u Kotoru, u jeku mletačke vladavine, pjevalo našim jezikom i da se stvarala narodna književnost. Važan je dokumenat da je u ovom kraju bilo u narodu uvijek živo štovanje blažene Ozane. (Objavio o. Antonin Zaninović u »Hrvatskoj prosvjeti«, god. XVII, 1930, Zagreb, br. 6, str. 148-151).

Jeronim Kavanjin (1641 — 1714), Splitsanin, pravnik, napisao je dugačak ep o evandeoskom bogatom Epulonu i ubogom Lazaru, poznat pod imenom »Bogatstvo i uboštvo«. U 30 pjevanja sa 32.658 stihova dao je najopsežnije djelo u stihovima u staroj našoj književnosti. Tu obuhvata Sveto Pismo, kršćansku moralku, istoriju Južnih Slovena i hroniku dalmatinskih gradova pominjući znamenite ljude prošlih vjekova i svoga vremena i svece, koji su bili Sloveni, ili su živjeli na zemljištu, gdje danas stanuju Sloveni. Svojom tematikom djelo ima samo kulturno-istorijsku vrijednost. Kotorskoj Blaženici posvećuje u XV pjevanju strofe 131-134:

»Blažena je i Jožana,
dominiška koludrica
blagoshranje Kotorana,
er njihova kotarnica (zemljakinja)
sveta Pavla u skrovišće
leži grajsko utočišće.«

Zatim se obraća Kotoru i veli:

»Nu, Kotore, ki na kraju
negde naše kraljevine
miran sjediš u potaju,
meu visoke dvi planine,

dno risanske metnut luke,
ko u dragi sâd jabuke.

— — — — —
— — — — —

U tebi bo sveta Osana,
cvit čistoće, uzgoji se,
plod triju braće Kotorana,
Zagurović kijeh smlatiše,
blažen Adam, Maren, Gracija,
kih ispusti van Dalmacija.

Ali i prem da ti nimaš
neg Osanu od tvojih
jošter dare Božje primaš
po kreposti od tujizih,
stat u tebi ki obraše,
da te od zla svega maše.«

Ovo Kavanjinovo djelo štampano je u Zagrebu 1861. troškom biskupa Štrosmajera uz pjesnikov životopis Ivana Kukuljevića - Sakcinskog. Drugo kritično izdanje priredio je prof. Josip Aranza u nakladi JAZU (Stari pisci, knjiga 22, Zagreb 1913).

Splitski dominikanac Vicko Dudan, čovjek u-man, erudit, teolog i pjesnik (umro 1703) u zbirci svojih himni za sve kršćanske blagdane na našem jeziku, gdje je opjevao i Muku Hristovu, veliča Blaženicu:

»I pokle ću to djevica,
što joj reče majka mila,
od tad b'jela svoja lica
gorkim suzom ona 'e oblila.

Jer željaše znat onoga
svojim okom al viditi
krstianskoga pravog Boga
ki sv'jet htije otkupiti.«

Andrija Zmajević, slavni narodni mecena (1626-1694) arcibiskup barski i primas srpski i Andrija Balović, Peraštanin (oko 1750) u kratko su opisali život blažene Ozane.

Dr Bernardo Pezzi govori o blaženoj Ozani u rukopisu pod naslovom: »Libro delle Memorie di Cattaro.«

Serafin Crijević (1686-1759), Dubrovčanin, dominikanac, glasoviti pisac istorije Dubrovačke crkve (Sacra Metropolis Ragusina) i zbirke pod naslovom »Bibliotheca Ragusina« (435 biografskih portreta ljudi, koji su, živeći u Dubrovniku, gajili hnjigu bilo kojeg sadržaja) preveo je na latinski životopis blažene Ozane, pisan talijanskim jezikom od anonimnog savremenika Blaženice, za koga kaže Crijević, »ne mnogo vješta talijenskom jeziku.« Rukopis se nalazi u biblioteci dominikanskog samostana u Dubrovniku. Naslovna stranica je iluminirana rukom prevodioca. O tome piše Pavle Popović: »Saro Crijević ima jedno delo o Osani: — De rebus gestis Beatae Osannae a Cattaro, virginis ordinis praedicatorum, commentarius ignoti authoris, ex vulgari Itala in linguam latinam translatus et notis illustratus a fratre Seraphino Maria Cerva, Ragusino, ordinis praedicatorum, anno Domini MDCCXXXVI. Po beleškama koje imam o ovom Crijevića delu, ono je kratko, na 34 strane; ima uz to predgovor, zatim index authorum qui res gestas B. Osannae Cathar: litteris mandarunt, dalje sliku svetice, sadržaj (summarium) dela, jednu interpretis protestatio (C. izjavljuje da tekst dela i primedbe odgovaraju propisima Urbana VIII od 1625 i 1631 o pisanju života svetih), i najzad primedbe uz delo (Notae in vitam Beatae Osannae), kojih ima 314. U predgovoru kaže, kad je našao ovaj životopis od nepoznata pisca, da ga je odmah poredio cum illis qui typis iam excusi et praersertim fratribus Seraphino Ractio, Herculano ac Domino Marchesio in ephemeride Dominicana authoribus publicae luci donati sunt. I odmah nastavlja dajući razlog zašto ga je preveo: Cumque caeteris deprehendissem longe uberiozem, operae pretium facturum.... putavi si illum veluti e tenebris erutum in publicam lucem profferrem, etc. Jezik dela je kaže on, barbara authoris locutio;

to je jezik qua valgius in iis regionibus (Kotor) italice loqu-
itur barbare scilicet. Pisac je Kotoranin, kaže: Equidem
Dalmata est author noster, Catharensis civis, levissime
italicis litteris tinctus. Crijević ga je prevodio verno, ver-
bum pro verbo; ništa nije oduzimao ni dodavao (ne quidem
verbum . . . ademi aut addidi). Podelio ga je na paragrafe
i dopunio napomenama.

Po ovome što smo iz ova dva pisca (Gradića i Cerve)
naveli, vidi se da je život Ozane bio napisan još odmah
posle njene smrti (v. u Gradića: »kako se bolje može u
nje život vidjeti«) i da je sem onih koje Kolendić navodi
bilo još njenih životopisa«. P. P. Prilozi i t. d., Antonin
Zaninović, JAZU, Starine XXVIII, str. 16.

(Ovo su mi ukazali: mp. o. Bernard Dedić, prior do-
minikanskog samostana u Dubrovniku, o. Antonin Zani-
nović i prof. Risto Dragičević, direktor Narodnog muzeja—
Cetinje, a dr. Niko S. Martinović, direktor Centralne na-
rodne biblioteke Cetinje, dostavio mi je prepis iz »Prilog«
Pavla Popovića, na čemu im ostajem zahvalan).

U ovom rukopisu nalaze se dva interesantna crteža,
izrađena Crijevićevom rukom, koji se ovdje prvi put ob-
javljaju. Jedan prikazuje blaženu Ozanu u ekstazi, a drugi
Blaženicu okruženu miševima (alegorija napastovanja).
U drugom velikom djelu Crijevića, među bakrorezima sve-
tih, blaženih i časnih sluga Božjih dominikanskog reda, na
strani 40. nalaze se dva crteža, od kojih jedan prikazuje
blaženu Ozanu dok se klanja Raspetom Spasitelju, Djeteš-
cu Isusu, a drugi kada stoji na vratima isposnice i blagos-
livlje križem u ruci. Pod crtežima čita se natpis: Beata
Osanna Catharensis (»Viginti supra centum sanctorum
beatorum ac venerabilium fratrum O. P. chronologico or-
dine digestae imagines«).

U VI sv. str. 491-93 Farlati — Coletievog
»Illyricum Sacrum«, Venitiis 1800, opširno se govori o
blaženoj Ozani kao značajnoj Božjoj ugodnici.

Flaminius Cornelius (Corner), 1693—1778,
mletački senator, piše o njoj u svom djelu »Catharus Dal-
matiae civitas«, Patavii, 1759. str. 37.

Bolandisti, ogranak Družbe Isusove, osnovan
1630. od isusovca Jean Bollandi (1596—1665) za kritičko
obrađivanje života svetaca, također govore o našoj Blaže-
nici u svojim »Acta sanctorum quotquot toto orbe colun-
tur.«

Francesco Maria Appendini (1768—1837),
član Pijarističkog reda, pedagog i naučnik, Talijan iz Pi-
jemonta, koji je dugo živio u Dubrovniku kao upravitelj
gimnazije, umro u Zadru, govori o kotorskoj svetici u svo-
joj knjizi »Memorie spettanti ad alcuni uomini illustri
di Cattaro«, Ragusa 1811.

Vuk Stefanović Karadžić u knjizi »Srpske
narodne poslovice« — Biograd, Srpska kraljevska državna
štamparija 1900. str. 216 br. 3423, navodeći jednu poslovicu
u objašnjenju iste kaže: »Pripovjeda se — u Kotoru — da
je odgovorila nekakva kaluderica svetoj Jozani kad ju je
ona zamolila da je nauči kako će se Bogu moliti. Kalude-
rica je mislila: »kakva si — prosta — došla takva ćeš i
otići«; sveta Jozana pak misleći u prostoti svojoj da joj
se na molbu njezinu upravo odgovara, govoreći tako molila
se Bogu i njemu, koji ne gleda na riječi, nego na misli
i na djela, bude ta molitva ugodna, i ona se posveti.«

Dr. Pasko Guerini (1821—1911), nadžupnik-opat
u Perastu, kasnije nadbiskup skadarski i metropolit alban-
ski, u svom traktatu pod naslovom »Succinta relazione
geografica, storico-politica ed ecclesiastica delle Bocche
di Cattaro e del suo territorio« (rukopis oko 1870), str. 55-
56 piše o Blaženici: »verGINE insigne ed ammirabile . . .«

Hrvatski istoričar Vjekoslav Klaić u svom
djelu »Opis zemalja u kojih obitavaju Hrvati« (izdanje
Književnog društva sv. Jeronima, knjiga II, str. 250, Zag-
reb 1881.) govoreći o Kotoru pominje blaženu Ozanu i, što
je važno, prvi navodi Relezu kao rodno mjesto Blaženice,
dok su svi dotadanji pisci smatrali da je njeno mjesto ro-
đenja naselje Komani (Katunska nahija).

Josip Djelčić (Gelcich) govori o Božjoj ugodnici
u »Memorie storiche sulle Bocche di Cattaro«, 1879.

Bonaventura da Maser O. F. M. napisao je kratak životopis Blaženice pod naslovom »Il giglio del Montenegro, ossia la Beata Osanna da Cattaro, Monza 1882.

Andeo Miškov, O. P. u želji da našu sveticu učini poznatom i van granica domovine, objavio je oko 1880. život blažene Ozane talijanskim jezikom, kao prevod sa latinskog, u dominikanskom glasilu »Rosario-memorie Domenicane.« Ovaj je neumorni širitelj štovanja Blaženice 1900. štampao njen život u glasniku »Gospina Krunica«.

Kanonik Ivo Matković, prvi je u XIX v. napisao životopis blažene Ozane našim jezikom pod naslovom »Život blažene Hosanne Kotorkinje«, Zagreb, 1888. Potom je priredio za štampu drugo izdanje, u kome piše njeno ime »Ozana« (rukopis u Nadžupsko-opatskom arhivu u Perastu).

Njemački pisac Reinhard E. Pettermann piše o Blaženici u knjizi »Führer dursh Dalmatien«, Wien, 1899. str. 555-556: »Srpsko pravoslavni (građani), koji su prije pola vijeka osnovali jednu vrstu nove »Mornarice« (Srpska narodna garda), koja nastupa na Trojčindan, svojevremeno su štovali, kao pandan svetome mladiću Tripunu, Ozanu, koja je umrla 27. aprila 1565. i kasnije bila proglašena blaženom. To je djevojka iz Crne Gore, sahranjena u crkvi sv. Pavla i docnije prenesena u zbornu crkvu sv. Marije na Rijeci (Škurda), kuda su išli na hodočašće na njen spomendan (25. januara) osobito mnogi Crnogorci.« Dalje kaže u bilješci: »U blizini njene nekadanje čelije nalazi se ženski dominikanski samostan, koji od 1807. služi za vojne svrhe.«

Anton Milošević, prepozit Kaptola sv. Tripuna u Kotoru, biskupski generalni vikar, zaslužni domaći istoričar, piše o blaženoj Ozani u »Schemitismus seu Status prosonalis et localis Doecesis Catharensis pro anno Domini MCMVII«, Ragusii 1907, str. 43-44.

Mitar Vukčević, crnogorski književnik, pisao je prije 64 godine o blaženoj Ozani u književnom časopisu »Luča« pod naslovom »Vladika Mardarije Kornećanin.«

Boško Dumović objavio je u listu »Crna Gora« (br. 1. 5. I. 1929) opširan feljton pod naslovom »Blažena Jovana (Ozana) Kotorka — crtice iz narodnog predanja« važan sa folklornog gledišta.

Innocenzo Taurisano O. P. objavio je u Rimu 1929. (Società Anonima Poligrafica Italiana) životopis Blaženice pod napisom »Beata Osanna da Cattaro.« Djelo je hagiografsko-znanstvenog karaktera, kojim pisac u prvom dijelu zahvata epohu renesanse u vezi dominikanskog reda. To je do sada najopširnija publikacija o blaženoj Ozani. Rad je dokumentovan naučnim aparatom (podacima iz arhiva vrhovnog starješinstva reda u Rimu, do tada neobjavljenim). Knjiga je urešena crtežima talijanskog grafičara Guida Greganti-a.

Niko Luković, je 1928. napisao »Život Blažene Ozane Kotorke« (Tisak jugoslovenske štampe D. D. Zagreb).

Glasnik »Gospina Krunica« čitav broj 7 jula 1930. posvećuje blaženoj Ozani.

Ante Šimčik, bibliotekar JAZU, štampao je članak »Blažena Ozana u književnosti« u »Almanahu Gospe Lurdske« (1931. Zagreb).

Holandski dominikanac P. Marcus Antonius Van den Oudrin — doktor Svetoga Pisma, profesor na »Angelicumu« u Rimu, pa na univerzitetu u Fribourgu u Švajcarskoj, napisao je na holandskom jeziku život naše Blaženice pod naslovom »De Witte Heilige Van Tsrna Gora« u časopisu »De Rozenkrans-Von-Het-St. Dominicus-College« br. 2, 4, 6, 8, 11, 12 Te Numegen 1933. Rad je ilustriran fotografskim snimkama iz Crne Gore i Kotora, među kojima se nalazi i slika Petra II Petrovića Njegoša.

Ranka Andrić napisala je poetskim stilom i objavila u Subotici 1946. kratak životopis Blaženice sa vjenčićem molitava pod naslovom: Božja Pastirica.

U »Buchberger, Lexikon für Theologie und Kirche« nalazi se članak o blaženoj Ozani sa literaturom o njoj, koji je napisao I. Vitezić, profesor slavistike na Bečkom univerzitetu (Band 7, 2, 1962, Spalte 1325).

(Za ovaj podatak dugujem zahvalnost Dr St. Hafner-u, profesoru slavistike na univerzitetu u Gracu i profesoru dr Strahinji K. Kostiću (Novi Sad), koji me s njim pove-
zao).

O blaženoj Ozani su pisali posebno ili usputno i slije-
deći domaći i inostrani autori. Eusebije Kaboga, benedik-
tanac, Dubrovčanin, preveo je na latinski jezik neki živo-
topis na našem jeziku od nepoznatog pisca iz kraja XVI v.
— Giovanni Michele Pio (Plodius) O. P. »Della vite degli
uomini illustri di San Domenico«, knjiga IV, br. 62 »Beata
suor Osanna da Cattaro, Bologna 1620. — Jean de Sainte
Marie O. P. »Les vies et actions memorables des Saintes
etc. 1636. — Domenico Marchese O. P. »Sacro Diario Do-
menicano« Napoli 1670, sv. II, str. 280-285. — Steill Frie-
drich O. P. »Ephemerides Dominicanae Sacrae, das ist
Heiligkeit und Tugendvoller Geruch der aus allen Enden
der Welt zusammengetragenen Ehren-Blumen des Himl-
ischfruchtbaren Lust-Gartens Prediger Ordens«, Dillingen
1691. — Dominik de Here »Het heyligh Jaer vande Predick
— Heeren Orden etc«, 1691. — G. A. Baci O. P. »Vite
d'alcune Sante, Beate e Venerabili serve di Dio etc. Firenze
1707. — L'annee Dominicaine, Paris 1689. — Manuel de
Lima O. P. »Agiologio Dominico, los vidas dos Santos, be-
atos etc.« Lisboa 1753. — Vincencije Marija Babić u hro-
nici o samostanu i crkvi sv. Nikole u Kotoru (1716) govori
i o blaženoj Ozani. — Les Petits Bollandistes, vies des
saintes etc. Paris 1878. — Ghighiozza Raimond O. P. »Co-
rona gloriosa del gran patriarca Sto Domingo, Conception
1885. — Memorie Domenicane, 1887. — Jean de Rechae
»Annè Dominicaine«, tome IV, 1889. — Les annales Do-
minicaines, 1905. — Koncizno opisuju život blažene Ozane:
Gerolamo Ercolani, — Francesco Marchese, — Ivo Lopez
— Silvano Razzi (brat Serafina Razzi-a, kamaldolez, poz-
nati talijanski pisac XVI v.), — Cerva Serafin O. P. »Mo-
numenta Congregationis Sancti Dominici de Ragusio, Or-
dinis Fratrum Praedicatorum, Ragusii 1728.« — Andrea
Rovetta O. P. »Anima Alanei operis etc. Napoli 1665. —
Niko Luković »Vjenčić molitava na čast blažene Ozane«.
Kotor 1930.

Povodom proslave potvrde štovanja blažene Ozane
1930. razni pjesnici iz Boke i Dalmacije ispjevali su neko-
liko prigodnih pjesama. Najbolja je himna »Blaženoj Oza-
ni«, koju je ispjevao književnik, pjesnik i naučnik dr.
Velimir Deželić. Prihvaćena od strane crkvene vlasti
kao liturgijska, stalno se pjeva u Kotorskoj biskupiji i po
jugoslovenskim katoličkim crkvama istim napjevom kao
i himna sv. Tripuna (vidi »Prilozi«).

Antun Rossi, domaći pisac, historičar i narodni
prosvjetitelj, ispjevao je desetercem »Život bl. Ozane Ko-
torke, rodom Crnogorke«, Zagreb 1930. Spjev ima blizu
1000 stihova, prožetih rodoljubivim duhom. Rossi je mnogo
želio da vidi »još samo trijumf male crnogorske pastirice.«
Želja mu se nije ispunila, jer se preselio u vječnost mjesec
dana prije proslave. Bio je vrlo darovit. Po njegovom je
nacrtu Pavao Bilinić (Split) izradio mramorni oltar nove
Gospine crkve u Škaljarima.

Petar Kuničić, pjesnik, historičar, omladinski pi-
sac, ispjevao je na čast Blaženice pjesmu »u ime mladeži.«

Vid Vuletić — Vukasović, književnik, arhe-
olog i etnolog, ispjevao je također himnu na čast naše
svetice.

Isto je tako i Valtazar Vijolić objavio himnu
na čast Blaženice (Hrvatska Straža, 1. VII 1930). Pjesnik
Jeronim Korner, Hercegovljanin, napisao je pjes-
mu »Rastanak bl. Ozane od majke i zavičaja«. (Almanah
Gospine Lurdske 1931).

Dionisio de Sarno di S. Giorgio izdao je
životopis blažene Ozane u desetercu na talijanskom jeziku
(1929).

Dr. Hermenegildo Pelegrinetti preveo je
klasičnim talijanskim jezikom Deželićevu himnu.

Zagrebački kanonik, pjesnik F. Rožić ispjevao je
pjesan blaženoj Ozani koja je bila recitirana prilikom pos-
tavljanja temeljnog kamena buduće crkve Hrista Kralja
na Trnju (Zagreb).

Sveta Kongregacija obreda objavila je u Rimu 1927. god. na 460 štampanih strana velikog formata (30x20 cm.) dokumente o vjekovnom štovanju blažene Ozane, koji su služili kao dokazni materijal u Procesu za postizanje potvrde javnog i crkvenog štovanja Blaženice od strane Svete Stolice. Naslov je knjige: »Sacra Rituum Congregatione Emo ac Revmo Domino card. Andrea Frühwirt ponente — relatore Catharensis seu Ordinis praedicatorum Confirmationis cultus ab immemorabili tempore praestiti servac Dei Hosannae de Catharo etc.

Prilikom proslave napisali su lijepe i učene članke: prof. Pavao Butorac (»Proslava bl. Hozane« »Obnova Koledate«); o. Antonin Zaninović (»Prenos mrtvih ostataka Bl. Hozane«, »Prvo nebesko viđenje bl. Ozane Kotorke«); dr. Josip Jedlowski (»Hozanino ime u Kotoru«); Stjepan Vukašinović (»Dvije zublje u Boki Kotorскоj«), Frane Cota (»Novo djelo kipara Augustinčića«); Tomo Oraovac (»Misli prigodom Hozanine beatifikacije«); Niko Luković (»Bazilije Gradić o blaženoj Ozani«). Svi su ovi članci objavljeni u svečanom broju »Hrvatska Straža« 1. VII 1930.

Beogradska »Politika« je donijela dva zapažena članka, jedan Đorđa Nikolića, publiciste, pod naslovom »Prva katolička svetiteljka — Jugoslovenka (25. VI 1930), a drugi Boška Dumovića pod napisom »Crnogorka — katolička svetiteljka. Ko je bila Blažena Ozana« (9. VII 1930).

Na predlog prof. Pavla Butorca, sada dubrovačkog biskupa, »Hrvatska straža« je otvorila anketu, da li treba pisati »Hozana« ili »Ozana«. Većina se izjasnila za »Ozana«. Naučno obrazloženje za pisanje »Ozana« dao je o. Antonin Zaninović, dominikanac pod naslovom »Ne Hozana nego Ozana« (»Hrvatska Straža« od 13. i 14. X 1930.) Njegova argumentacija, uglavnom, je slijedeća. Blaženica se zvala »Ozana«, a ne »Hozana«. Najstariji spomenik što se do danas sačuvao o Božjoj ugodnici, jest dopust vrhovnog stariješine (general) dominikanskog reda u Rimu od 1. maja godine 1548. kojim joj dozvoljava da smije nositi bijeli

maplećak, kako ga nose sestre drugog dominikanskog reda. Taj važni dokumenat — kako je već navedeno — počinje riječima: »Sorori Osanne de Cataro.... Zatim Zaninović citira drugi spomenik po vremenu što ga imamo o blaženoj Ozani, a to je već navedeni njen kratki životopis Bazilija Gradića, gdje se ona nazivlje Osanna. Dalje: svoje ime Božja ugodnica nije uzela od liturgijske latinske riječi »hosanna«, nego iz poštovanja prema dominikanskoj redovnici bl. Ozani iz Mantove. Kao što se ova talijanska blaženica nije zvala »Hozanna« nego »Ozana« (u Brevijaru joj je ime zabilježeno »Osanna«), sasma je razumljivo da se i naša Blaženica zvala Osanna, a ne Hosana. Pa i liturgijska riječ »hosanna« u transkripciji staroslovenskog misala latinicom zabilježena je »Ozana«. Naziv »Hozana« dolazi u rukopisima vrlo kasno, tek u drugoj polovini XVIII v., ali i u to doba dolazi pođekad napisano »Ozana« (Cerva). Glas »h«, istina mi imamo u književnom jeziku, ali spoj glasova »hoz«, »hoza« u književnom jeziku nije običan. Ni u Vukovom, ni u Broz-Ivekovićevom rječniku nema niti jedne riječi, koja bi tim glasovima počinjala. Akademijin rječnik ima samo dvije riječi, koje počinju sa »hoz«, a to su »Hozanovići« i »Hozici«, imena dvaju sela u Bosni, koja su, očito, stranog porijekla. Stoga je naziv »Ozana« s jezičnog gledišta potpuno ispravan. Riječ je tuda, koja je ušla u naš jezik kao što su ušle tolike druge i kao što uopće ulaze riječi u jezike drugih naroda. Ta je riječ kod Talijana postala osobno ime, i kao takvo, kao osobno ime, ušla je u srpskohrvatski jezik, kao i mnogobrojne druge.

Kao poteškoću protiv naziva »Ozana«, a u odbranu »Hozana« mogao bi netko navesti činjenicu, da je u odluci Kongregacije obreda, kojom se odobrava štovanje Blaženice, njeno ime zabilježeno »Hosanna«, a ne »Osanna«. Na to treba odgovoriti, da sv. Kongregacija nije rješavala pitanje kako se izgovaralo i kako treba izgovarati ime Blaženice, nego da li postoji neprekidno njeno štovanje od dana smrti do danas. A i to vjekovno štovanje, kao što smo vidjeli, postoji prema blaženoj »Ozani«, a ne »Hozani«. Npr. na zaklopcu od pozlaćenog bakra najstarijeg groba

Blaženice pod svetom trpezom oltara Obračanja sv. Pavla u zornoj crkvi sv. Marije u Kotoru stoji još i danas natpis: »Sacris exvviis divae Osannae hic conditis.«

U spisima crkvene parnice, držane u Kotoru (1905) i u presudi, izdatoj u Kotoru o štovanju Blaženice, njeno ime je zabilježeno »Osanna«. Što je u dekretu sv. Kongregacije napisano drugčije, dale su povoda molbe, koje su na poticaj blagopok. o. Miškova razne crkvene ličnosti i udruženja iz naših krajeva upravljale Kongregaciji obreda, da odobri štovanje. O. Miškov je pisao ime Blaženice sa »H« ne znajući za one najstarije, tek u zadnje vrijeme nađene spomenike i misleći, neosnovano, da je ime bez toga slova talijanizam.

Autoriteti lingvističke nauke, kao dr. Aleksandar Belić i dr. Petar Skok, (u pismima meni) te istoričari književnosti kao prof. Pavle Popović i prof. dr. Petar Kolenđić pišu »Ozana«.

Na kraju, prema Vukovom načelu: piši kako govoriš, mjerodavan je govor naroda u Boki, koji Blaženicu nazivlje »blažena Ozana«, a i žene kod nas koje nose to ime, zovu se »Ozana«.

BLAŽENA OZANA U LIKOVNIM UMJETNOSTIMA I MUZICI

Vanredna pojava blažene Ozane i njena djelatnost nadahnule su i umjetnike. U bivšem samostanu sv. Pavla u Kotoru bilo je pet slika na platnu sa prizorima iz života Blaženice. Danas ne postoje.

U sakristiji katedrale sv. Tripuna jedna slika je predstavljala blaženu Ozanu kako se klanja Djetešcu Isusu. Pod slikom se čitao natpis: »Beata Osanna, virgo de Cattaro. E. V. Marcus et fieri fecit A. D. . .« I ova je nestala.

U bivšoj crkvi sv. Nikole u Kotoru, u kapeli Gospe od Rozarija, nalazile su se dvije slike, od kojih je jedna predstavljala građansku bunu u Kotoru, a druga poplavu u našem gradu. Na obim slikama bila je prikazana blažena Ozana kako kleči i Bogu se moli za građane. I ove su slike, po svoj prilici, uništene u požaru 1896.

Najstarija poznata slika Blaženice je bakrorez iz g. 1606. Božja ugodnica je prikazana u odijelu dominikanskog III reda, ima aureolu oko glave, desnom rukom drži Raspeće, a lijevu je položila na prsa. Straga se vide ljestve i bič. Pri dnu slike je natpis: »B. Osanna da Cattaro« i štampana kratka bilješka o njenom životu. Taj sam bakrorez gledao kod pok. Iva Stjepčevića. Mislim, da je prema njemu u XVIII v. izrađena uljana slika na platnu (48x39 cm.) koja se čuva u Relikvijaru katedrale sv. Tripuna (otisnuta na prvoj strani ove knjige). Jedna slika Blaženice na platnu nalazila se u sakristiji bivše crkve sv. Dominika u Zadru iz g. 1658. Slikā naše svetice ima i po dominikanskim

crkvama u Italiji. Kotorski zlatar-samouk Bogdan Kaluderović iz Čeklića, posljednji predstavnik znamenite kotorske zlatarske škole (umro 1944) izradio je 1907. srebrni posrebrnjeni reljef blažene Ozane na dragocjenoj oltarskoj pilastru u crkvi sv. Tripuna u Kotoru.

Zalaganjem i troškom dra. Josipa Jedlowskog majstora-vajar, akademik, Antun Augustinčić izradio je 1930. sarkofag od posrebrnjene bronce, u kome danas posrebrnjava tijelo Blaženice. Ovaj rad se vrlo lijepo uklapa u romansku građevinu zborne crkve sv. Marije. Umjetnik je u ovom djelu dao svoj lični karakter.

Sastoji se od pet bareljefa, od kojih su tri u obliku triptihona na pročelju sarkofaga. Ostala dva nalaze se na bokovima. Reljefi na pročelju prikazuju Raspetog Spasitelja, koji se ukazuje Pastirici u oblacima u crnogorskom brdju. Djevojka ima na glavi djevojačku crnogorsku kapicu. Odjevena je u seljačko odijelo, a do nogu su joj ovce. Ispod ovog središnjeg reljefa nalazi se natpis: BL OZANI KOTORSKI ŠTOVATELJI MCMXXX.

Lijevi reljef predstavlja priču o hljebu, koji se pred očima domaćina pretvorio u ruže. Vrlo je dobro komponovan i realistički prikazuje grupu prosjaka. U uglu s lijeve strane umjetnik je izradio profil Nika Lukovića, koji drži knjigu (životopis Blaženice). Desni reljef predstavlja legendu o prstenu. Na njemu se vidi grupa ribara, među kojima je Augustinčić, u dogovoru s Ivanom Meštrovićem, prikazao nekoliko portreta kotorskih ličnosti: markantnu figuru biskupa Frana Uccellini-a — Tice, prevodioca Danteove »Divine Commedie«, kanonika Iva Stjepčevića, istoričara, zaslužnog za širenje štovanja prema blaženoj Ozani, dra Josipa Jedlowskog i njegovu ženu Anticu, saradnicu Jugoslavenkog odbora u Londonu. U pozadini s desne strane nazrijeva se lik autorov.

Samostalni reljef na desnom boku predstavlja kotorske građanke koje Blaženici, kao starješini samostana, prinosе darove, jelo i piće. Na lijevom boku je prikazana blažena Ozana, kako izmiruje zavađene plemiće i pučane simboličkim stiskom ruku.

Nad sarkofagom stoji herubin sklopljenih ruku i krila u klečećem stavu. Uporište sarkofaga su četiri stilizovane reljefne ovčice.

Sarkofag je dug 145 cm. a visok 36 cm., s anđelom 70 cm. Reljefi se daju rastaviti i onda ostaje posrebrnjeni skelet sarkofaga. Metalni djelovi su izliveni i cizelirani u radionici Umjetničke akademije u Zagrebu.

Augustinčić se u ovom svom prvom većem djelu, sigurnim i neposrednim osjećanjem za materiju metala, pokazao veliki modelator sa osobito razvijenim smislom za proporcije i za harmoniju anatomske građe ljudskog tijela. Uspio je da na malom prostoru prikaže jednu epohu u istoriji grada Kotora. Reljefne ličnosti (osobito feudalca Buča) psihološke su kao svi kasniji majstorovi portreti. Čitavo djelo odražava život, tako da ono spada u jača ostvarenja savremene jugoslovenske plastike. Umjetnik je ovim djelom ušao u crkvu jednog grada, koji je poznat sa svoje religiozno-umjetničke prošlosti. Prožeto je osjećanjem narodnog i religioznog momenta i dostojan je doprinos modernog vajara starodrevnom Kotoru.

Godine 1930. majstor-slikar, akademik Milo Milunović izradio je tehnikom freske oltarsku sliku blažene Ozane (166x90 cm.) u monumentalnoj parohijskoj crkvi Rođenja Bogorodice u Prčanju. Milunović je u ovoj slici osjetio svoju zemljakinju i prikazao je na jedan nov način koji odgovara svetoj Pastirici, kćerci prirode i kćerci Božjoj. Svetica je sašla sa svojih planina noseći u pregači braći u Primorju gorsko cvijeće, simbol bratske ljubavi. Umjetnik je uzeo motiv iz legende o hljebu, koji se pretvorio u cvijeće. Bosonoga je, odjevena u priprosto seljačko ruho. Na sebi nema nikakvih svetačkih amblema, osim jedva primjetne aureole, a ipak iz njenog prođuhovljenog lica i poniznog stava zrači predanost u volju Božju i svetost. Da bi se bolje istakla, smještena je ispred metalne renesansno-barokne ograde, kakve se vide na balkonima starih kotorskih kuća. U pozadini se diže gordi Lovćen, naziru se obrisi grada Kotora i more. Pogled je Blažene dubok, tajanstven, kao kod svetačkih likova starokršćanskog sli-

karstva. Kolorit je tamno-smeđ sa rumenim i modrikastim tonovima. To odgovara crnogorskom priprostim odijelu i lijepom tamnoputnom licu i brdu u pozadini, kao i kotorskom brijegu svetoga Ivana.

Iz slike izbija narodni duh: u dostojanstvenom držanju Blaženice u neuobičajenoj pozadini, u patničkom licu, koje odražava vjekovna narodna stradanja, a i shvaćanje tajne bola kao neminovnu potrebu života. »Krst nositi vama je suđeno«. (Njegoš).

Sve skupa odaje ruku velikog majstora. Djelo je uspjelo kao umjetnina i kao religiozna slika. O njoj se izrazio blagopok. kardinal Hermenegildo Pellegrinetti (kao apostolski nuncij u Beogradu): »Želio bih pred ovu sliku dovesti sve biskupe svijeta, da vide kako i jedan savremeni slikar u modernom oblikovanju može dati djelo koje odgovara kršćanskom duhu.«

Milunović je svoj besplatni rad posvetio uspomeni svog mecene u Parizu, vajar u Antoine-u Bourdelle-u ovim riječima: A TRES CHERE MEMOIRE DU MAITRE BOURDELLE (predragoj uspomeni majstora Bourdelle-a).

Sliku je 8. septembra iste godine (blagdan Rođenja Bogorodice) svečano otkrio i blagoslovio biskup Frano Uccellini-Tice. Tom prilikom je održao oduševljeni govor o Hristovoj bratskoj ljubavi i vjerskoj trpeljivosti, kao preduslovu našeg srećnog zemaljskog života i vječnog spasa.

Na inicijativu dubrovačkih dominikanaca slikar Marko Murat je 1931. izradio sliku blažene Ozane uljanim bojama na platnu (120x96 cm.) za crkvu Gospe od Rozarija u Dubrovniku. Umjetnik je predstavio Blaženicu u njenoj čeliji u času molitve. O zidu visi Raspeće, a u desnom uglu nalaze se ljestve, na kojima je spavala. Kroz prozor se vidi plavo nebo. Među simboličkim predmetima ističu se knjige i žižak, koji u isposnicu unosi atmosferu pokore. Blažena Ozana ima u izrazu crte obilježja crnogorske rase. Slikar je u njemu prikazao crte legendarne ljepote Crnogorke, kakva se susreće na pazarima na Cetinju i u Kotoru. A u njemu je dao i izraz religioznosti, samoodricanja i mu-

čeništva — karakteristiku njenog plemena. Profinjenim sivim, žućkastim, srebrnastim, crvenkastim i modrim tonovima umjetnik je postigao kolorističku harmoniju.

U crkvi koja se ponosi jednim Tizianovim djelom (sv. Marija Magdalena i sv. Vlaho sa donatorom Đorđićem i anđelom, pratiocem mladoga Tobije), radovima Nikole Božidarevića, Hamzića, Lovra Marinova Kotoranina i Vlahu Bukovca, (čudo sv. Dominika) može da stoji i slika blažene Ozane Marka Murata.

U crkvi sv. Marije u Kotoru nalazi se jedna uljana slika naše Blaženice (50x36 cm.) iz XIX v. bez umjetničke vrijednosti i već spomenuta (114x85 cm.) koju je 1930. izradila M. Bandur.

Emanuel Vidović izradio je 1928. grafiku na čast blažene Ozane, koja predstavlja južno pročelje crkve sv. Marije u Kotoru. Grafika se nalazi u parohijskoj crkvi u Prčanju.

Akademski slikar Slavko Tomerlin naslikao je Blaženicu (u ovalu) sa križem u ruci, ljestvama i bičem u pozadini. Tu je sliku jedan štovatelj blažene Ozane objavio štampom (kalendar »Danica« 1933.)

Andrija Maurović, rođen u Kotoru, izradio je sliku naše svetice sa križem u ruci (u pozadini prozorčić, koji obasjava isposnicu i crkvu sv. Marije i sv. Tripuna), koja se u danima proslave potvrde štovanja litografski umnožena u ljubičastom tonu, dijelila narodu. Uspjelo je izrazito pokorničko lice Blaženice.

Muzičari-kompozitori: dr. Božidar Širola, o. dr. Bernard Sokol, franjevac, o. Jordan Viculin, dominikanac i Antun R. Homen, Kotoranin, komponovali su za mješoviti zbor himne i pjesme koje su na čast blažene Ozane ispjevali: dr. Velimir Deželić i don Dinko Ljubić. Dr. Josip Andrić uglazbio je himnu blaženoj Ozani Kotorki Valtazara Vijolića. Božidar Širola i Velimir Deželić (sin) komponovali su »Misterij« na sadržaju Ozaninog izmirenja kotorskih građana. Taj se muzički komad nije nikada izveo.

LIČNOST BLAŽENE OZANE PO SAVREMENIKU RAZZI-U

Serafin Razzi završava životopis blažene Ozane riječima: »One korizme, također kada je fra Serafin bio ondje (u Kotoru), da propovijeda, dobio je mnoga obavještenja od strane živih osoba, koje su je poznavale, a osobito od jedne sestre istoga samostana, koja se zvala Dominika¹⁶⁾, kojoj je bilo oko 110 godina; prema tome je bila samostanska sestra službenice Božje Ozane i od nje je saznao (govoreći sa o. ispovjednikom fra Tomom Bolica, koji je prevodio što je ona govorila) kako je rečena službenica Božja Ozana u svojoj mladosti bila prelijepa djevojka, rasta nešto ispod srednjega, kako se može vidjeti i na njenom tijelu.

Nek se udostoji Božansko Veličanstvo udijeliti nam milost da uzmognemo crpiti dostojan plod tako spasonosnih primjera, koje nam je ostavila ova sveta Pastirica, koja se promatranjem stvorenih stvari znala uzdići da sagledava i ljubi nestvorene: tri Božanske Osobe Oca, Sina i Duha Svetoga i da upozna tajnu svetoga utjelovljenja Riječi i osjeti je ljubavlju.

Ona, živeći na svijetu sedamdeset i dvije godine, nije posjedovala ništa od ovoga svijeta, naprotiv zatvorivši se u tako uski prostor, odrekla se za ljubav Tvorca na svoj

¹⁶⁾ Innocenzo Taurisano misli, da je sestra Dominika pripadala plemićkoj obitelji Bolica. Zanimljivo je da ta plemkinja nije poznavala talijanski jezik. To je važna činjenica za nacionalnost kotorskih građana u doba vladanja Mletačke Republike u Boki.

način, svih stvorenih stvari, čak i elemenata svima potrebnim: tako da od zemlje nije ništa drugo htjela imati nego onu bijednu izbu, u kojoj se jedva mogla kretati. Iako je živjela pored mora i rijeka, ni vode nije imala. Zraka je imala samo toliko koliko ga je sadržavala njena isposnica. Ni vatre nije imala. Lišila se k tome i pogleda na ljude, na zvijezde i sunce, da uzmogne bolje uživati društvo anđela i božansku viziju, ka kojoj neka se naš Gospod, po Svojoj dobroti i njenim razgovorom, udostoji i nas privesti. Amen.«

PRILOZI

**STARINSKE ANTIFONE RETCI I MOLITVE NA ČAST
BLAŽENE OZANE KOJE JE PJEVAO KAPTOL STOLNE
CRKVE I SVEĆENSTVO ULAZEĆI U CRKVU SV. PAVLA
A KASNIJE U CRKVU SV. MARIJE ZA VRIJEME
PROCESIJA PROSNIH DANA**

Antifona. Ti Ozano, slavo Crne Gore, radosti Kotora,
uzore pokorničkih djevica pomози nam u
borbi s neprijateljem duše i brini se za sve
slabe, koji se uzdaju u tvoј zagovor.

R. Moli za nas blažena Ozano

O. Da budemo dostojni obećanja Isukrstovih
Pomolimo se

Ponovi, Gospode, u srcima našim ljubav
prema Muci Tvojoj, da zagovorom i izgledom
blažene Ozane, djevice-pokornice, postanemo
udionici Tvojih bolova i slave.
Po istom Gospodu.....

Antifona. Djevice nepobjediva, kotorska zaštitnice i
utočište, usliši naše molitve i moli Gospoda
za spas svih.

R. Slavimo Gospoda u dragocjenim zaslugama
blažene Ozane

O. Na njen grob prilaze bolesnici i dobijaju
zdravlje

Pomolimo se
Smiluj se nama, slugama Tvojim, molimo,
Gospode, po slavnim zaslugama blažene
Ozane, djevice-pokornice, koja počiva u
ovoj crkvi, da njenim pobožnim zagovorom
budemo oslobođeni od svih suprotivština.
Po Gospodu.....

Molitva

Preblagi Gospode Isukrste, koji si se udostojio udijeliti blaženoj Ozani takav duh, da se postom, pokorom i bdijenjima trapila; udijeli nam, molimo, da i mi, istim duhom prožeti, obuzdavajući svoju nemirnu put, čistoćom mirišemo i u svetoj ljubavi Tvojoi napredujemo. Koji živiš i kraljuješ po sve vijeke vjekova. Amen.

BLAŽENOJ OZANI

Anđele bijeli s gordih crnih gora
Sašla si k žalu talasnoga mora
Sjajnom da svijetliš dušom svojom bijelom
Narodu cijelom.

Lomljava groma, nježan žubor vrela,
Olujni vihor, ovčica bijela,
Vrletne hridi i leptirić mali

K Bogu te zvali.

Ti si, Ozano, ubirala ruže,
Krista da Kralja miloduhom kruže
Ponizna kćeri svetog Dominika

Rodu si dika.

Svetosti tamjan život ti je bio,
Najbolji ti si odabrala dio,
S Kristom na križu stekla vječnog pira

Palmu si mira.

Sjaji nam svijetlom s neba u visini,
Daj da se narod vjerom ujedini,
Kršni nam kamen svaki blagoslovi,

Sve nas obnovi.

Tvojim nam žarom Kotor daj da plane,
Bokeljske naše i sve roda strane,
Ružama pospi brda nam i doli,

Za sve nas moli.

Dr. Velimir Deželić st

**LJEKARSKI NALAZ PRILIKOM PRENOSA TIJELA
BLAŽENE OZANE IZ STAROGA U NOVI
SARKOFAG 1930. GODINE**

Potpisani, pozvani da kao ljekari stručno utvrde stanje u kojem se nalazi tijelo blažene Ozane, umrle god. 1565. koje se tijelo ima prenijeti iz staroga u novi sarkofag, konstatovali su slijedeće:

Kostur leži u drvenom sarkofagu i odjeven je u svilenj dumanjskoj odori, koja je potpuno sačuvana. Vidljivo lice, koje je na nosu, obraznicama i podbratku, prevučeno sa jednim pergamentnim tkivom kože, drugo nije nego osušena konzervirana koža. Pomenuta koža drži na svome mjestu obadvije nosne kosti, koje, kako je poznato, inače otpadaju sa kostura lica. Prednji zubi su dobro očuvani toliko u gornjoj koliko u donjoj vilici, a fale ih 4-5. Između redaka zuba vidi se, u usnoj šupljini, jedno očuvano tkivo, koje izgleda kao mumificirani jezik.

Ruke, prekrštene preko trbuha, potpuno su očuvane i prekrivene sa istim pergamentnim tkivom (kožom) kao i obraz. Svi su prsti čitavi, čak su i nokti sačuvani. Ruke su gibljive u svom zglobu a isto tako i u zglobovima metakarpalno-falangealnim i interfalangealnim. Stopala fale obostrano. Potkoljenice se čvrsto drže u zglobu koljena i prekrivene su kao lice i noge sa gorespomenutim tkivom.

Na stražnjoj strani potkoljenice može se dobro napipati osušena mekana tkiva (koža, muskulatura). Čašica

je na svome mjestu, na kojoj ima suha sabrana koža. Muskulatura nadkoljenice sačuvana je i u stanju osušenja.

Pri prenosu tijela iz staroga u novi sarkofag vidi se, da se cijelo tijelo drži čvrsto u svim zglobovima.

Kotor, 24. juna 1930.

Dr Vicko Galvani s. r.

Dr Josip Korlaet s. r.

Dr Filip Lazarević s. r.

ZBORNA CRKVA SV. MARIJE (KOLEDATA)

Tako se zove, jer je jednom imala zbor (collegium), koji se sastojao od sedam prebendara (u svojstvu kano-nika) sa opatom na čelu. U dokumentima se pominje kao »Sta Maria Fluminis« (na rijeci).

U Prčanju, u blizini crkve Gospe od Karmena, imala je oveći zemljišni posjed, sa kojega su prebendari i opat primali prihode. Sastojao se u vinogradima, maslinicima, voćnjacima i oranicama. To se zemljište i danas zove »O-patija«.

Crkva je posvećena Marijinom Uznesenju. Poslije ka-tedrale sv. Tripuna, crkva sv. Marije sa crkvom sv. Luke (1195) i sv. Ane (kraj XII v.), najvažniji je istorijski i umjetnički spomenik u Kotoru. Bila je podignuta u da-našnjem obliku početkom XIII v. pošto je ranija iz konca VII v. trošna od starosti, bila porušena. Podigli su je nas-ljednici triju kotorskih porodica: kneza Ivana, Dersa i Bisacca, skupa sa crkvom sv. Ivana Krstitelja u Prčanju, za vrijeme vladanja Stevana Prvovjenčanoga. Posvetio je kotorski biskup Blaž 1221. Bila je najuglednija crkva u gradu poslije Katedrale. Do XIX vijeka i pred njom su se najavljivale svečanosti sv. Tripuna, dana 27. januara (poh-vale). Smatrala se konkatedralnom crkvom. Imenovanje cpata bilo je neko vrijeme pridržano Svetoj Stolicu.

Uz raniju crkvu iz VII v. kotorski mecana Andrija de Saracenis, osnivač prve crkve sv. Tripuna (809), bio je sagradio pri kraju VIII ili početkom IX v. manastir po želji

svoje pobožne kćerke Teodore, koja se tu povukla, da pro-vodi život u molitvi i odricanju pošto je — prema legendi — odbila ruku nekoga dukljanskog kneza. To je bio naj-stariji poznati manastir u Kotoru.

Crkva sv. Marije znatan je spomenik romanskog stila sa svim obilježjima romanske arhitekture. Ima osmou-gaonu kupolu, koju na vrhu resi kameni orač (»alituum regina« — Bona de Boliris), možda iz rimskih vremena. Lijepa (sada zazidana) bifora resi polukružnu apsidu. Ne-kada je bifora bila i na pročelju. Umjesto nje nalazi se da-nas rozeta (okrugli romanski prozor). Pobočna lađa crkve prigradena je oko 1330. godine. Na pročelju ove lađe vidi se gotski prozor, a sa sjeverne strane zazidani okrugli barokni prozori. Zvonik uz crkvu podignut je 1791. g. Dvije arkade prema sjeveru i jugu prostorijske za zvona urešene su romansko-gotskim balustrama, koje su pre-nesene sa neke građevine XV v. U zvoniku se nalaze tri zvona, jedno staro i dva nova, od kojih je jedno poklonio dr. J. Jedlowski prilikom proslave potvrde štovanja Bla-ženice. Na njemu je natpis: J e d n o m B o g u, j e d n o m r o d u s l a v u p o j e m. Drugo zvono su, istom prilikom, poklonili štovatelji blažene Ozane.

Crkva sv. Marije, kao i crkva sv. Luke i sv. Ane, o-čuvala je svoj prvobitni zasebni romanski oblik na međi Istoka i Zapada, prema kome su građene neke poznije crkve u Boki (Savina) i u zaleđu. Podsjeća na Studenicu (oko 1183.), koju je Stevan Nemanja posvetio Uznesenju (Uspeniju) Bogorodice.

Unutrašnjost je topla i otmena. Kupola na pandan-tivima je skladno uklopljena u arhitekturu. Nema unutraš-njeg tambura. Osvjetljuju je mali vertikalni prozori te djeluje mistički. U apsidi se nekad, vjerovatno, nalazio oltar (sv. trpeza) na stupićima, pokriven ciborijem, sličan oltaru katedrale sv. Tripuna. Na današnjem baroknom ol-taru iz 1682. g. urešenom sa dva stuba od crnog belgijskog mramora, privlači pažnju drveno Raspeće sa realistički prikazanom patnjom, djelo gotске umjetnosti XV v., koje je po svoj prilici rad nekog dalmatinskog umjetnika, koji je stajao pod uticajem Donatella. Slično se nalazi u Rabu

(sv. Eufemija u Kampori) i u Šibeniku (katedrala). Na šibenskom Raspeću nalazi se ime autora, Splićanina, kano- nika Jurja Petrova iz godine 1455. Tih godina je nastalo i ovo kotorsko Raspeće. Stari su ga mnogo štovali, što proizlazi iz činjenice da su ga obdarivali zavjetima (sre- brnom krunom i slikom na dasci, na kojoj se vidi brod u oluji, a na nebu križ koji ga spasava). Koliko su stari Ko- otrani cijenili ovo Raspeće kao umjetničko djelo, vidi se iz toga što benediktinac Timotej Cisilla, Kotoranin, u svom djelu »Bove d'oro«, pisanom 1624. kaže, da se ovo Raspeće smatra djelom Michelangela Buonarroti-a. O Michelangelu u ovom slučaju ne može biti govora. No, izražaj lica, pun dostojanstvenog bola Boga-čovjeka i modelacija tijela po- takli su Cisillu da ga pripiše najvećem vajar u renesanse. Djelimično je prevučeno tankim slojem platna i gipsa. Ovo Raspeće i ono u Relikvijaru Katedrale (zadužbina kraljice Jelene, Uroševe žene) dva su najljepša skulptorska djela u Kotoru, kojima se divio Meštrović. Ovo u crkvi sv. Marije nekada je, po svoj prilici pripadalo crkvi sv. Križa u Ko- toru, koja se nalazila u blizini crkve sv. Josipa, na mjestu gdje je danas kazneno popravni dom, a ono u Relikvijaru Katedrale potiče iz bivše crkve sv. Frana na Gurdiću.

U horu s lijeve strane nalazi se oltarska slika na platnu iz XVII v. koja prikazuje dolazak duha Svetoga. Rad je mletačke škole, koji je resio glavni oltar bivše crkve sv. Duha. Nad oltarom se vidi polukružna slika na platnu mle- tačke škole XVIII v. koja predstavlja Marijino Uznesenje.

Od 1963. g. između stubova oltara smješten je sarko- fag sa tijelom blažene Ozane, što odgovara djevici-pokor- nici, kojoj je Raspeti bio smisao života.

Oltar Obračanja sv. Pavla, na kome se do 1963. nala- zilo tijelo Blaženice, pripadao je nekada, kako je već re- čeno, dijelom oltaru crkve sv. Pavla, a dijelom oltaru sv. Barbare u crkvi sv. Nikole. Na pročelju svete trpeze stoji bakreno-pozlaćeni barokni antependium sa natpisom, koji podsjeća na prvobitni grob blažene Ozane, koji se nalazio pod svetom trpezom. Na krajnjim pilastrinima ovoga oltara izrađena su u mramornoj intarziji dva grba, vjerovatno kotorskih plemićkih porodica, koje nijesu poznate. Oltarska

pala je snažno umjetničko djelo mletačke škole prve po- lovine XVIII v. Prof. dr. Grga Gamulin bio je mišljenja da bi to mogao biti rad Giovanni Battista Piazzette (1683— 1754).

Na mramornom oltaru, koji je crkvi poklonio kotorski biskup Stjepan Pavlović — Lučić (1829—1852) upada u oči srebrom obložena slika na dasci, koja prikazuje Gospu od Rozarija sa Djetetom, prenesena iz bivše dominikanske crkve sv. Nikole. Kada je prije 30 godina privremeno ski- nuta srebrna obloga, ustanovljeno je, da su naslikane samo glave Marije i Isusa. Ivan Kukuljević-Sakcinski mnogo hvali ovu sliku i kaže, da je djelo slikara Tripa Kotoranina. To bi se slagalo sa onim što o toj slici piše Vincencije Marija Babić u svojoj hronici.

Nad vratima sakristije visi o zidu velika slika na pla- tnu, danas na restauraciji u Zagrebu, koja predstavlja sv. Đorđa kako ubija aždaju. Slika je lijepa u kompoziciji i koloritu. Izrađena je Carpacciovom manirom.

Godine 1930. crkva je bila djelimično restaurirana. Tom prilikom bile su uklonjene — na štetu istorije — nadgrobne ploče sa grbovima, sa reljefom koji prikazuje tartanu dobrotskih Kamenarovića (XVII v.) i natpisima. Među njima je bila najvažnija nadgrobna ploča kotorskog pjesnika-humaniste Bernarda Pime sa ovim natpisom:

EPITAPHIVM

BERNARDI . PIMAE

POËTAE . LAVREATI

HAS . EGO . SVPREMAS . TABVLAS

IN . MORTE . RELINQVO

NVDAM . ANIMAN . CHRISTO

PVTRIDA . MEMBRA . SOLO.

(Nadgrobni natpis Bernarda Pima, ovjenčanog pjes- nika. Na smrti ostavljam ovu oporuku: Hristu predajem golu dušu, zemlji smrdljivo tijelo). Prilikom restauracije ovaj je natpis uklesan na mramornoj ploči i postavljen na pilastru, koji podržava luk prigradene lađe.

Na kamenoj ploči, uzidanoj u pilastru srednje lade sa lijeve strane od glavnog ulaza, čita se ovaj natpis:

OSSA . ASCANII . SORII . NOBILIS
VICETIA . ORIODI Q . SVB . CASTRO
NOVO . MILITANS . MAGNA . TVRCAR
ACIE . AGRESSVS . LETVALI . VVLNERE
ACCEPTO . SUB . PVLGERIMO . AETATIS
SVE . FLORE CV . VIS . DVOS . ETRGI
NTA . COPLESSET . ANNOS . CECIDIT
CVI . FRATER . HORATIVS . SORIUS
INSIGNIS . COPIAR . DVTOR . PENIS
MEMORIAE . MONVMENTVM
AMORIS ERGO . POSVIT
M . DLXXII . XIII . KAL . IVLII

(Kosti Askanija Sorio, vlastelina, porijeklom iz Vicenze, koji boreći se pod Herceg-Novim, napadnut od velike turske vojske, smrtno ranjen, pade u najljepšem cvijetu života, navršivši tek trideset drugu godinu. Brat mu Horacije Sorio, znameniti vojskovođa, vječne uspomene i ljubavi spomenik postavi 1572. 18. juna).

U sakristiji se nalazi jedna dobra stara kopija Sasoferratove Madone sa Djetetom, na platnu, i dvije slike na platnu, koje su pripadale porušenoj crkvi sv. Frana na Šuranju (sv. Bernardin Sienski i sv. Ivan od Križa).

Do 1930 g. crkva je sa vanjske strane bila oblijepljena žbukom. (Ta se žbuka upotrebljavala, osobito u XVIII v. kao najbolje sredstvo protiv prodiranja vlage, a sastojala se od smjese fino stučene cigle, kreča i izvjesne doze gustog maslinovog ulja.) Pošto je bila uklonjena žbuka, crkva se danas ukazuje u svojoj prvobitnoj ljepoti romanske arhitekture. Građena je od naizmjeničnih pojasa bijelog i crvenog kamena iz Veriga, što građevini daje posebnu slikovitost i atrakciju. Na sličan način je građen južni zid i apside katedrale sv. Tripuna i crkva Bogorodice Ratačke u Spiču. Lezene raščlanjuju zidove, a mali slijepi lukovi pod rubom krova rese građevinu poput vijenca.

Na južnom pročelju hrama nalazi se istaknuta stara niša u gotskom stilu, dozidana, vjerovatno u XIV v. U njoj se vidi drveno Raspeće. Pripovijeda se, da se blažena Ozana, ulazeći prvi put u grad, zagledala u to Raspeće

Kako štovanje blažene Ozane danomice raste, tako se, u govoru naroda, ova crkva naziva i njenim imenom.

**BOGOSLUŽBENI PREDMETI IZ BIVŠE CRKVE
SV. PAVLA U KOTORU SADA U CRKVI
SV. MARIJE U DONJEM STOLIVU**

Predmeti koje je početkom XIX v. Jacinta Milatović, po ukidanju samostana dominikanskih trećoretkinja u Kotoru, donijela iz crkve sv. Pavla u pomenutom gradu u crkvu sv. Marije u Donjem Stolivu, po predanju, a i po mom mišljenju su slijedeći:

Slika na dasci (66,5x53 cm.) koja prikazuje polufiguru umirućega Isusa, koji donjim dijelom tijela stoji u grobu, a u pozadini se nazire križ. Ovakvo oblikovanje stradajućeg Spasitelja svojstveno je Giovanni Bellini-u (1430-1516). Na to sam ukazao u knjizi »Boka Kotorska« (Narodna knjiga - Cetinje 1951), na mjestu gdje se opisuje Stoliv, navodeći svoje mišljenje, da bi slika mogla biti djelo škole Andrea Mantegna, Bellinievog savremenika. To mišljenje zastupa i prof. Milutin Plamenac, bivši direktor Zavoda za zaštitu spomenika kulture S. R. Crne Gore, naime, da slika potiče iz sredine Mantegna — Bellini. O tome sam obavijestio i našeg uvaženog naučnika profesora dra Grgu Gamulina iz Zagreba, koji je na svom obilasku po Boki 1958. i 1959. dao mišljenje, da je slika djelo Giovanni Bellini-a i predložio stolivskom župniku veleč. don Graciji Vujoviću, da sliku pošalje JAZU u Zagreb na restauraciju, što je on i učinio. Svoj stručni sud prof. Gamulin je objavio u Radovima odsjeka za povjest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu br. 2 — Zagreb 1960.

Poslije uspjele restauracije i naučnog ispitivanja prof. Gamulin je u članku »Ritornando sul Quattrocento« (»Arte Veneta«, Estratto Annata XVII, 1963.) zaključio, da se ne može sa sigurnošću tvrditi da je slika rad Giovanni Bellini-a, već da se može pripisati nekom od njegovih sljedbenika, tj. njegovoj školi.

Dr. Svetozar Radojčić, profesor Beogradskog univerziteta, vidio je sliku 1952. i smatra da se može pripisati Giovanni Bellini-u.

Godine 1959. poslao sam dobar fotografski snimak slike (prof. Radojčića) prof. dru Giuseppe Fiocco u Padovu, poznatom stručnjaku za talijansku renesansu, koji mi je odgovorio pismom od 3. VII 1959. dajući svoje mišljenje, da je slika djelo Bartolomea Montagna (u. 1523), Bellinijevog i Mantegninog sljedbenika, utemeljitelja Vicentinske škole (Scuola di Vicenza).

Prof. Gamulin pretpostavlja, da je slika stajala na vrhu poliptiha (više slika, povezanih međusobno, tako da predstavljaju izvjesnu cjelinu, najviše rađenih u XV v. za katoličke oltare). Postoji nekoliko Bellinijevih triptiha.

Nesumnjivo je, da je preko ovoga djela prešla ruka nekog velikog majstora renesanse. Upoređujući stolivsku sliku sa onom Bogorodice u crkvi sv. Matije u Dobroti, koja je nedavno bila restaurirana u Zagrebu, a koju danas stručnjaci smatraju djelom Giovanni Bellini-a, moramo zaključiti, da su obje iz iste epohe i iste škole.

Drugo umjetničko djelo, preneseno iz bivše crkve sv. Pavla u Kotoru, je drveno raspeće, ostvarenje plastike prelaznog doba gotike u renesansu (početak XVI v.). Spada među najljepša raspeća u Boki.

Dalje: srebrni križ i srebrna kadionica zanatski su rad Kotorske zlatarske škole XVI ili XVII v. Na kadionici se nalaze urezani inicijali »S. P.« (Sanctus Paulus). Ovi inicijali potvrđuju pretpostavku da su i gore navedeni

predmeti istog porijekla, tj. da su nekada pripadali bivšoj dominikanskoj crkvi sv. Pavla u Kotoru. Ova je kao i obližnji samostan, kroz 20 godina bila pod nastojanjem blažene Ozane. Tome ide u prilog, pored predanja, i činjenica da je crkva sv. Marije u Donjem Stolivu podignuta 1774. iz čega izvodimo, da pomenuti predmeti nijesu mogli biti izrađeni za ovu crkvu, nego tu doneseni iz neke ranije crkve srednjovjekovnog kulturno-istorijskog i umjetničkog centra u blizini, što je mogao biti samo Kotor.

**O KIPU SV. VINCENCIJA FERRERI-a NEKADA
U BIVŠOJ DOMINIKANSKOJ CRKVI SV. NIKOLE U
KOTORU A SADA U CRKVI SV. VINCENCIJA
U ŠKALJARIMA**

Naš poznati istoričar umjetnosti dr. Kruno Prijatelj (Split) kaže o kipu sv. Vincencija, o kome je bilo govora u poglavlju »Dominikanci u Kotoru«, ovo: »I ja se slažem, da kip sv. Vinka, od koga ste mi poslali fotografiju, po svojim stilskim crtama može sasama odgovarati podatku da je izrađen u Dubrovniku god. 1490. Kao što i sami pišete, ova drvena polihromirana kvalitetna skulptura dominikanskog sveca nosi u sebi tipične elemente prelaznog razdoblja iz gotike u renesansu, koje je karakteristično posebno za dubrovačku umjetničku situaciju ne samo na polju plastike, već i slikarstva, a čak i arhitekture u zadnjim decenijama quattrocenta. Vjerujem, da se radi o djelu domaćeg majstora i vrlo mi je drago što ste otkrili ovaj kip« (pismo: Split, 22. I 1965). Slika se nalazi pri kraju knjige.

Ovaj je kip bio u osobitom štovanju u starom Kotoru. Pred njim se, sigurno, molila i blažena Ozana. Kult sv. Vincencija Ferreri-a bio je mnogo raširen u Kotoru i okolini. Uveli su ga redovnici sv. Dominika. U kotorskim dokumentima nailazimo na mnoštvo imena muških i ženskih: Vincencije i Vincencija.

NATPIS NA RANIJOJ CRKVI SV. NIKOLE ZADUŽBINI NIKOLE BUĆA

Na položaju zvanom »Pacijana« van sjevernih gradskih vrata (»Tabačina«, »Crnogorski Pazar«) postojala je — kao što je rečeno — dominikanska crkva i manastir sv. Nikole, zadužbina Nikole Buća. Na pročelju crkve bio je postavljen slijedeći natpis:

MILLENO NONO TRICENO QUINQUIES ANNO
PRINCIPIUM TEMPLI LAUS GLORIAQ. OMNIPOTENTI
MAGNIFICUSQ. CLAUUS BUCCHIAE PRINCEPS NICOLAUS
VIR MAGNI DECORIS CAMERARIUS IMPERATORIS
SANCTI NICOLAI ECCLESIAM PULCHRAM AEDIFICAVIT
DOMINICI PATRIS SIC COENOBIVM INTITULAVIT
TRANSIT AB HUMANA AGENDO CELEBERRIMA FACTA
ANNO MILLENO QUATUOR QUINQUAGINTA TRICENO

(Godine 1345.

započeta (je izgradnja ovog) hrama (na) čast i slavu
Svemogućega.

Veličanstveni* i uzoriti knez Nikola Buća

*) Naziv »veličanstveni« (»magnificus«) ovdje nije upotrebljen da označi svojstva ličnosti, već ovaj izraz dolazi kao počasna titula u vezi sa visokim položajem, koji je Nikola Buća zauzimao na dvoru cara Stevana Dušana Silnog. Natpis je preveo don Gracija Brajković.

čovjek veoma ugledan, carev komornik,
sagradio je velebnu crkvu svetoga Nikole
i tako je nazvao samostan (svetog) oca Dominika.
Izvršivši preslavna djela, ostavio je ovaj svijet
godine 1354).

Ploča sa natpisom ne postoji. Natpis je sačuvao i objavio kotorski historičar dr. Urbano Raffaelli (»Gazzetta di Zara«, br. 14, 1845. pod naslovom »Chiesa e convento di S. Nicolò dei domenicani in Cattaro«. U Naučnoj biblioteci u Zadru).

* * *

U podlistku (»Appendice«) pomenutog zadarskog lista br. 15 1945. g. Raffaelli nabraja ostale znamenite dominikance, koji su živjeli u samostanu sv. Nikole u Kotoru, čija se imena ne nalaze u poglavlju ove knjige pod napisom »Dominikanci u Kotoru«, a ne smiju se mimoići. To su: o. Gonzalo Antonin, koga je papa Pavao III g. 1503. poslao kao biskupa u Hrvatsku; o. Toma Basca, koga je Aleksandar VI g. 1497. imenovao biskupom u Moldaviji; o. Angelo Pima, biskup grada Motola (u blizini Otranta) u bivšem Napuljskom kraljevstvu (umro 1550.); o. Hijacint Dimitri, koga je Inocencije XI god. 1681. imenovao biskupom u Senju; o. Giovanni da Montenero* predviđen za biskupa od Eugenija IV, ranije provincijal svoga reda u Lombardiji, 1439. učesnik (prefetto) na ekumenskom saboru u Firenci, gdje je učeno raspravljao sa glasovitim Besarionom, kasnije kardinalom, carigradskim patrijarhom Josifom i Markom, episkopom efeškim. Od njega je ostao jedan učeni traktat o proishodstvu Duha Svetoga i drugi o

*) Iz Genove. U blizini grada Livorno (Italija) nalazi se mjesto Montenero, gdje je glasovito svetište Majke Božije.

Marijinom Bezgrešnom Začecu. Dalje Raffaelli pominje kotorske dominikance: o. Jeronima Basca, Tominog brata, koji je pisao o 12 manjih proroka i o moćima duše, a živio je oko 1470. i o. Josipa Mariju Raffaelli-a, u svoje doba poznatog crkvenog besjednika, koji je umro 1686. i ostavio crkvi sv. Nikole u Kotoru nekoliko srebrnih svijećnjaka i bogoslužbenih posuda, kao i oveću svotu novca za opravak pomenutog samostana. (Fotokopiju navedenih članaka iz »Gazzetta di Zara« pribavio sam nastojanjem i dobrotom gđice Nataše Uroša Desnice, sada nastanjene u Zadru. Zahvalan sam upravi Naučne biblioteke u Zadru što je odobrila snimanje članaka).

S A D R Ž A J

Strana

Posveta	
Papa Pavao VI o blaženoj Ozani	
Fotokopija pisma vatikanskog državnog sekretara ...	
Uz ovo jubilarno izdanje	
Domovina — Zeta	1
Selo Releza	6
Pastirica	11
Prva viđenja i čežnja za Kotorom	
Dolazak u Kotor	16
Grad Kotor za života blažene Ozane	19
Kod porodice Buća (Buchia)	26
Pokornica kraj sv. Bartolomeja	
Stupanje u III red svetoga Dominika	33
Dominikanci u Kotoru	36
U isposnici sv. Pavla	46
Pobožnost prema Muci Hristovoj	54
Posebni darovi	58
Iskušenja	63
Božićno viđenje	65
Zaštitnica Kotora	67
Hajrudin Barbarosa ugrožava Kotor	69
Poniznost	72
Ljubav prema rodnoj grudi	74
Smrt — put u vječnost	77
Štovanje	80
Zvanično odobrenje štovanja	87

	Strana
Slavlje u Kotoru 1930. godine	89
Posebne odlike i značaj pojave blažene Ozane	97
Blažena Ozana u književnosti	103
Blažena Ozana u likovnim umjetnostima i muzici	119
Ličnost blažene Ozane po savremeniku Razzi-u	124

P r i l o z i

Starinske antifone, retci i molitve na čast blažene Ozane itd.	129
Blaženoj Ozani (himna)	131
Ljekarski nalaz prilikom prenosa tijela blažene Ozane iz starog u novi sarkofag 1930. godine	132
Zborna crkva sv. Marije (Koledata)	134
Bogoslužbeni predmeti iz bivše crkve sv. Pavla u Kotoru, sada u crkvi sv. Marije u Donjem Stolicu	140
O kipu sv. Vincencija Ferreri-a, nekada u bivšoj dominikanskoj crkvi sv. Nikole u Kotoru, a sada u crkvi sv. Vincencija u Škaljarima	143
Natpis na ranijoj crkvi sv. Nikole, zadužbini Nikole Buća	144

K r a t i c e:

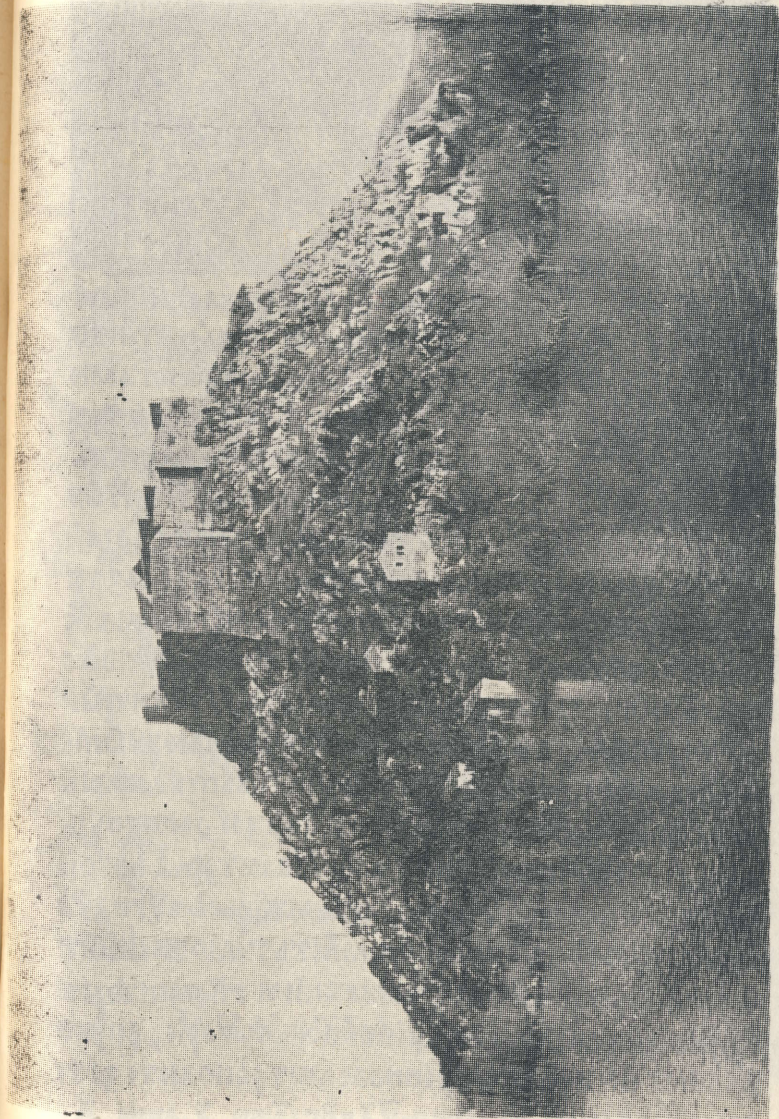
IAZU = Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti
 SAN = Srpska akademija nauka
 DAK = Državni arhiv Kotor
 BAK = Biskupski arhiv Kotor

Fotografije većinom radio Č. Kušević,
 snimak »Žabljak na Skadarskom jezeru« Đoko Popović,
 ostale nepoznati.

Š t a m p a r s k e g r e š k e

Str.	Redak	Glasi:	Treba da glasi:
24	19 odozgo	Campostella	Compostella
45	1 odozgo	Gospa od snijega	Gospa od Milosrđa
78	14 odozgo	u volji Božju	u volju Božju
100	13 odozgo	na oltaru	na oltar
117	14 odozgo	Ozana	Osanna

S L I K E

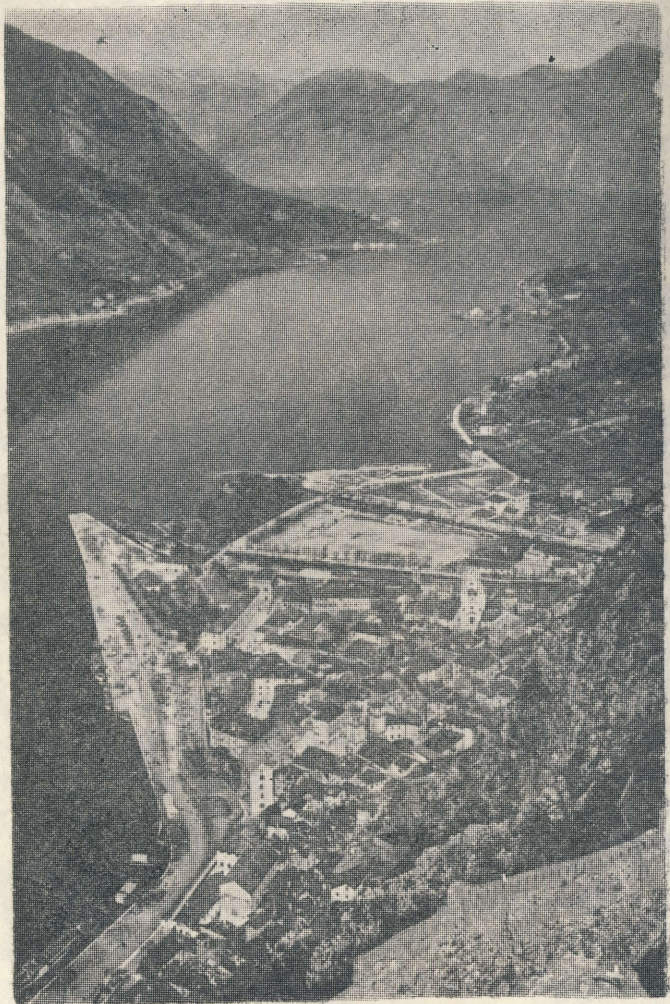

Grad Žabljak na Skadarskom jezeru, stara prijestolnica Crnojevića

ОНЕЖЕВЪ ТРОИЦИ ПОКЛАНИЕМЪ
БГЪ БЛГОИЗВОАНЪ СПАСЕНТН СВО
Ю ЦРКВЬ, РАЗЛИЧНЫМИ КНИГАМИ
ВНДТВЯЗЬ ВЪ ХЛБГЪ БЛГО ВЪ ТРМ
ЫНЪ БМЪ ХРАНИМИ ГНЬЮРГЦЬ
РНОЕВЫКЪ. ЦРКВЫ ПРАЗДНЫ СТЫХ
КНИГЪ, ГРѢХЪ РАДНЪ НАШИХЪ РАЗНЪ
ЩЕНІЕМЪ И РАЗДРАНИЕМЪ АГАРАНСКИХЪ ЧЕДЪ. ВЪЗРѢ
ВНОВАХЪ, ПОСПѢШЕНІЕМЪ СГОДЪХЪ, И ЛЮБЕ СВЮКЪ БЖ
ТВНЫМЪ ЦРКВАМЪ. И НА ПНІСАХЪ СЮДШЕ СПСНЮКННГЪ ШЕ
МОГЛІ СНЫКЪ. ВЪН СПАСЕНІЕ СЛОВО СЛОВОЮТ РІСЛНУ НАГ
ОВЕДІНН СТВѢ ПОКЛАНИЕМЪ АГО БЖТВА. МЛЮЖЕЮНІЕ
И СЪВЗРАСТНЫЕ ИСТОРІЕ, ЧТО ОШЕНІЕ И НАВЪСПѢВАЮЩЕИ
И НА ПНІШУЩЕ ЛЮБЕВЪ БЖТРАДНН СПРАВАЛТН. НАСЖЕ ОУСЪ
РДН СПОТЪЩАВШНХЪ СЕНАСІЕДЪ А ОЕЛІ СВАЛТН. ДА ШЕ ОН
СЛАВѢЩЕ ШІЦІ АНЗНЪ ГОЖЕВЪ СЛІ СНАИМЖЕВЪ СЛІ. СГОДЪХЪ
ШІНІМЖЕВЪ СЛІ ЗДѢ ОУЛУНН МЛІСТЬ ТАМОЖЕ СІНІ ВЪ
ТОМЪ ЗАРЫМСЕ, АМІН. ПОВЕЛЕНІЕМЪ ГНАМИ ГЮРГН
ЦРНОЕВНИКЪ АЗЪ ХЪ РАБЪЩЕНОИ НОКЪ МАКАРІЕ, РОУКО
ДЕЛНІСАХЪ СІЕ. ПРНІВЪЩЕ ШІННОМЪ МІТРОПОЛІТЕ ЗІТ С
КОМЪ КЮРВА ВУЛЪ. ВЛАШТО ЗІА КРГ СІНЦ, А ЛУНІЕ, АН

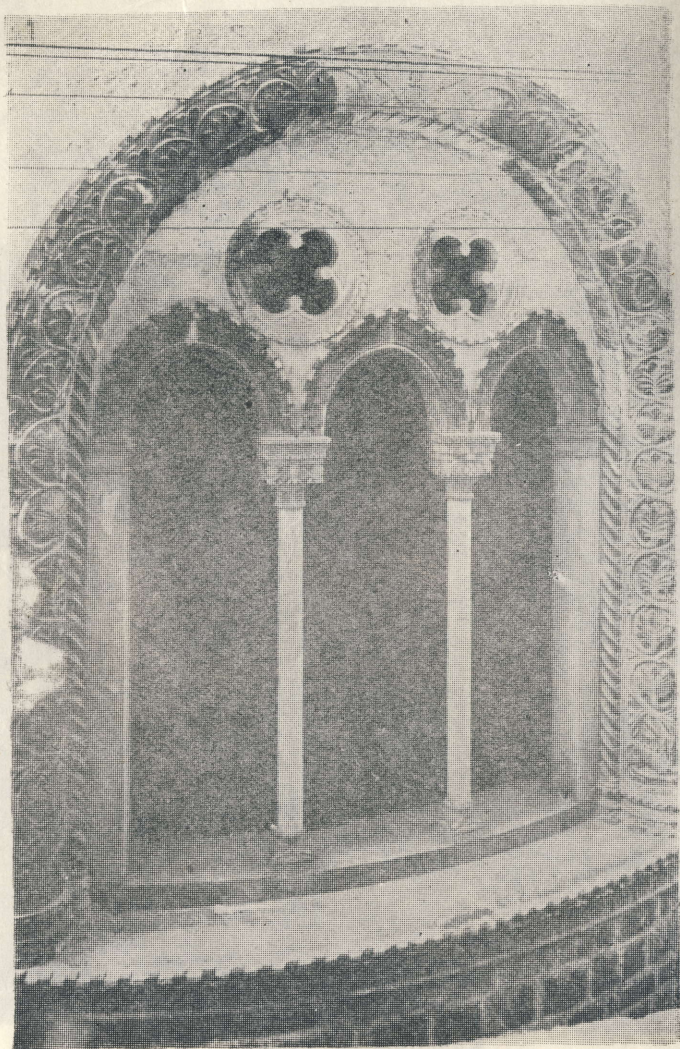

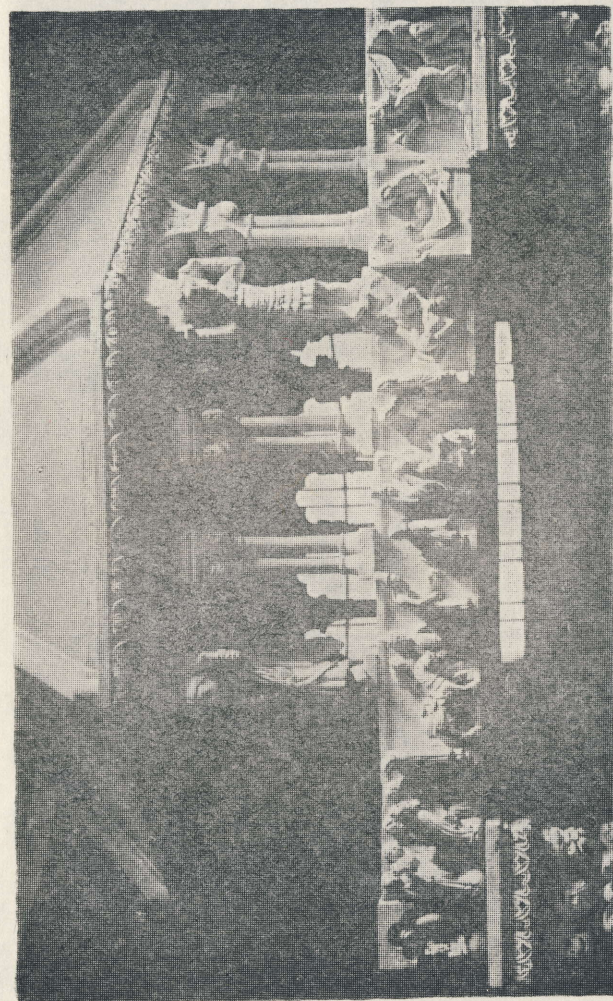
Pogled na Kotor i zaliv sa serpentinskog
puta Kotor — Cetinje

Katedrala sv. Tripuna
(crkva iz 1166 g., zvonici oko 1680.)

Trifora na katedrali sv. Tripuna (XIV v.)

Ciborium (detalj) nad glavnim oltarom sv. Tripuna (1362.)

Srebrno-pozlaćena oltarska pala u katedrali sv. Tripuna (u gornjem desnom uglu lik bl. Ozane Bogdana Kaluđerovića)

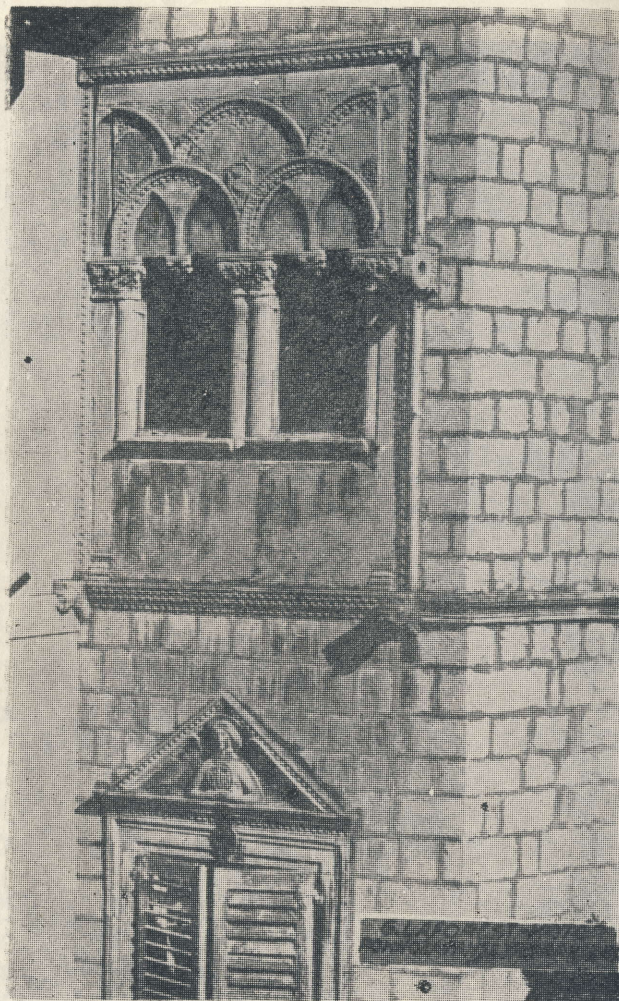
Relikvijar sv. Tripuna (detalj): arhitektonska dekoracija i skulpture od Francesca Cagianca (oko 1708), srebrni sarkofag sa moćima Mučenika (XVI v.), glava sv. Tripuna (XV — XVII v.), križ od planinskog kristala sa česticom Križa Hristovog i Stuba bičevanja (XVI v.)

Geralamo da Santa Croce (umro 1556): sv. Bartolomej,
sv. Đorđe i sv. Ivan Elemozinar (ranije u dom. crkvi
sv. Nikole, danas u katedrali sv. Tripuna)

Drveno Raspeće u Relikvijaru katedrale sv. Tripuna u
Kotoru (dar kraljice Jelene, žene Uroša I,
crkvi sv. Frana u Kotoru 1288.)

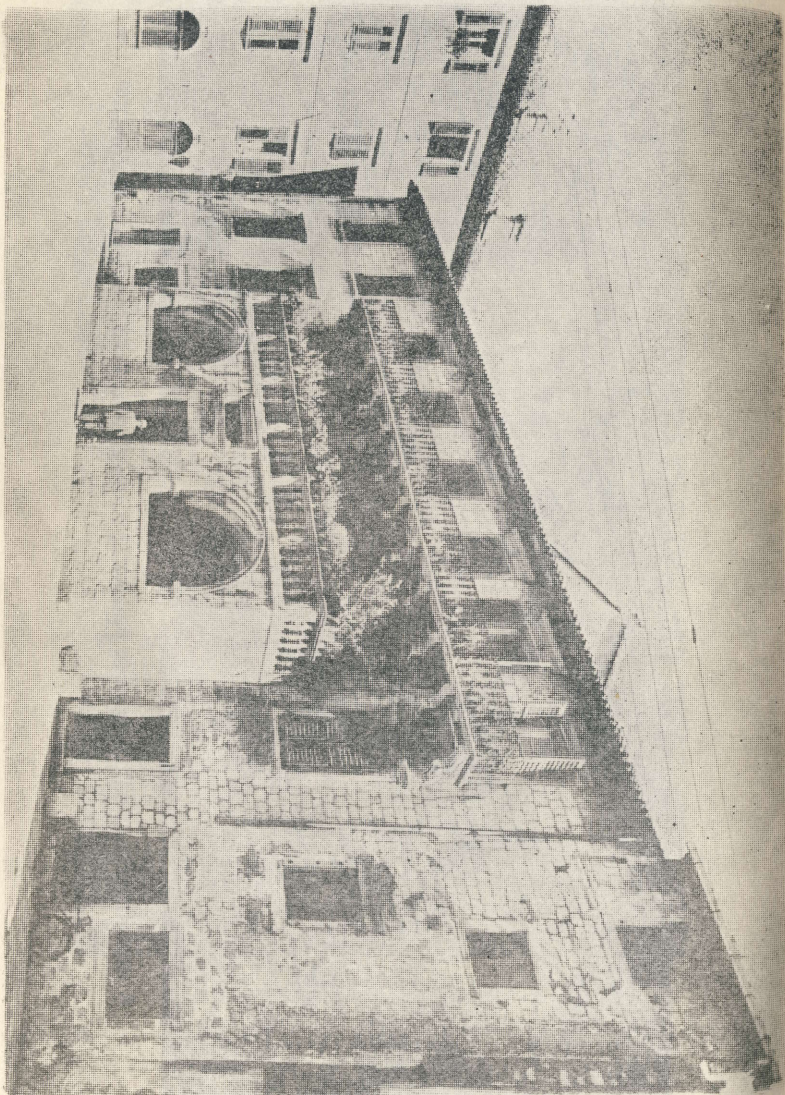

Palača obitelji Drago (početak XVI v.)

Kotor (francuski bakrorez prve pol. XVII v., original u Pom. muzeju u Kotoru)

Palāča Pina, sada Lazarević, Jovanović (XVI v.)

Kuća Buća (XVI v.) u kojoj je, navodno,
živjela bl. Ozana

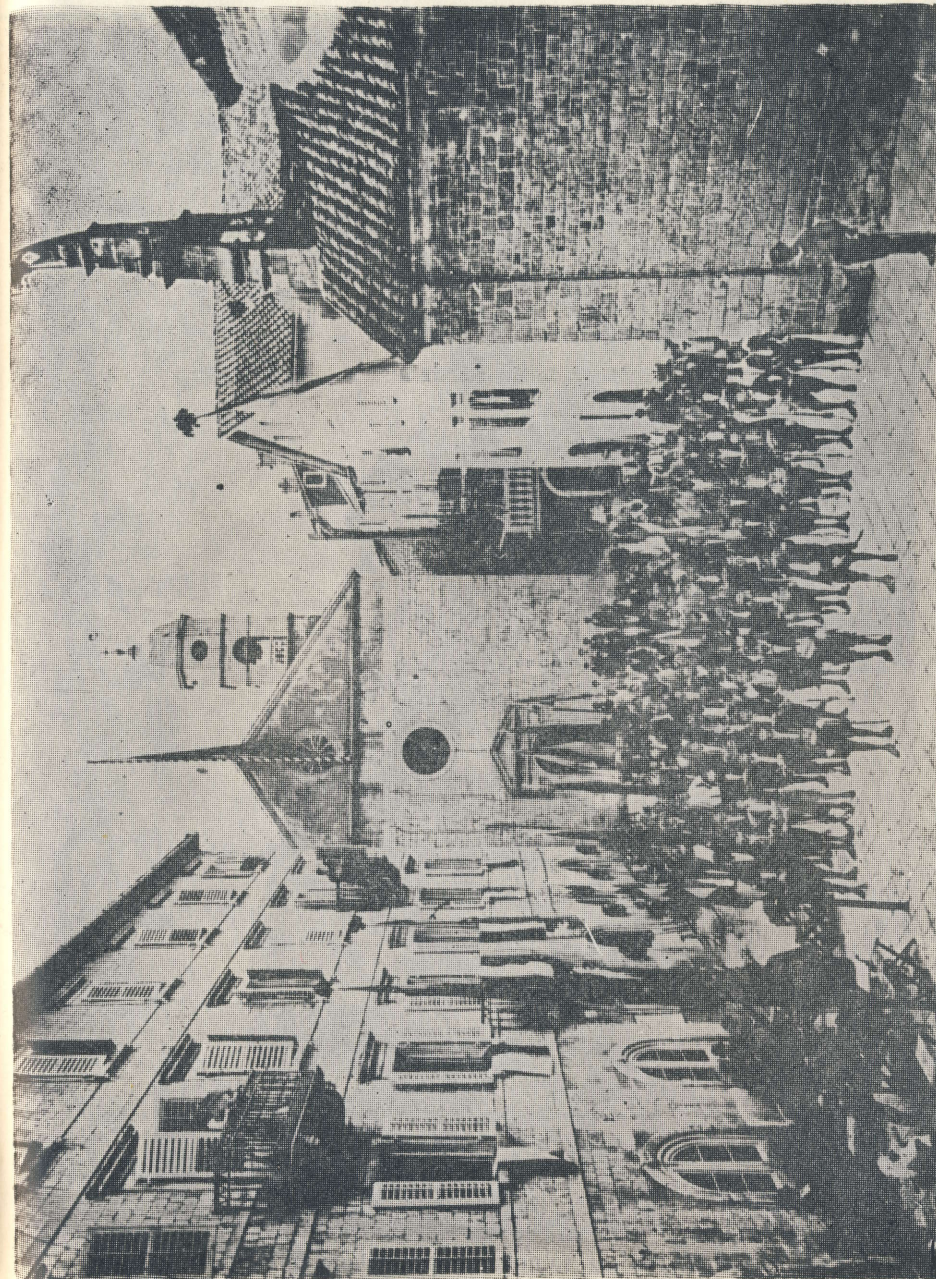
Grb porodice Buća (iz lapidarijuma u Kotoru) I pol. XIV v.

Bivša crkva sv. Pavla i ostatak samostana dominikanskih trećoretkinja u Kotoru (1263)

Portal dvorišta bivše crkve sv. Pavla u Kotoru (1263.)

Bivša dominikanska crkva sv. Nikole u Kotoru iz 1545., od 1810 — 1896. pravoslavna parohijska, pa katedralna crkva, uništena požarom 1896. (Preslikano odobrenjem Pravoslavne crkvene opštine u Kotoru, gdje se čuva originalna fotografija)

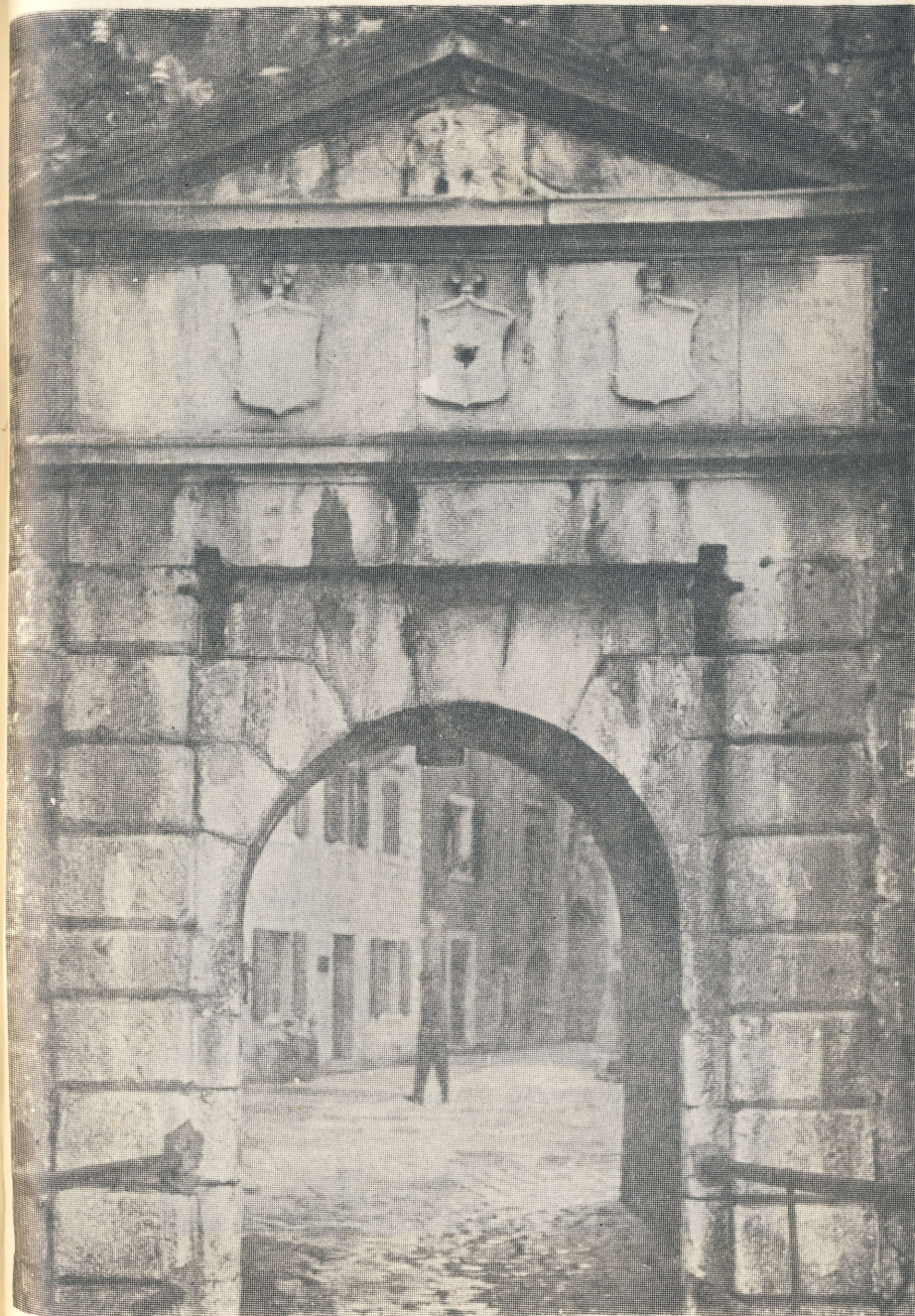
Ostaci dominikanskog samostana sv. Nikole u Kotoru (1945.)

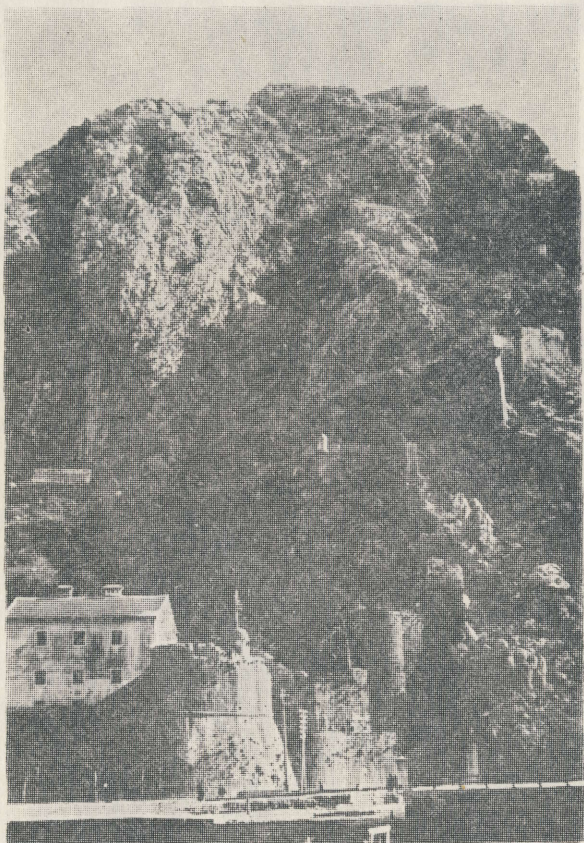
Ostaci dominikanskog samostana (klaustura) sv. Nikole u Kotoru (1945.)

Drveni kip sv. Vincencija Ferreri-a, izrađen u Dubrovniku 1490. (Iz bivše dom. crkve sv. Nikole u Kotoru, sada u crkvi sv. Vincencija u Škaljarima)

Sjeverna gradska vrata (1540.)

Kotorski bedemi s vratima od Šuranja

Tijelo blažene Ozane iznose iz zborne crkve sv. Marije (1930.)

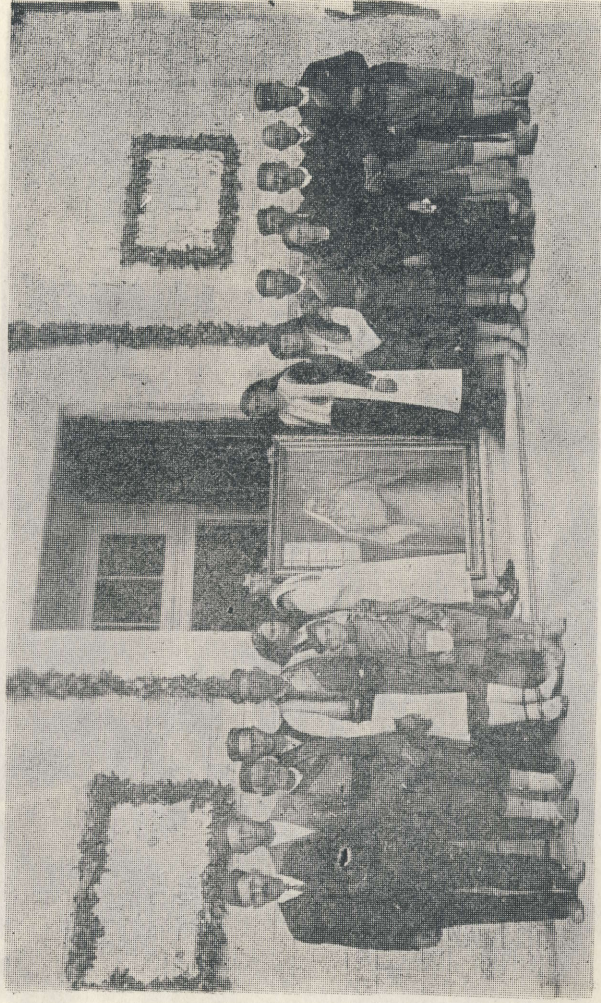
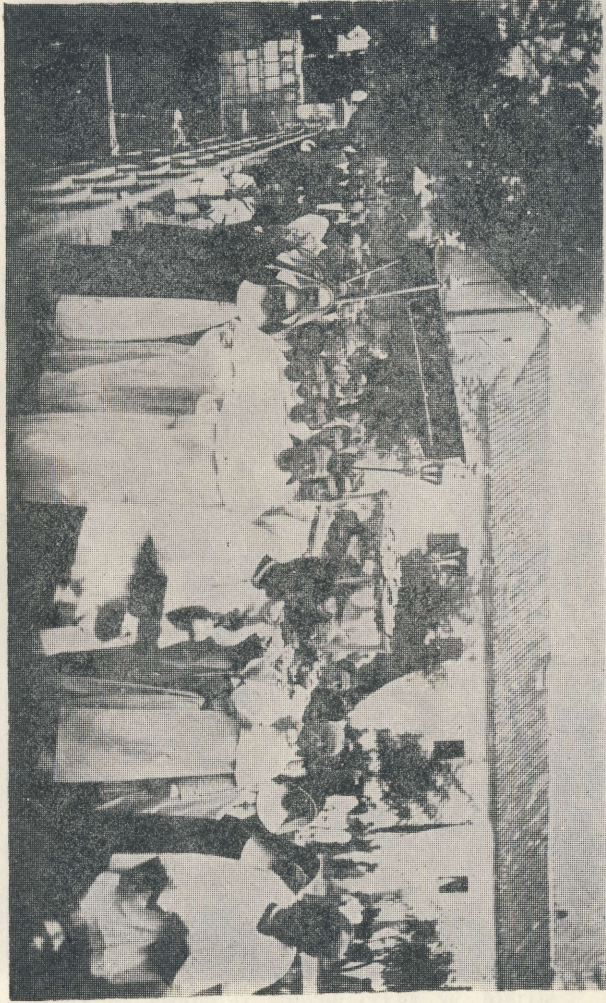

Prenos tijela bl. Ozane iz zborne crkve sv. Marije
u katedralu sv. Tripuna prije početka slavlja 1930 g.

Detalj procesije 1930. g.

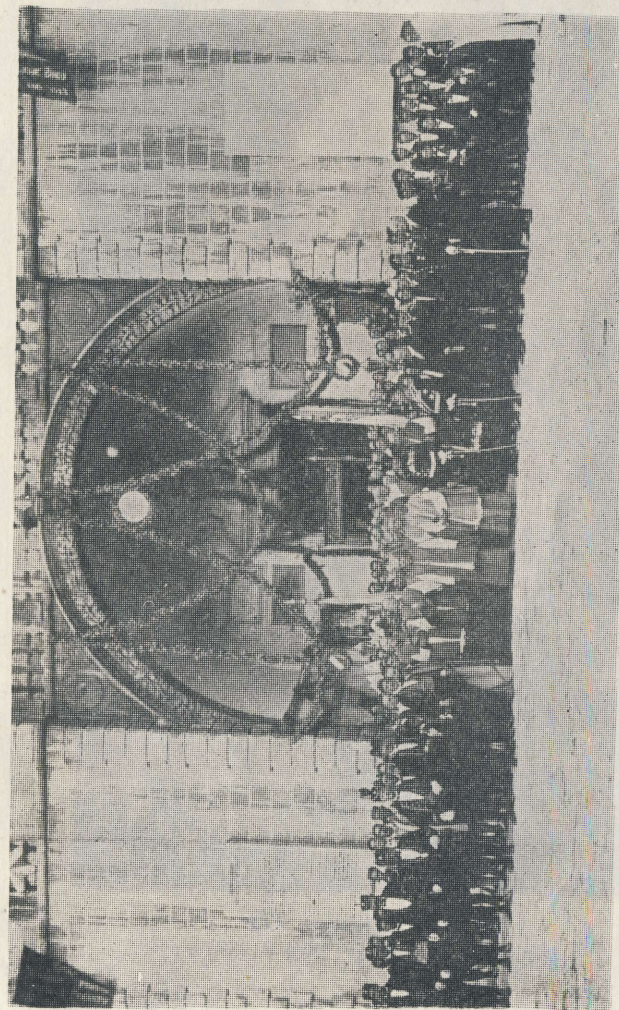
Procesija na povratku u zbornu crkvu sv. Marije (1930.)

Seljac iz Releze, rodbina bl. Ozane, prigodom proslave 1930.
nose sliku svoje svete zemljakinje

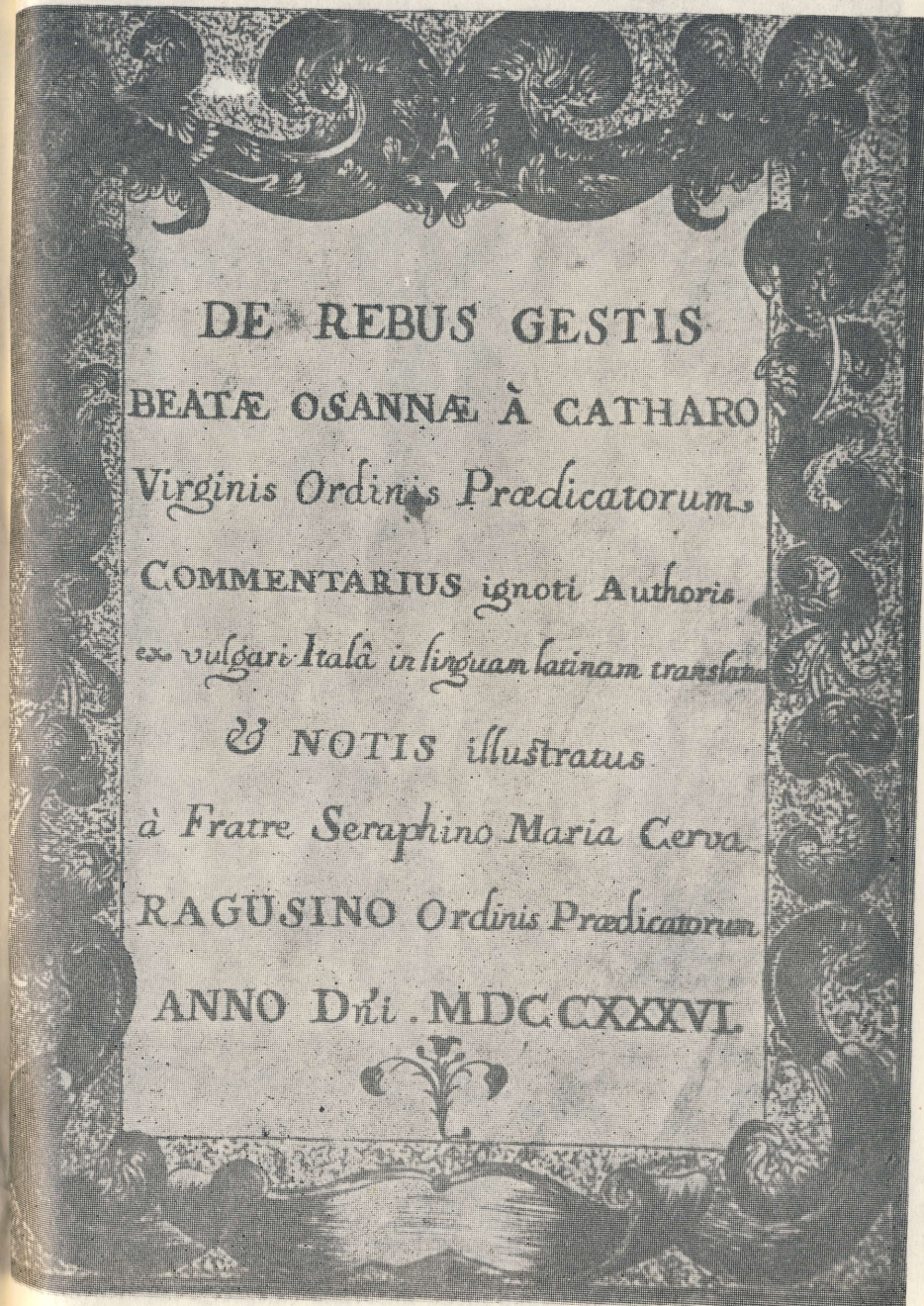
Sjeverna gradska vrata i seljaci iz Releze
za vrijeme proslave 1930.

Pretstavnici crkvenih i državnih vlasti koji su uzeli učesća
u proslavi 1930, pred katedralom sv. Tripuna

Frano Uccellini — Tice
biskup kotorski (1894—1937)

Serafin Crijević: naslovna strana životopisa blažene Ozane

Serafin Crijević: blažena Ozana među miševima (alegorija napastovanja)

Serafin Crijević: blažena Ozana u ekstazi (crtež)

Tijelo blažene Ozane

Antun Augustinčić: sarkofag blažene Ozane (1930.)

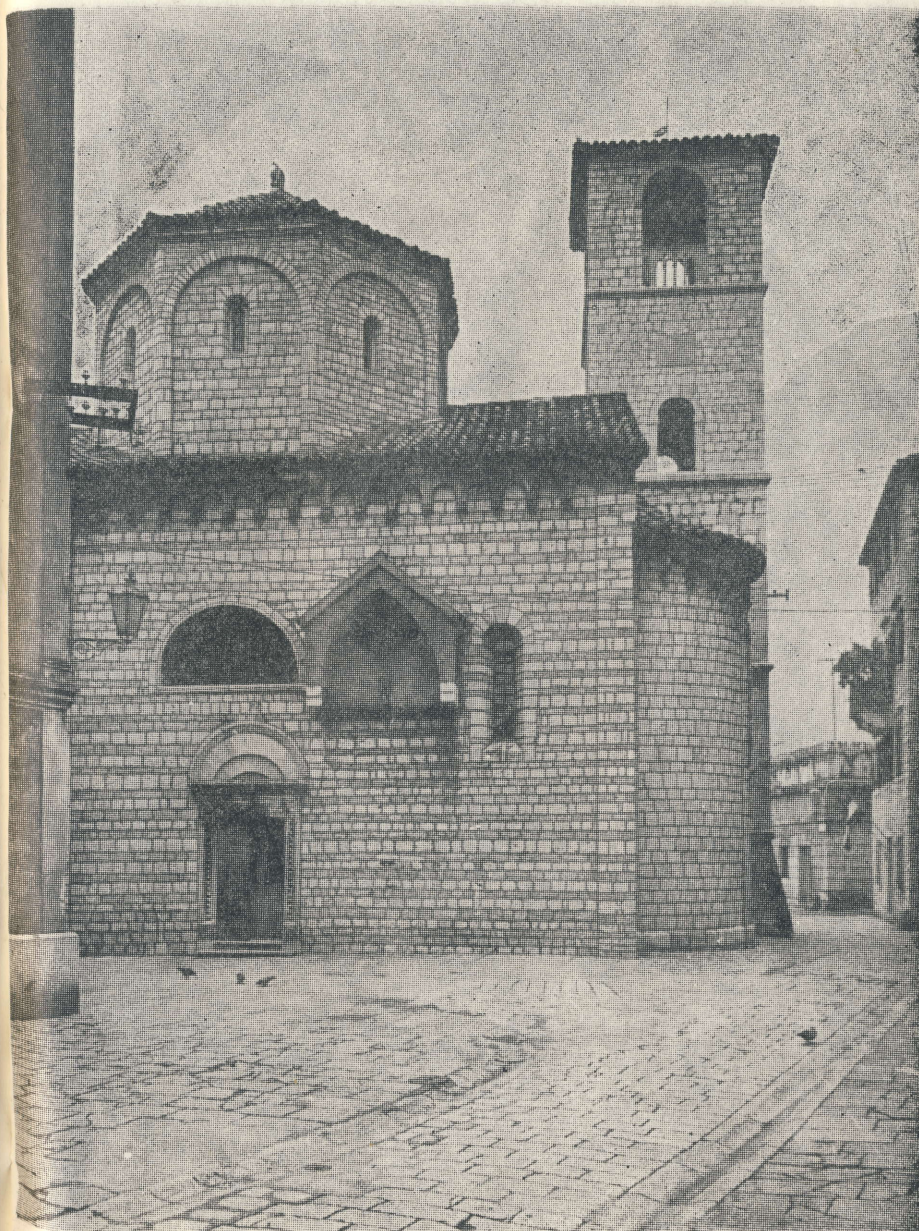
Milo Milunović: blažena Ozana
(freska u parohijskoj crkvi u Prčanju 1930 g.)

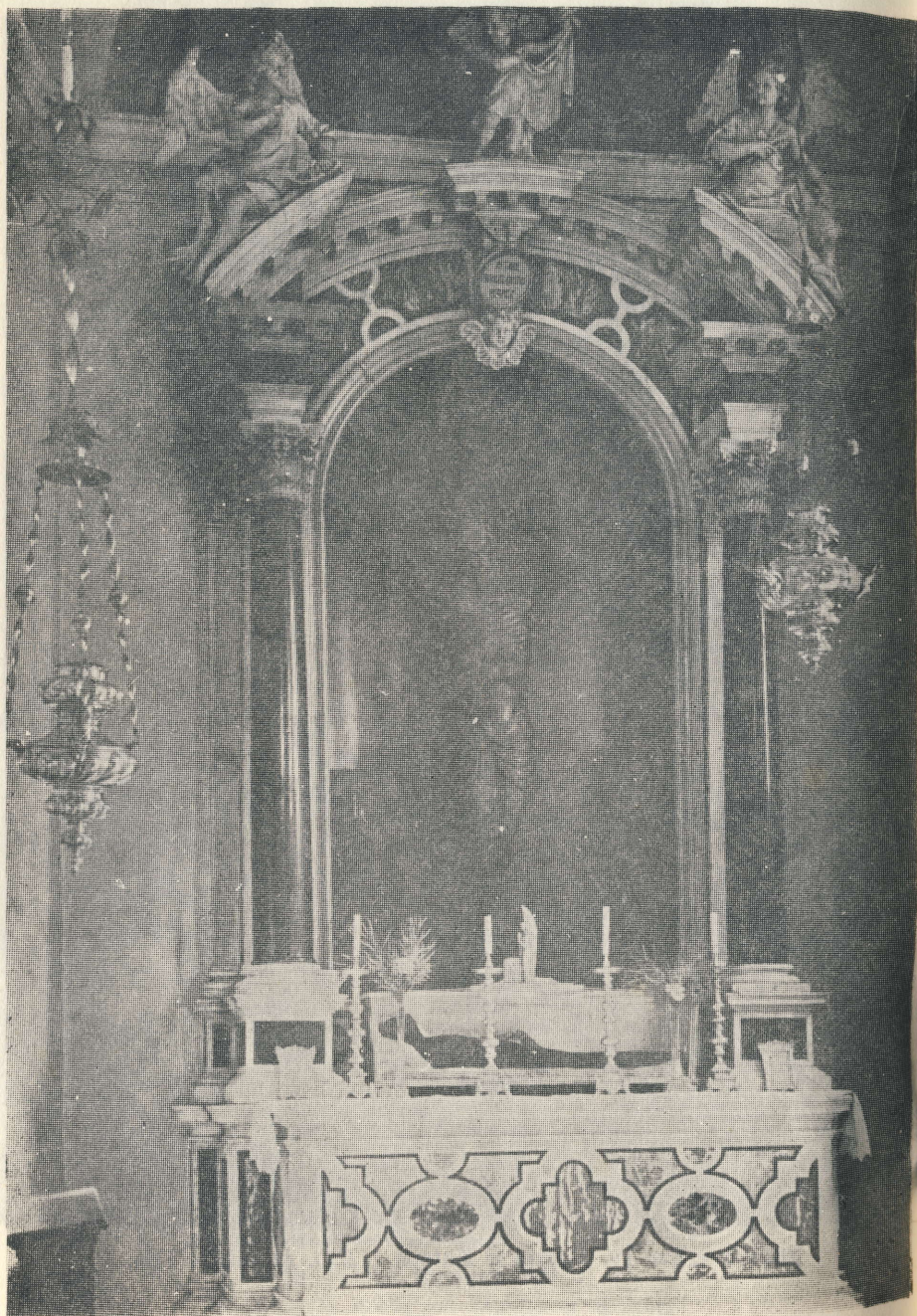
Marko Murat: blažena Ozana (slika na platnu iz 1932.)
u dominikanskoj crkvi u Dubrovniku

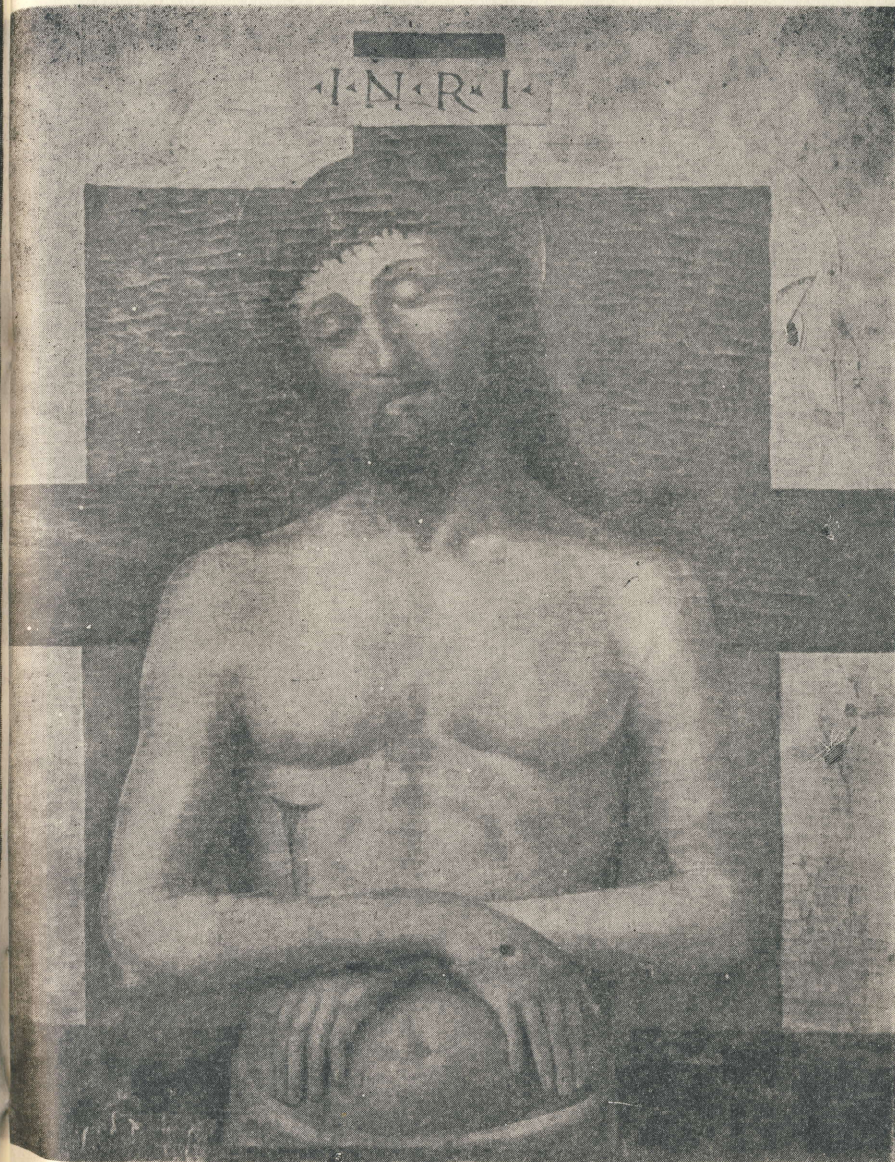
Umjetničko Raspeće XV v.
u zornoj crkvi sv. Marije u Kotoru

Zborna crkva sv. Marije u Kotoru (1221), zvonik iz 1791.

Glavni oltar u zornoj crkvi sv. Marije iz 1682.

Giovanni Bellini ili Bartolomeo Montagna: Umirući Isus
(kraj XV ili početak XVI v.), ranije u dom. crkvi sv. Pavla u Kotoru,
danas u crkvi sv. Marije u Donjem Stolivu

